

EVANJELIKÁLNY TEOLOGICKÝ ČASOPIS

Ján Henžel Koalícia evanjelia

Donald Arthur Carson Evanjelium Ježiša Krista

Noemi Bravená Zástupce v teológii Dietricha Bonhoeffera

Jiří Beneš Pátá Mojžišova jako dokument smlouvy

Jiří Beneš Víra ve vyznání „slyš Izraeli“

Pavel Hanes Purpose Driven

2/2007

Evanjelikálny teologický časopis

Vychádza na Katedre evanjelikálnej teológie a misie
Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Vydavateľ:

Pedagogická fakulta,
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Adresa redakcie:

Evanjelikálny teologický časopis,
KETM PdF UMB,
Ružová 13,
974 11 Banská Bystrica

tel/fax: 048/4171148

e-mail: casopis@pdf.umb.sk

Zodpovedný redaktor:

Mgr. Ing. Jaroslav Maďar

Redakčná rada:

Doc. ThDr. Ľudovít Fazekaš

ThDr. Pavel Hanes, PhD.

Doc. Pavel Hošek, Th.D.

Prof. ThDr. Ján Liguš, PhD. (predseda)

mim. prof. ThDr. Pavel Procházka, PhD.

Za obsahovú a jazykovú stránku článku zodpovedá autor.

Článok nemusí nutne odrážať názor redakcie.

Ročník VI./2.

Časopis vychádza dvakrát ročne. Cena jednotlivého čísla 100,- Sk

Objednávky a distribúcia: redakcia

Layout: Jaroslav Maďar

Tlač: TRIAN s.r.o., Banská Bystrica

Registračné číslo: MK SR 2917/2002

ISSN 1336-1783

OBSAH

Adresy autorov článkov 2

Jaroslav Mad'ar

Editorial 3

ČLÁNKY / ARTICLES / AUFSÄTZE

Ján Henžel

Koalícia evanjelia - Úvod 5

Donald Arthur Carson

Evanjelium Ježiša Krista 8

KOALÍCIA EVANJELIA - Evanjelium pre celý život: Preambula 28

KOALÍCIA EVANJELIA - Vyznanie viery 30

KOALÍCIA EVANJELIA – Teologická vízia služby 36

Noemi Bravená

Zástupce v teológii Dietricha Bonhoeffera 45

Stellvertreter in Dietrich Bonhoeffers Theologie

Jiří Beneš

Pátá Mojžíšova jako dokument smlouvy 60

The Fifth Book of Moses as a Document of The Covenant

Jiří Beneš

Víra ve vyznání „slyš Izraeli“ (Dt 6,4-9) 68

Shema Yisrael – Deut 6:4-9

REFLEXIA

Pavel Hanes

Purpose Driven 78

Adresy autorov článkov

Mgr. Jiří Beneš, Th.D., Husitská teologická fakulta, Univerzita Karlova,
Pacovská 350/4, 140 21 Praha 4, Česká republika

e-mail: benes77@volny.cz

ThDr. et Mgr. Noemi Bravená, Husitská teologická fakulta, Univerzita
Karlova, Pacovská 350/4, 140 21 Praha 4, Česká republika

e-mail: noemi.bravena@centrum.cz

ThDr. Pavel Hanes, PhD., Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela,
Katedra teológie, Ružová 13, 974 01 Banská Bystrica

e-mail: phanes@pdf.umb.sk

Ing. Ján Henzel, PhD., Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela,
Katedra teológie, Ružová 13, 974 01 Banská Bystrica

e-mail: jan.henzel@cb.sk

Editorial

Jaroslav Maďar

Obsah tohto čísla možno rozdeliť na dve časti. Prvú polovicu tvorí informácia o iniciatíve Gospel Coalition (Koalícia evanjelia), ktorá mala svoju ustanovujúcu konferenciu v máji 2007 v Trinity Evangelical Divinity School v Deerfielde pri Chicagu. O jej význame pre evanjelikalizmus pojednáva Ján Henžel v pilotnom článku Koalícia evanjelia – Úvod. Sám, resp. v spolupráci s Annou Gajdošovou, preložil nosný článok celého hnutia od známeho evanjelikálneho teológa D. A. Carsona, *Evanjelium Ježiša Krista* a ostatné základné dokumenty Koalície evanjelia: *Preambula, Vyznanie viery a Teologická vízia služby*.

V druhej časti nášho časopisu ponúkame článok z oblasti systematickej teológie od Noemi Bravenej: *Zástupce v teologii Dietricha Bonhoeffera* ako aj dva články z oblasti biblickej teológie z pera Jiřího Beneša: *Pátá Mojžíšova jako dokument smlouvy a Víra ve vyznání „Slyš Izraeli“ (Dt 6,4-9)*. Na záver sme zaradili aj reflexiu Pavla Hanesa k fenoménu *Purpose driven*, ktorý hýbe časťou evanjelikálnej komunity. Pôvodne bola určená pre študentov teológie, no konfrontovať sa s jeho názorom môže každý..

A na záver niekoľko potrebných organizačných pokynov. Objednávky časopisu a distribúciu vybavuje redakcia. Časopis si možno objednať tromi spôsobmi:

Písomne na adrese: Evanjelikálny teologický časopis, KETM PdF UMB, Ružová 13, 974 01 Banská Bystrica,

telefonicky na čísle: 048/4171148

e-mailom: casopis@pdf.umb.sk

Predplatné na rok 2007 (dve čísla) je **200,- Sk** (vrátane poštovného). Do každého časopisu vkladáme poštovú poukážku, ktorou možno predplatné uhradiť. Pre tých, ktorým je to ľahšie uhradiť bankovým prevodom prikladáme číslo účtu (je aj na poštovej poukážke): **49232312/0200** (VUB, a.s. Banská Bystrica). Pri úhrade bankovým prevodom prosíme, aby sa to oznámilo aj do redakcie (e-mailom,

telefónom), lebo často z údajov, ktoré máme k dispozícii nevieme určiť adresu objednávateľa.

Pre tých, ktorým sa Evanjelikálny teologický časopis dostal do rúk po prvýkrát až teraz, pripomíname, že na sklade máme ešte staršie čísla, ktoré si možno doobjednať.

V Banskej Bystrici, 21. decembra 2007.

Koalícia evanjelia - Úvod

Ján Henžel

V tomto čísle nášho časopisu sa znovu vraciame k téme evanjelikálnej identity. Je len prirodzené, že pre Evanjelicálny teologický časopis je toto stálou témou. Odpoveď na otázku: „Kto sú evanjelikáli?“ závisí v podstatnej miere od metódy, ktorú použijeme na jej zodpovedanie.

1. Evanjelicáli sú kresťania, ktorí sa za takých považujú. Sú to teda jednotlivci a spoločenstvá, ktorí sami seba takto definujú. Podľa toho medzi evanjelikálov patria napríklad radikálni kalvinisti na niektorých miestach sveta, ale aj krotitelia hadov v Alabame. Patria sem niektorí charizmatici aj anticharizmatici, baptisti aj pedobaptisti. Prirodzene, každý má právo nazývať sa tak, ako chce. Lenže tento spôsob seba definovania na jednej strane nevyklučuje obrovskú odlišnosť, ktorá existuje medzi tými, ktorí sa za evanjelikálov považujú. V niektorých prípadoch je potom ťažko nájsť, čo ich navzájom okrem mena spája. Na druhej strane tento spôsob definovania evanjelikalizmu vylučuje kresťanov, ktorí evanjelikálmi zrejme sú, len sa sami tak neoznačujú. V našom prostredí to môžu byť najčastejšie evanjelici. Navyše tento sociologický prístup nehovorí nič o skutočnom vzťahu týchto ľudí k Biblii. Zhodnú sa všetci títo na tom, čo je evanjelium?

2. Evanjelicáli sú kresťania, ktorí nadväzujú na odkaz prebudeneckého hnutia 17. a 18. storočia. U nás to bola Jednota bratská, medzi luteránmi to bol pietizmus a medzi anglikánmi metodizmus. Tento prístup sa usiluje vystopovať historické korene ľudí a spoločenstiev, ktoré sa dnes nazývajú evanjelikálmi. Historický prístup je užitočnejší ako sociologický, ale aj ten je nedostatočný. Vytvára totiž dojem, akoby evanjelikalizmus začal Reformáciou. Lenže ak trváme na tom, že evanjelikalizmus je formovaný Bibliou, tak chceme snáď povedať, že pred rokom 1500 neboli žiadni evanjelikáli? Historická definícia je teda príliš úzka a robí z evanjelikalizmu schizmatické hnutie 18. storočia. Okrem toho nám historický prístup pomáha objavovať naše korene, ale neposkytuje žiadne normy pre život v súčasnosti a smerovanie v budúcnosti.

3. Evanjelicáli sú kresťania, ktorí zdieľajú štvorité priority svojej viery a života. Ide tu o kombináciu sociologického, historického a teologického

prístupu, o ktorú sa pokúsil britský historik David Bebbington¹ a ktorý je všeobecne prijímaný. Jedná sa o tieto priority: konverzionizmus, aktivizmus, biblicizmus a krucicentrizmus. Bebbingtonov prístup by si zaslúžil samostatné vyhodnotenie, na ktoré tu nemáme priestor, ale nám sú apriori podozrivé prípony „-izmus.“ Náš dôraz na konverziu, aktivitu viery, Bibliu a centralitu kríža je charakteristický, ale nie všetci evanjelikáli sa nimi vyznačujú. Napríklad niektoré holandské reformované kruhy považujeme za evanjelikálov, hoci oni hovoria o implicitnom znovuzrození svojich detí. Na druhej strane konzervatívni katolíci posiali krajinu krucifixmi, ale nepovažujeme ich za evanjelikálov, lebo tým zatienili význam Kristovho vzkriesenia.

Uvedené metódy definovania evanjelikálnej identity teda nie sú dostatočné a niekedy vytvárajú viacej otáznikov, ako dokážu zodpovedať otázok. Preto namiesto nich doporučujeme biblickú/teologickú definíciu evanjelikalizmu. Pritom nespúšťame z očí históriu, aby sme chápali, ako ľudia rozumeli Bibliu a teológii v dejinách. Musíme teda začať pri novozmluvnom význame slova euangelion, od ktorého je naše meno odvodené. Až odtiaľ potom môžeme sledovať dejinný a teologický vývoj hnutia, ktoré ho sme dnes súčasťou. Tým sme vyjadrili tzv. formálny princíp, ktorým sa odvolávame k Písmu, aby nás definovalo. Biblia je našou autoritou. Naším tzv. materiálnym princípom je podstata evanjelia. Rozhodujúca otázka teda znie: Je to, čím si myslíme, že evanjelium je, skutočne definované Písmom? Tieto dva princípy nefungujú na sebe nezávisle. Svoj materiálny princíp znova a znova overujeme formálnym princípom. Veď aj Svedkovia Jehovovi majú rovnaký formálny princíp, ale zato nie sú evanjelikálmi. Majú totiž odlišný materiálny princíp, tj. iné evanjelium. Takže náš formálny princíp nás sám osebe neidentifikuje. K tomu potrebujeme vždy znova a znova vyjadriť, čo je obsahom evanjelia.

Preto nosným článkom, ktorý nasleduje, je analýza prof. D. A. Carsona, *Evanjelium Ježiša Krista*. Z neho vyplývajú syntetické dokumenty: Preambula, Vyznanie viery a Teologická vízia služby. Sú to základné dokumenty Koalície evanjelia, ktorá mala svoju ustanovujúcu konferenciu v máji 2007 v Trinity Evangelical Divinity School v Deerfelde pri Chicagu. Ani ja ani nikto zo Slovenska nie je členom tejto Koalície, ale

¹ D. W. Bebbington, *Evangelicalism in Modern Britain: A History from the 1730s to the 1980s*. Routledge, 1995.

nazdávam sa, že dokumenty, ktoré vám tu s láskavým súhlasom prof. Carsona predkladáme, môžu byť pre nás modelom teologickej práce, ktorá aj na Slovensku môže znamenať začiatok zjednocovania rozdrobeného evanjelikálneho hnutia.

Ing. Ján Henžel, PhD. - učiteľ na Katedre evanjelikálnej teológie a misie Pedagogickej fakulty UMB v Banskej Bystrici.

Evanjelium Ježiša Krista

(1. Korint'anom 15:1-19)

Donald Arthur Carson

Mnohí komentovali skutočnosť, že cirkev v západnom svete prechádza obdobím pozoruhodného drobenia. Toto delenie zasahuje aj naše chápanie evanjelia. Pre niektorých kresťanov „evanjelium“ je zúženou sadou učenia o Ježišovi, jeho smrti a vzkriesení, ktoré, ak je správne pochopené, posunie ľudí do nebeského kráľovstva. Až potom začína skutočné učenie a osobná transformácia, ale ani jedno integrálne nesúvisí s „evanjeliom“. Toto je veľmi vzdialené dominantnému novozmluvnému dôrazu, ktorý chápe „evanjelium“ ako obsiahlu kategóriu, ktorá zahŕňa väčšinu Biblie a vedie kresťanov od ich stratenosti a vzdialenosti od Boha cez obrátenie a učenie k dokonalosti, vzkrieseniu tela a k novému nebu a novej zemi.

Iní stotožňujú evanjelium s prvým a druhým prikázáním – milovať Boha celým srdcom, dušou, myslou a silou, a svojho blízkeho ako samého seba. Tieto prikázania sú také podstatné, že sám Ježiš tvrdí, že všetci proroci a zákon visia na nich (Matúš 22:34-40) – ale ani tie nie sú evanjeliom.

Ďalšia možnosť je za evanjelium považovať etické učenie Ježiša, ktoré nachádzame v evanjeliách. Toto etické Ježišovo učenie je však oddelené od príbehov utrpenia a vzkriesenia, ktoré sa nachádzajú v každom z Evanjelií. Tento prístup pochádza z dvoch katastrofálnych chýb. Po prvé, prehliada skutočnosť, že v prvom storočí neexistovalo „Evanjelium Matúša“, „Evanjelium Marka“ atď. Naše štyri evanjeliá boli nazvané podľa poradia „Evanjelium podľa Matúša“, „Evanjelium podľa Marka“ atď. Inými slovami, existovalo len jedno evanjelium - evanjelium Ježiša Krista podľa Matúša, Marka, Lukáša a Jána. Toto jedno evanjelium je posolstvo, ktoré zároveň ohrozovalo a šíriло sa, a týkalo sa príchodu Ježiša Mesiáša, dlho očakávaného Kráľa. Obsahovalo niečo o jeho pôvode, službe jeho predchodcov, jeho krátku službu vyučovania a zázračnej premeny a vyvrcholilo jeho smrťou a vzkriesením. Tieto elementy nie sú nezávislé perly na povrázku, ktoré tvoria život Mesiáša Ježiša. Naopak, sú to prvky pevne spolu spojené. Záznamy Ježišovho učenia nemôžu byť správne

pochopené pokiaľ nepochopíme, ako smerujú a poukazujú na Ježišovu smrť a vzkriesenie. Všetko toto spolu tvorí jedno evanjelium Ježiša Krista, o ktorom svedčia kanonické Evanjeliá. Štúdium Ježišovho učenia bez simultánnej reflexie Jeho utrpenia a vzkriesenia, by bolo oveľa horšie než hodnotenie obdobia Geoga Washingtona bez ohľadu na Americkú revolúciu, alebo než hodnotenie Hitlerovho „Mein Kampf“ bez reflexie toho, čo robil a ako zomrel. Po druhé, čoskoro uvidíme, že sústredenie sa na Ježišovo učenie a ponechanie kríža na okraji redukuje slávnu dobrú správu na holé náboženstvo, radosť z odpustenia na holú etickú konformitu a najvyššie motívy pre poslušnosť na holú povinnosť. Cena za takýto pohľad je katastrofálna.

Azda ešte bežnejšia je tendencia domnievať sa, čo je evanjelium, nech je to už čokoľvek, a zároveň venovať tvorivú energiu a vášň iným otázkam – manželstvu, šťastiu, prosperite, evanjelizácii, chudobným, boju s islamom, zápasu s tlakom sekularizácie, bioetiky, nebezpečiu zľava, sprava – zoznam by mohol byť nekonečný. Toto prehliada skutočnosť, že naši poslucháči sú nevyhnutne priťahovaní k tomu, pre čo my máme najväčšiu vášň. Každý učiteľ to pozná. Ak evanjelium je len niečo predpokladané, zatiaľ čo sa nadchýname relatívne odťažitými otázkami, budeme týmto vychovávať novú generáciu k podceňovaniu evanjelia a vytláčať ho na perifériu. Je ľahké vyzerat' prorocky z okraja. My nevyhnutne potrebujeme byť prorockí z centra. Čoho sa máme obávať je, povedané slávnym výrokom W. B. Yetsa v *Druhom príchode*, že „centrum nedrží“. Ak sa naozaj sústredíme na evanjelium, skoro uvidíme, že správne pochopené evanjelium nám ukáže, ako rozmýšľať a čo robiť aj s obrovským množstvom iných otázok. Tieto dôležité otázky, ak budú analyzované samé o sebe, zostanú relatívne okrajovými. Ironicky, ak samotné evanjelium zostane v centre nášho hlbokého uvažovania, rozmýšľania a života, potom mocne osloví aj všetky ostatné životné otázky.

Existuje viac biblických textov a tém, ktoré by bolo treba hlbšie preskúmať, aby sme jasnejšie vnímali, čo je evanjelium. Ale pre náš zámer sa hlavne sústredíme na text 1. Korint'anom 15:1-19:

A oznamujem vám, bratia, evanjelium, ktoré som vám zvestoval, ktoré ste aj prijali, v ktorom aj stojíte,2 skrze ktoré i spasení bývate, ak držíte v pamäti, akým slovom a v akom zmysle som vám ho zvestoval, iba ak by ste boli nadarmo uverili. 3 Lebo medzi prvým som vám vydal, čo som aj prijal,

že Kristus zomrel za naše hriechy podľa písem 4 a že bol pochovaný a že v tretí deň vstal z mŕtvych podľa písem“

5 a že sa ukázal Kéfašovi, potom dvanástim, 6 potom sa naraz ukázal viac ako päťsto bratom, z ktorých väčšina žije až doteraz, ale niektorí tiež zosnuli. 7 Potom sa ukázal Jakobovi, potom všetkým apoštolom. 8 Naposledy od všetkých sťa nedochôdčaťu sa ukázal i mne. 9 Lebo ja som najmenší z apoštolov, ktorý nie som hoden volať sa apoštolom, pretože som prenasledoval cirkev Božiu.

10 Ale milosťou Božou som, čo som, a jeho milosť, mne preukázaná nebola nadarmo, ale som hojnejšie pracoval než oni všetci, avšak nie ja, ale milosť Božia, ktorá je so mnou.

11 A tedy či ja, či tamí, všetko jedno: tak kážeme, a tak ste uverili.

12 Ale ak sa káže o Kristovi, že vstal z mŕtvych, akože potom hovoria niektorí medzi vami, že nieto zmŕtvychvstania?

13 Ale ak nie je zmŕtvychvstania, vtedy ani Kristus nevstal z mŕtvych.

14 No, ak Kristus nevstal z mŕtvych, tak je márna i naša kázeň, a márna je i vaša viera.

15 A potom sme nájdení tiež ako falošní svedkovia Boží, pretože sme svedčili proti Bohu, že totiž vzkriesil Krista, ktorého nevzkriesil, ak tedy mŕtvi nevstávajú z mŕtvych.

16 Lebo ak mŕtvi nevstávajú z mŕtvych, ani Kristus nevstal z mŕtvych,

17 a jestli Kristus nevstal z mŕtvych, márna ja vaša viera, ešte ste vo svojich hriechoch.

18 A tak aj tí, ktorí zosnuli v Kristovi, zahynuli.

19 Ak len v tomto živote nadejeme sa na Krista, vtedy sme biednejší od všetkých ľudí.

Pokúsím sa evanjelium vysvetliť 8 súhrnnými slovami (6 z nich pôvodne navrhol John Stott), 5 objasňujúcimi vetami a 1 evokatívnym zhrnutím.

A. Osem súhrnných slov:

Pavol ide hovoriť v týchto veršoch o tom, čo nazýva „evanjelium“: „A oznamujem vám, bratia, evanjelium, ktoré som vám zvestoval (v. 1), ktoré ste aj prijali, v ktorom aj stojíte (v. 2). V skutočnosti to, čo im Pavol odovzdal, malo prvoradá význam. Bol to rečnícky mocný spôsob vyjadrenia svojim čitateľom, aby dávali pozor, že to, čo im chce povedať o evanjeliu, leží v samotnom centre. Prvé slovo, ktoré sa objavuje v Pavlovom zhrnutí, je „Kristus“: „Oznamujem vám to ako najdôležitejšie, že Kristus zomrel za naše hriechy“ atď. Tým prichádzam k svojim ôsmim slovám.

(1) Evanjelium je kristologické, je Kristo-centrické. Evanjelium nie je len teizmus bez chuti, alebo dokonca neosobný panteizmus. Evanjelium je neodvolateľne Kristo-centrické. Toto je mocne vyjadrené v každej hlavnej knihe Novej zmluvy. Napr. v Evanjeliu podľa Matúša je Kristus Immanuel, Boh s nami. Je to dávno zasľúbený kráľ Dávidov, ktorý prinesie kráľovstvo Božie. Svojou smrťou a vzkriesením sa stáva vládcom-prostredníkom, ktorý tvrdí, že mu je daná každá autorita na nebi i na zemi. V Evanjeliu podľa Jána je Ježiš cesta, pravda a život: nikto nepríde k Otcovi inak, len skrze neho, lebo je Otcovým vznešeným záujmom, aby všetci ctili Syna práve tak ako ctia Otca. V kázaniach zaznamenaných v Skutkoch apoštolov neexistuje žiadne iné meno, iba Ježiš, v ktorom sme spasení (Sk 4,12). V liste Rimanom, Galat'anom a Efezanom je Ježiš posledný Adam, o ktorom svedčí zákon aj proroci, ten, ktorý Božím určením utišuje Boží hnev a zmieruje Židov a pohanov s nebeským Ocom a tým aj jedných s druhými navzájom. V Zjavení 4-5 samotný Syn objavujúci sa na tróne Všemohúceho je zároveň lev aj baránok a on sám má právo otvoriť pečate na zvitku v Božej pravici a tak vyniesť Božie súdy a požehnanie. Takže aj tu je evanjelium kristologické. John Stott má pravdu: „Nekážeme evanjelium, ak nekážeme Krista“.

A predsa tento kristologický postoj sa nesústreďuje výlučne na osobu Krista. Rovnako vrúcne zahŕňa aj jeho smrť a vzkriesenie. Ako najdôležitejšie zo všetkého Pavol píše: „Kristus zomrel za naše hriechy“ (15:3). Na začiatku tohto listu Pavol nehovorí svojim čitateľom „Lebo som si umienil nič iného nevedieť medzi vami, jedine Ježiša Krista“ ale hovorí: „Lebo som si umienil nič iného nevedieť medzi vami, jedine Ježiša Krista, a to toho ukrižovaného“ (1K 2:2). Naviac, Pavol tu spája Ježišovu smrť

s jeho vzkriesením, ako to ďalej vyplýva z tejto kapitoly. Toto je evanjelium Krista ukrižovaného a vzrieseného.

Inými slovami, nestačí urobiť mohutné Vianoce a zatieniť Veľký piatok a Veľkú noc. Ak trváme na tom, že na prvom mieste je evanjelium kristologické, nepovažujeme Krista za bezvýznamného alebo jednoducho za Boha-človeka, ktorý nám prichádza na pomoc ako nejaký slušný poisťovací agent: „Ježiš je dobrý Boh-človek, je veľmi slušný Boh-človek, a keď sa ti niečo stane, on príde a opraví to“. Evanjelium je kristologické v oveľa robustnejšom zmysle: Ježiš je zaslúbený Mesiáš, ktorý zomrel a znovu vstal.

(2) Evanjelium je teologické. Toto je skrátený spôsob potvrdenia dvoch vecí. Po prvé, tak ako 1K 15 opakovane potvrdzuje, Boh vzkriesil Ježiša Krista z mŕtvych (napr. 5,15), tak Nová zmluva obširnejšie zdôrazňuje, že Boh poslal Syna na svet a Syn šiel poslušne na kríž, lebo to bola Otcova vôľa. Nemá zmysel postaviť proti sebe poslanie Syna a zvrchovaný úmysel Otca. Ak je evanjelium centrálné kristologické, nie je o nič menej centrálné teologické.

Po druhé, text nehovorí len, že Kristus zomrel a znovu vstal, ale namiesto toho tvrdí, že „Kristus zomrel za naše hriechy“ a vstal z mŕtvych. Kríž a vzkriesenie nie sú len holé historické udalosti. Sú to historické udalosti s hlbokou teologickou váhou.

Silu tohto tvrdenia môžeme zbadáť len vtedy, ak si pripomenieme, aká je v Písme súvislosť medzi hriechom, smrťou a Bohom. V posledných rokoch sa stalo obľúbeným vykresliť líniu biblického príbehu asi takto: Už od pádu človeka sa Boh usiluje odvrátiť následky hriechu. Preberá aktivitu, aby zmenšil škody spáchané hriechom. Povoláva nový národ, izraelský, aby sprostredkoval jeho učenie a jeho milosť iným ľuďom. Sľubuje, že jedného dňa pošle zaslúbeného dávidovského kráľa, aby zvrhol hriech a smrť a ich hrozné dôsledky. A toto robí Ježiš: víťazí nad smrťou, ustanovuje spravodlivé kráľovstvo a volá svojich nasledovníkov, aby žili túto spravodlivosť v tomto čase s perspektívou dokonalosti, ktorá má prísť.

Veľká časť tohto popisu biblickej línie príbehu je, samozrejme, pravdivá. A predsa je tak bolestivo zredukovaná, že vykazuje veľkú deformáciu. Ľudská rebélia, Boží hnev a rôzne katastrofy sa scvrkli do jednej konštrukcie, totiž degradácie ľudského života, no zároveň sa

odosobnil Boží hnev. Takáto prezentácia evanjelia zlyháva v zápase so skutočnosťou, že od začiatku je hriech previnením voči Bohu. Boh sám vynáša rozsudok smrti (Gen. 2-3). Toto nás sotva prekvapí, pretože Boh je zdrojom života, takže ak nositelia jeho podoby mu naplňujú do tváre a ďalej chcú ísť svojou vlastnou cestou a byť sami sebe bohmi, sami sa oddeľujú od svojho Stvoriteľa, od Toho, ktorý dáva život. Čo iné tu potom zostáva ak nie smrť? Navyiac, keď akokoľvek hrešíme, Boh sám je tou stranou, voči ktorej sa dopúšťame priestupku. Toto je jasné z Dávidovej skúsenosti. Keď zhrešil s Batšebou a zariadil zabitie jej manžela, je konfrontovaný prorokom Nátanom. V úprimnom zármutku píše Žalm 51. V ňom oslovuje Boha a hovorí: „Proti tebe samému som zhrešil, páchal som, čo je zlé v Tvojich očiach“ (51,4). Na jednej úrovni, samozrejme, toto je nezmysel. Napokon, Dávid istotne zhrešil voči Batšebe. Veľmi zhrešil voči jej manželovi. Zhrešil proti vysokému vojenskému veliteľovi a skorumpoval ho. Zhrešil voči svojej vlastnej rodine, voči nenarodenému dieťaťu Batšeby, voči celému národu, ktorý očakával, že bude jednať poctivo. Vlastne je ťažké nájsť niekoho, voči komu by Dávid nebol zhrešil. A predsa tu hovorí: „Proti tebe samému som zhrešil a spáchal, čo je zlé v tvojich očiach“. V najhlbšom zmysle je to presne tak. To, čo robí hriech hriechom a čo ho robí takým odporným, čo mu dáva jej hrôzostrašnú transcendentnú podlosť je to, že je to hriech voči Bohu. Pri všetkých našich hriechoch je najviac poškodenou stranou Boh. Preto musíme mať jeho odpustenie, lebo inak nemáme nič. Boh, ktorého Biblia vykresľuje ako toho, ktorý zasiahol a spasil, ho tiež opisuje ako plného hnevu, lebo my neustále máme iných bohov. Aj keď zasiahol, aby nás spasil, zároveň stojí oproti nám ako Sudca, ako poškodený Sudca s hroznou žiarlivosťou.

Nie je to ani záležitosťou iba starozmluvnej teológie. Keď Ježiš ohlásil blízkosť príchodu kráľovstva, volal tak ako Ján Krstiteľ: „Čiňte pokánie, priblížilo sa nebeské kráľovstvo“ (Mt 4:17, Mk 1:15). Pokánie je potrebné, pretože príchod Kráľa sľubuje nielen požehnanie, ale aj súd. Kázeň na hore, ktorá nabáda Ježišových učeníkov, aby nastavili druhé líce, ich opakovane varuje, aby pred odsúdením do ohnivého jazera utiekli. Kázeň varuje poslucháčov, aby nešli po širokej ceste, ktorá vedie do záhuby a ukazuje ako Ježiš vynáša konečný súd slovami: „Nikdy som vás neznal. Odídite odo mňa, činitelia neprávosti!“ Podobenstvá sú plné varovaní o poslednom súde. Značné percento z nich demonštruje podstatnú argumentáciu príchodu kráľovstva. Obrazy pekla – vonkajšia tma, ohnivá pec, plač

a škripanie zubami, večný oheň – sú príliš hrozné na rozmýšľanie, ale nemôžeme sa vyhnúť faktu, že sám Ježiš ich všetky používa. Keď po Ježišovom vzkriesení káže Peter v deň Letníc, snaží sa poslucháčov presvedčiť, že Ježiš je zaslúbený Mesiáš, že jeho smrť a vzkriesenie sú naplnením Písma, a že Boh „učinil tohto Ježiša, ktorého ste ukrižovali, Pánom a Kristom“ (Sk 2:36). Toto je rovnako hrozba ako aj zaslúbenie: poslucháčov to „bodlo do srdca“ a volajú: „Čo máme robiť?“ (2, 37).

To vyvoláva Petrovu odpoveď: „Činite pokánie a verte“ (3:38). Keď Peter káže Kornéliovi a jeho domácnosti (10:23-48), vrcholom jeho dojímavého prejavu je to, že v naplnení Písma Boh určil Ježiša „ako sudcu živých a mŕtvych“ – a teda nielen Židov. Tí, ktorí veria v neho, dostávajú „odpustenie hriechov v jeho mene“: toto je evidentne podstatné, ak máme čeliť súdu a vyjsť so zdravou kožou. Keď Pavol káže pohanom v Aténach (17:16-34), používa niektoré veľké pravdy, ktoré vytvárajú formu, v ktorej jedine Ježiš dáva zmysel: monoteizmus, stvorenie, kto sú ľudia, Božia vyvýšenosť a prezieravá zvrchovanosť, zvrátenosť a nebezpečenstvo modlárstva. Avšak, prv než ho prerušili, Pavol sa dostáva k miestu svojho argumentu, v ktorom zdôrazňuje, že Boh určil deň, „kedy bude spravodlivo súdiť svet“ – a Ježiš je Bohom určený sudca, ktorého autorita je daná jeho vzkriesením zmŕtvych. Keď Felix vyzýva apoštola, aby hovoril „o viere v Ježiša Krista (Sk 24:24), Pavol prednáša dlhú reč o „spravodlivosti, zdržanlivosti a prichádzajúcom súde“ (24:5); zdá sa, že tieto témy sú neoddeliteľnou súčasťou verného kázania evanjelia. Je zvláštne, že Felix sa potom zľakol (24:25). Ako často sa ľudia zľaknú, keď im kážeme evanjelium?

V liste Rimanom, ktorý mnohí správne považujú za jadro apoštolského chápania evanjelia, vidíme Pavla ako trvá na tom, že súd bude „v ten deň, keď bude Boh súdiť skryté veci ľudí podľa môjho evanjelia skrze Ježiša Krista“ (R 2:16). V liste Tesaloničanom Pavol pripomína, že Ježiš „nás zachránil pred prichádzajúcim hnevom“ (1Tes 1:10). Tento Ježiš „sa zjaví z neba s anjelmi v plamennom ohni dávajúc pomstu tým, ktorí neznajú Boha a tým, ktorí neposlúchajú evanjelium nášho Pána Ježiša Krista. Ktorí ponosú pomstu, večné zahynutie, preč od tvári Pánovej a od slávy jeho mocnosti, keď príde, aby bol oslávený vo svojich svätých a obdivovaný vo všetkých, ktorí uverili“ (2Tes 1:1-10). My očakávame „Spasiteľa z neba, Pána Ježiša Krista“ – a to, od čoho nás tento Spasiteľ zachránil (kontext Filipanom 3:19-20 to ukazuje) je predurčenie na záhubu. „A boli sme

prírodou deťmi hnevu jako aj ostatní“ (Ef 2:3), „lebo sme chodili v žiadostiach svojho tela a mysle“ (Ef 2:3). Ale teraz sme milosťou spasení, stvorení v Kristu Ježišovi nato, aby sme konali dobré skutky (Ef 2:8-10). Táto milosť nás zachraňuje od hriechu ako aj od jeho nevyhnutného dôsledku – prichádzajúceho hnevu. Ježiš sám je náš pokoj (Ef 2, Sk 10:36). „Lebo hnev Boží sa zjavuje z neba na každú bezbožnosť ľudí, ktorí zadržujú pravdu nepravosťou“ (R 1:18). Ale Boh „predložil Krista za obeť zmierenia v jeho krvi (3:25), a teraz „máme pokoj s Bohom skrze nášho Pána Ježiša Krista, skrze ktorého sme dostali vierou aj prístup do tejto milosti, v ktorej stojíme“ (5:1-2).

Ani čas ani priestor nie sú dostačujúce na to, aby zobrazili Kristovu obeť ako niečo, čo nám umožňuje uniknúť hrôzám, ktoré čakajú tých ľudí, ktorí upadnú do rúk živého Boha, ktorý je spaľujúcim ohňom, alebo aby ukázali ako Zjavenie prezentuje Baránka ako zabitú obeť, dokonca aj keď varuje pred nebezpečím upadnutia pod hnev Baránka.

Táto spojitosť tém – Boh, hriech, hnev, smrť, súd – je to, čo robí jednoduché slová 1K 15:3 takými hlboko teologickými: ako vec prvotnej dôležitosti, „Kristus zomrel za naše hriechy“. Hneď tu prichádzajú na um paralelné verše: „(Kristus) bol vydaný pre naše hriechy a vstal z mŕtvych pre naše ospravedlnenie“ (R 4:25). „Kristus zomrel za bezbožných“ (R 5:6). Pán Ježiš Kristus „dal sám seba za naše hriechy, aby nás vytrhol z prítomného veku“ (G 1:4). „Kristus zomrel za hriechy, spravodlivý za nespravodlivých, aby nás priviedol k Bohu“ (1Pt 3:18). Alebo, ako Pavol hovorí v 1K 15:2 „týmto evanjeliom ste spasení“. Byť zachránený od hriechov znamená byť zachránený nielen z ich zväzujúcej moci, ale aj z ich dôsledkov – a dôsledky sú hlboko zviazané s Božím vážnym trestom, s Božím svätým hnevom. Keď ste raz pochopili toto, nemôžete nevidieť, že všetko čokoľvek kríž dosiahol, musí spravodlivo odstrániť Boží trest, musí spravodlivo upokojiť Boží hnev – inak nedosiahne nič. Evanjelium je teologické.

(3) Evanjelium je biblické. „Kristus zomrel za naše hriechy podľa Písem... bol pochovaný... tretieho dňa vstal z mŕtvych podľa Písem“ (15:3-4). Pavol nehovorí, aké biblické texty mal na mysli. Možno mal na mysli to, čo Ježiš sám učil po svojom vzkriesení, keď „im vykladal z Písma to, čo sa jeho týkalo“ (Lukáš 24:27, 44-46). Možno myslel na texty zo Žalmu 16 a Izaiáša 53, ktoré citoval Peter v deň Letníc, alebo Žalm 2, ktorý Pavol

citoval v Pisidskej Antionchii a ktorého výklad závisí na hlboko evokatívnej typológii. Na inom mieste v 1K Pavol hovorí o Kristovi ako o „našom veľkonočnom baránkovi... zabitom za nás“ (5:7) – takže možno zopakoval zdôvodnenie autora listu Hebrejom, ktorý elegantne vystopoval niektoré spôsoby, ktorými Stará zmluva v rámci histórie spásy oznamuje zastaranosť starej zmluvy a príchod novej zmluvy, doplnenej o lepší stánok zmluvy, lepšie kňazstvo a lepšie obete. V každom prípade do očí bije to, že apoštol kladie základy evanjelia ako záležitosti prvotného významu na Písmo – a samozrejme, má na mysli Starú zmluvu – a potom na svedectvo apoštolov – a takto na tom, čo dnes nazývame Nová zmluva. Evanjelium je biblické.

(4) Evanjelium je apoštolské. Samozrejme, Pavol radostne prehlasuje, že bolo viac než päťsto očitých svedkov vzkriesenia Pána Ježiša. Napriek tomu opakovane obracia našu pozornosť na apoštolov: „Ježiš sa zjavil Petrovi a potom dvanástim“ (15:5) „ukázal sa Jakubovi, potom všetkým apoštolom, a napokon mne“ (15:8) „najmenšiemu z apoštolov“ (15:9). Dobré si všimnite postupnosť osôb v 15:11: „A tak tedy buď ja, buď tamtí, tak kážeme, a tak ste uverili“. Postupnosť podstatných zámen – ja, oni, my, vy – sa stáva mocným spojením svedectva a učenia apoštolov s vierou všetkých nasledujúcich kresťanov. Evanjelium je apoštolské.

(5) Evanjelium je historické. Tu musím povedať štyri veci.

Po prvé, 1K 15 špecifikuje Ježišov pohreb a jeho vzkriesenie. Pohreb svedčí o Ježišovej smrti, pretože za normálnych okolností pochovávame iba tých, ktorí zomreli. Jeho zjavenia sa svedčia o Jeho vzkriesení. Ježišova smrť a jeho vzkriesenie sú spolu spojené v histórii: ten, ktorý bol ukrižovaný, je ten, ktorý vstal zmŕtvych. Telo, ktoré vyšlo z hrobu, tak ako to chcel vidieť Tomáš, malo tie isté rany ako telo, ktoré išlo do hrobu. Vzkriesenie sa udialo na tretí deň: je to v časovom poradí po smrti. Kríž a vzkriesenie sú spolu späté. Akýkoľvek teologický či evanjelizačný prístup, ktorý by chcel postaviť proti sebe Ježišovu smrť a jeho vzkriesenie, je holým nezmyslom. Možno jedno alebo druhé bolo treba občas zvlášť zdôrazniť, aby sa vyvrátili niektoré konkrétne popretia, ale obetovať jedno na úkor druhého znamená ustúpiť od spôsobu, v ktorom sú kríž a vzkriesenie historicky spolu spojené.

Po druhé, spôsob, akým pristupujeme k historickým udalostiam Ježišovej smrti, pohrebu a vzkriesenia, je presne taký istý, akým

pristupujeme k akejkol'vek inej historickej udalosti: cez svedectvo tých, ktorí boli pri tom, prostredníctvom záznamov, ktoré sa zachovali. Preto Pavol vypočítava svedkov a hovorí, že mnohí z nich v čase, keď to píše, ešte stále žijú. Je možné si to u nich ešte overiť, a preto si uvedomuje dôležitosť ich spoľahlivosti. Z Božej milosti je Biblia (okrem mnohých iných vecí) písaným záznamom týchto prvých svedkov.

Po tretie, musíme vidieť, že na rozdiel od iných náboženstiev, hlavný kresťanský dôraz je historický. Ak nejaký – neviem ako – by ste mohli dokázať, že Gautama Budha nikdy nežil, zničili by ste tým kredibilitu budhizmu? Určite nie. Dôveryhodnosť budhizmu závisí od vnútorného pochopenia a príťažlivosti budhizmu ako systému so všetkými jeho obmenami. Nezávisí na žiadnom historickom dôraze. Keby nejaký – neviem ako – sme mohli dokázať, že veľký hinduistický boh Krišna nikdy neexistoval, zničili by sme tým hinduizmus? Určite nie. Ak dávni Gréci mali tisícky bohov, hinduisti ich majú milióny. Komplexná vízia hinduizmu, v ktorej celá realita je zmiešaná do jednej pravdy s jej nekonečnými variáciami a systémom karmy a cyklickým postupom, nezávisí na existencii žiadnej z nich. Ak by Krišna zmizol z hinduistického panteónu, namiesto toho by ste stále mohli chodiť na druhú stranu ulice do chrámu boha Šivu. Predpokladajme, že sa priblížite k mullahovi vo vašom okolí a skúmate ako pevne je islam spojený s historickými dôrazmi. Objavíte, že história v islame je dôležitá, ale nie tak isto dôležitá ako v biblicky vernom kresťanstve. Môžete sa spýtať mullaha: „Keby sa bol Alah tak rozhodol, mohol odovzdať svoje posolstvo niekomu inému než Mohamedovi?“ Pravdepodobne by mullah najprv nepochopil vašu otázku. Možno by odpovedal: „Sme presvedčení, že Boh dal svoje veľké zjavenie svojmu prorokovi Abrahámovi, veľké zjavenie Mojžišovi a veľké zjavenie prorokovi Ježišovi. Ale veríme, že Alah dal svoje najväčšie zjavenie Mohamedovi.“ Odpovedali by ste: „Rešpektujem to, pane, chápem, že toto učí islam, a samozrejme aj vy chápete, že ja ako kresťan nevidím veci celkom tak. Ale toto nie je moja otázka. Nepýtam sa, či moslimovia veria, že Boh dal svoje najväčšie zjavenie Mohamedovi: samozrejme, že tomu veríte. Kladiem hypotetickú otázku: Mohol Boh dať svoje najväčšie a konečné zjavenie niekomu inému než Mohamedovi, keby sa tak bol rozhodol?“ Váš múdry mullah by bezpochyby povedal: „Samozrejme! Alah je suverénny. On môže urobiť čokoľvek chce. Zjavenie nie je Mohamed! Je úplne na Alahovi, komu ho daruje. Alah ho mohol zveriť komukoľvek,

koho by si vyvolil. Ale my veríme, že v skutočnosti ho Alah dal Mohamedovi.“

Inými slovami, hoci je pre moslimov dôležité veriť a učiť, že konečné zjavenie Alaha bolo v dejinách dané Mohamedovi, historické nároky islamu čo sa týka Mohameda sú súčasťou jeho apologetiky, aby ospravedlnili Mohamedovo kľúčové postavenie posledného proroka. Neexistuje však nič vlastné Mohamedovi samotnému, čo by bolo späté s teologickou víziou islamu. Inak povedané, moslim musí vyznávať, že niet iného boha okrem Alaha a že Mohamed je jeho prorok. Ale Mohamedova historická existencia sama o sebe neurčuje moslimské chápanie Boha.

Predpokladajme však, žeby ste položili podobnú otázku informovanému kresťanskému pastorovi: „Veríte, že Boh Biblie mohol dať svoje konečné zjavenie niekomu inému než Ježišovi z Nazaretu?“ Dokonca položiť takúto otázku nie je ani zmysluplné – pretože sám Ježiš je zjavením, ktoré vstúpilo do dejín vtelením. Ako hovorí Ján vo svojom prvom liste: „To, čo bolo od počiatku, čo sme počuli a čo sme svojimi očami videli, na čo sme sa dívali, a čoho sa naše ruky dotýkali – o slove života. A ten život sa zjavil a videli sme a svedčíme a zvestujeme ten večný život“ (1Jn 1:1-2). Toto je historické zjavenie. Okrem toho je ešte viac konkrétnych historických udalostí v Ježišovom živote, ktoré sú podstatné v najzákladnejšom pochopení kresťanstva. Prvoradá miesto tu má udalosť Ježišovej smrti a vzkriesenia.

Pred niekoľkými rokmi položil jeden reportér kľúčovú otázku vtedajšiemu anglikánskeму arcibiskupovi z Perthu, ktorý bol v tom čase anglikánskym predstaveným Austrálie. Reportér sa ho opýtal: „Keby sme objavili Ježišov hrob a nejako mohli dokázať, že telesné pozostatky v hrobe sú Ježišove, čo by to urobilo s vašou vierou?“ Arcibiskup odpovedal, že by to s jeho vierou neurobilo nič: Ježiš Kristus vstal z mŕtvych v jeho srdci. Apoštol Pavol to však chápe s oveľa priamejšou jasnosťou: „Ak Kristus nevstal z mŕtvych, márna je vaša viera (1K 15:17). Inými slovami, súčasťou opodstatnenosti viery je pravdivosť objektu viery – v tomto prípade Ježišovo vzkriesenie. Ak Kristus nevstal, tak ľudia tomu môžu veriť dokedy chcú, ale bude to stále len márna viera, ktorá z nich robí hlupákov: „vtedy sme biednejší od všetkých ľudí“ (15:19). Nemá ani zmysel hnevať sa na bývalého arcibiskupa z Perthu. On a jeho názory na túto vec sú poľutovaniahodné.

Mnohí v našej kultúre sú presvedčení, že slovo „viera“ je buď synonymom pre „náboženstvo“ (že „existujú rôzne viery“ znamená „rôzne náboženstvá“), alebo osobným, subjektívnym, náboženským rozhodnutím. Nemá to nič do činenia s pravdou. Ale v tejto pasáži Pavol zdôrazňuje, že ak Kristus nevstal z mŕtvych, potom viera v to, že Kristus vstal, je márnou vierou. Súčasťou platnosti čistej viery je spoľahlivosť, pravdivosť objektu viery. Ak veríte, že niečo je pravdou, hoci v skutočnosti to pravdou nie je, vašu vieru nemôžete nikomu odporučiť. Taká viera je márna, bezcenná, nemá hodnotu a vy ste poľutovaniahodní. Súčasťou platnosti viery je pravdivosť objektu viery – a v tomto prípade objekt je historická udalosť vzkriesenia Ježiša Krista. Biblia nás nikdy nežiada, aby sme verili niečomu, čo nie je pravdou. Jedným z principiálnych spôsobov Biblie, ktorým rastie a posilňuje sa naša viera, je formulovanie a obhajovanie pravdy.

Existuje ešte ďalší spôsob vysvetlenia vzťahu medzi biblicky verným kresťanstvom a históriou. Nie tak dávno členovia novozmluvnej katedry Trinity Evangelical Divinity Seminary robili interview s kandidátom na nového učiteľa katedry. Bol to slušný muž, ktorý mal za sebou roky úspešnej pastoračnej služby a vynikajúce teologické vzdelanie. Avšak vyšiel najavo problém, keď sa ho pýtali, ako by odpovedal na otázky študentov ohľadom rôznych historických miest v Evanjeliách, ktoré sú vnímané ako problematické. V každom prípade si myslel, že riešením je hovoriť o teologických témach v ev. Matúša, o biblickej teológii v ev. Marka, alebo literárnej štruktúre v ev. Lukáša, atď. On jednoducho odsunul historické otázky. Ignoroval ich a uprednostnil hovoriť výlučne o literárnych a teologických témach. Neskôr sme mu povedali, že nemá najmenšiu šancu pridať sa k nášmu oddeleniu, pokiaľ bude zaujímať tento postoj. Lebo hoci je úplne správne vypracovať teológiu ev. Matúša, nesmie to byť na úkor odmietnutia rozhovoru o historickej osobe Ježiša Krista. Interpretácia tohto kandidáta vzdudzovala dojem, akoby sme boli spasení teologickými názormi o Kristovi. Je to intelektualistický, takmer gnostický prístup k spaseniu. Ale my nie sme spasení teologickými názormi o Kristovi. Sme spasení Kristom samotným. Kristus, ktorý nás spasil, je určite charakterizovaný teologickými skutočnosťami zahrnutými v evanjeliách podľa Matúša, Marka, Lukáša a Jána, ale tento Kristus stojí mimo text. On je historický Boh-človek, o ktorom text svedčí.

Po štvrté, musíme čeliť skutočnosti, že v súčasnej diskusii sa do slova „historický“ niekedy vnáša mnoho klzkých domnienok. Pre tých, ktorí sú

hlboko zainteresovaní do filozofického naturalizmu, sa slovo „historický“ týka iba tých udalostí, ktoré majú príčiny a následky úplne lokalizované v obyčajnom, resp. „prirodzenom“ alebo na časovo založenom slede udalostí. Ak toto je definícia slova „historický“, potom Ježišovo vzkriesenie nebolo historické, lebo taká definícia vylučuje zázračný a pozoruhodný zásah Božej moci. Ale je oveľa lepšie myslieť si, že slovo „historický“ sa správne vzťahuje na udalosti, ktoré sa udiali v nekonečnosti priestoru a času, nezávisle od toho, či Boh spôsobil tieto udalosti obyčajnými príčinami alebo nadprirodzenou explóziou moci. My trváme na tom, že je vzkriesenie je historické v tomto zmysle: stalo sa v histórii, aj keď bolo spôsobené Božou zázračnou mocou, keď vzkriesil človeka Ježiša Krista z mŕtvych, dal mu vzkriesené telo, ktoré malo skutočné pokračovanie tela, ktoré bolo pochované do hrobu. Vzkriesené telo sa dalo vidieť, dotknúť sa ho a narábať s ním, mohlo jesť bežnú potravu. Napriek tomu to bolo telo, ktoré sa náhle mohlo zjaviť v uzamknutej miestnosti, telo, ktoré je pre Pavla ťažko opísateľné, a konečne ho nazýva duchovné alebo nebeské telo (1K 15:35-44). A toto telo bolo vzkriesené z hrobu zázračnou, nadprirodzenou mocou Božou – pôsobiacou v histórii.

Skrátka, evanjelium je historické.

(6) Evanjelium je osobné. Smrť a vzkriesenie Ježiša Krista nie sú len historické udalosti. Evanjelium nie je len teologické v tom zmysle, že vytvára mnoho teologických pravidiel. Otvára cestu k osobnému spaseniu. „Teraz bratia,“ píše Pavol na začiatku tejto kapitoly, „oznamujem vám evanjelium, ktoré som vám zvestoval, ktoré ste aj prijali a v ktorom aj stojíte, skrze ktoré i spasení bývate“ (1K 15:1-2). Historické evanjelium, ktoré nie je osobné a mocné, je iba starožitné. Teologické evanjelium, ktoré neprijímame vierou a ktoré netransformuje život, je abstraktné. V skutočnosti je evanjelium osobné.

(7) Evanjelium je univerzálne. Ak pokračujeme ďalej v 1K 15, vidíme ako Pavol dokazuje, že Kristus je nový Adam (22, 47-50). V tomto kontexte Pavol nerozoberá jeho prechod od Židov k pohanom alebo od Izraelcov ako Božieho ľudu k cirkvi ako medzinárodnej komunite vyvolených. Naopak, Kristus ako nový Adam, hovorí o rozsiahlej vízii. Evanjelium je v tomto zmysle univerzálne. Nie je všeobecné v tom zmysle, že premieňa a zachraňuje každého bez výnimky, lebo v skutočnosti sa

netýka tých, ktorých existencia je spojená výlučne so starým Adamom. A predsa toto evanjelium je slávne univerzálne v jeho rozsiahlom zábere. Nie je to žiadny náznak rasizmu. Evanjelium je univerzálne.

(8) Evanjelium je eschatologické. Toto by mohlo byť rôzne zosmiešnené, lebo evanjelium je eschatologické viacerými spôsobmi než len jedným. Napríklad, niektoré požehnania, ktoré dnes kresťania dostávajú, sú v podstate eschatologické požehnania, ktoré patria na koniec, hoci boli prinesené späť do nášho času a už teraz a tu nám patria. Boh prehlasuje, že jeho krvou vykúpený a Duchom obnovený ľud je ospravedlnený – a tak je evanjelium v tomto zmysle eschatologické. A predsa je evanjelium eschatologické ešte aj v inom zmysle. V kapitole, ktorú máme pred sebou, sa Pavol sústredil na konečnú transformáciu: „hovorím, bratia, že telo a krv nemôžu zdediť kráľovstvo Božie, ani porušenosť nezdedí neporušiteľnosti. Hľa, tajomstvo vám hovorím. Všetci nezosneme, ale všetci budeme premenení razom, v okamžení pri zatrúbení poslednej trúby. Lebo zatrúbi a mŕtvi vstanú neporušiteľní, a my budeme premenení. Lebo toto porušiteľné oblečie neporušiteľnosť, a toto smrteľné oblečie nesmrteľnosť. Vtedy sa naplní slovo, ktoré je napísané: Smrť je pohltená vo víťazstvo“ (15:50-54). Nestačí sa sústrediť len na požehnania, z ktorých sa kresťania tešia v tomto veku. Evanjelium je eschatologické.

Takže to, čo Pavol káže ako prvoradá fakt je, že evanjelium je kristologické, teologické, biblické, apoštolské, historické, osobné, univerzálne a eschatologické.

Nasledujúci text zahŕňa niektoré nádherné pravdy, ktoré ďalej rozvíjajú toto evanjelium. Zhrniem ich v piatich vysvetľujúcich vetách.

(1) Toto evanjelium sa normálne rozširuje hlásaním. „Toto evanjelium,“ Pavol hovorí „zvestoval som vám“ (1K 15:1). Potom dodáva, že je to slovo, ktoré im zvestoval. Tento spôsob popisu rozširovania evanjelia je typický pre celú Novú zmluvu. Evanjelium, ktoré bolo zvestované, bolo to, čomu Korint'ania uverili (15,11). Vyhľadajte každý jeden výskyt slova „evanjelium“ zistíte, ako prekvapujúco často je táto správa o Ježišovi Kristovi oznamovaná prostredníctvom hlásania, kázania. Na začiatku tohto listu Pavol zdôrazňuje, že v Božej nevystihnuteľnej múdrosti „zaľúbilo sa Bohu spasiť veriacich bláznovstvom kázania“ (1:21). Obsahom bolo to, o kom sa kázalo a spôsob spásy bolo „kázanie“. Existuje veľa textov, ktoré hovoria o dôležitosti byť soľou a svetlom, o konaní dobra

všetkým ľuďom, predovšetkým domácim Božím, alebo o hľadani dobra pre mesto. A predsa, ak máme na zreteli rozširovanie evanjelia, Biblia úžasne špecifikuje hlásanie. Dobrá správa musí byť oznamovaná, hlásaná, vysvetľovaná. Boh sám navštevuje a znova navštevuje ľudské bytosti prostredníctvom svojho slova. Toto evanjelium je normálne rozširované hlásaním.

(2) Toto evanjelium je prijímané autentickou a vytrvalou vierou. Pavol píše: „tak kážeme a tak ste uverili“ (1K 15:11). Na začiatku kapitoly Pavol hovorí Korint'anom: „skrže toto evanjelium ste spasení, ak držíte v pamäti jakým slovom som vám ho zvestoval, inak by ste boli nadarmo uverili“ (15:11). Inými slovami, ich viera v slovo, ktoré Pavol kázal, musí byť vytrvalá. Veľa iných statí kladie ten istý dôraz. Napríklad Pavol hovorí Kolosanom: „(Boh) vás zmieril so sebou v jeho ľudskom tele skrže smrť, aby vás postavil svätých, bezvadných a bezúhonných pred ním, akže trváte založení na viere a pevní a neuchyl'ujúci sa od nádeje evanjelia“ (Kol 1:22-23). Toto evanjelium je účinne prijímané autentickou a vytrvalou vierou.

(3) Toto evanjelium sa správne prejavuje v osobnej pokore. Keď je evanjelium správne pochopené a prijímané vierou, ľudia správne reagujú tak, ako naň reagoval apoštol. Áno, vzkriesený Kristus sa naposledy zjavil jemu (15:8). A predsa toto posledné zjavenie vzkrieseného sa mu nestalo zdrojom pýchy, ale vyvoláva v Pavlovi pocit jeho vlastnej nehodnosti: „lebo ja som najmenší z apoštolov a dokonca ani nie som hoden volať sa apoštolom, lebo som prenasledoval cirkev Božiu. Ale z milosti Božej som čo som“ (15:9-10). Ako by to mohlo byť inak? Ježiš zaplatil za Pavlovo vykúpenie cenu svojej vlastnej krvi, milostivo mu odpustil hriechy, vrátane toho, že prenasledoval Božiu cirkev, konfrontoval apoštola na ceste do Damasku a zjavil sa mu v poslednej chvíli, keď sa Pavol snažil zahubiť Kristových ľudí! Pavol vyznáva, že pracoval viac než ostatní apoštoli a zdôrazňuje, že toto sa mohlo stať iba z milosti Božej, ktorá bola s ním (15:10). Pokora, vd'ačnosť, závislosť na Kristovi, úprimná ľútosť – to sú charakteristické postoje skutočne obrátených ľudí, zdroj, z ktorého kresťania čerpajú radosť a lásku. Ak evanjelium skutočne koná svoje dielo, „pyšný kresťan“ je nemysliteľný rozpor. Evanjelium sa správne prejavuje v osobnej pokore.

(4) Toto evanjelium sa oprávnene považuje za ústredné vyznanie celej cirkvi. Na rôznych miestach v 1K Pavol pripomína svojim čitateľom,

že zbor v Korinte nie je jedinou cirkvou – alebo lepšie povedané, že je mnoho iných zborov so spoločným presvedčením a praktikami. A tak v nezávislosti Korint'anov nie je cnosť, ale len dôkaz, že nedržia krok s ostatnými. V 4:17 im Pavol hovorí, že Timoteus pripomenie Korint'anom Pavlov život „ktorý je v súlade s tým, čo ja učím všade po zboroch“. Keď Pavol pojednáva o manželstve a rozvode, tak stanovuje: „A tak nariad'ujem vo všetkých zboroch“ (7:17). Keď Pavol ustanovil, čo si veriaci majú myslieť o autorite a vz'ahu medzi mužmi a ženami, uzatvára svoju diskusiu slovami: „Ale ak sa niekto vidí byť škriepivým, my nemáme takej obyčaje ani zbory Božie“ (11:16). Avšak v 14:34 rozumieme obmedzeniam, ktoré Pavol uvádza slovami: „ako vo všetkých zboroch svätých“ (14:33). V 1K 15 neexistuje žiadna explicitná formula tohto druhu. Aj tak Pavol opakovane hovorí o tom, čo všade káže, nielen v Korinte. Pasívne výrazy ako „ak by sme tak kázali“ (15:11), vytvárajú dojem, že toto je bežný obsah, nie iba niečo, čo bolo rezervované pre Korint – tak hovorí Pavol aj o svojej službe v Efeze kvôli tomu istému evanjeliu (15:32), a jeho mnohé skoršie zmienky o jeho praktikách pri kázaní evanjelia (hlavne 1. a 2. kapitola).

Samozrejme, to, čo robí „celá cirkev“ alebo „všetky zbory,“ nemusí byť nevyhnutne správne. Len sa spýtajte Athanasia alebo Luthera. Všetko musí byť overené Písmom. Naviac, musíme pripustiť, že existuje určitý tradicionalizmus, ktorý stráca svoj smer a moc, ktorý zachováva formu na úkor autentičnosti. Avšak zdá sa, že v Korinte toto nebol problém. Tiché odklonenie sa od dôkladných pokynov apoštola spôsobilo v Korinte túžbu po bezhraničných inováciach, ktoré prerástlo do praktík a presvedčení odlišných iných zborov. Pavol zdôrazňuje, že evanjelium je oprávnene považované za centrálné vyznanie celej cirkvi. Vždy dajte pozor na cirkvi, ktoré pyšne hovoria, že sú iné než tie, ktoré boli pred nimi.

(5) Evanjelium smelo napreduje aj pod spochybňovanou vládou a nevyhnutným víťazstvom Ježiša Kráľa. Na tejto strane Ježišovej smrti a vzkriesenia je všetka Božia suverenita sprostredkovaná výlučne cez Kráľa Ježiša. Toto vyučovanie hojne nachádzame samozrejme po celej Novej zmluve. Matúš končí Ježišovým tvrdením: „Daná mi je každá moc na nebi aj na zemi“ (Mt 28:18). Filipania sa radovali, že „Boh mu dal meno, ktoré je nad každé meno (F 2:9-11). A taktiež dramaticky tu: „Lebo On musí kraľovať, dokiaľ nepoloží všetkých nepriateľov pod jeho nohy“ (1K 15:25). Toto predpokladá, že jeho vláda je stále v zápase, a stále napreduje.

Toto je v súlade s Ježišovým výrokom: „vybudujem svoju cirkev a nepremôžu ju ani brány ríše smrti“ (Mt 16:18). „Ako posledný nepriateľ bude zničená smrť“ (1K 15:26). Ježišovo prostrednícke kráľovstvo skončí. „Boh bude všetko vo všetkom“ (15:28).

A práve vo svetle tohto evanjelia – všetko, čo smrť a vzkriesenie Ježiša dosiahlo, všetko, čo šíriace sa kráľovstvo Kráľa Ježiša koná, toto všetko zdedíme vo vzkriesenej existencii v posledný deň – píše Pavol Korintským veriacim a nám: „Preto moji bratia a sestry, buďte pevní, nepohnutelní, rozhojňujúci sa vždycky v diele Pánovom vodiac, že vaša práca nie je márna v Pánovi“ (1K 15:58) Evanjelium smelo napreduje pod spochybňovanou vládou a nevyhnutným víťazstvom Ježiš Kráľa.

Je čas zhrnúť, k čomu sme dospeli. Jeden z výrazných výsledkov tohto zosumarizovania evanjelia – osem definujúcich slov a päť vysvetľujúcich viet, všetky vychádzajúce z jednej kapitoly Novej zmluvy – je ten, že evanjelium je kognitívne. Je to niečo, čo máme pochopiť, veriť a poslúchať. Je to niečo, čo je zaslúbené, vyučované, vysvetľované. Všetko toto musí byť povedané hlasno a opakovane generácii, ktorá je trochu na rozpakoch, keď má dočinenia s kognitívnym a výrokovým.

A predsa ešte niečo musím povedať. Táto kapitola je na konci knihy, ktorá opakovane ukazuje, ako sa evanjelium prejavuje v masívnej transformácii postojov, morálky, vzťahov a kultúrnych interakcií. Ako vieme, Kalvín trval na tom, že ospravedlnenie je z viery samotnej, ale úprimná viera nie je nikdy samotná. Musíme dodať, že evanjelium sa sústreďuje na poslanstvo o tom, čo Boh urobil a čo koná, a musí byť vyjadrené v kognitívnej pravde, aby sa mu dalo uveriť a poslúchať ho. Ale toto evanjelium nezostane nikdy výlučne kognitívne.

V prvých dvoch kapitolách 1. Korint'anom je evanjelium slovo kríža nielen Božou múdrosťou, ktorú svet považuje za bláznovstvo, ale je Božou mocou, ktorú svet považuje za slabosť. V prvých štyroch kapitolách vidíme Pavla zarmúteného kvôli rozdeleniu v korintskom zbore. Rôzne skutočnosti ich spájali buď s jedným hrdinom alebo s druhým – Petrom, Apolom, Pavlom a pravdepodobne tých najsvätejších z nich so skupinou „ja nasledujem Krista“. Apoštol ukazuje, že je to zradou evanjelia, nepochopením podstaty kresťanského vedenia, tragické a zatrpknuté zmenšovanie výlučného postavenia Krista, ukrižovaného Krista, ktorý je centrom evanjelia. Kapitola 4 ukazuje pozoruhodným spôsobom, že

v cirkvi vykúpenej krvou neexistuje miesto pre triumfalizmus. V kapitolách 5 a 6 evanjelium Krista Baránka predpisuje, že veriaci sa musia v súlade s Baránkom zbaviť „kvasu“. Toto uplatňuje na disciplínu v cirkvi tam, kde sa nachádza sexuálny hriech. Tam, kde víťazí evanjelium, dochádza k transformácii vzťahov a výsledkom je skutočnosť, že je nemysliteľné, aby bratia riešili svoje konflikty pred pohanským súdom a neviazaným sexom hrubo popierali Kristovo panstvo.

V 7. kapitole sa narába komplexom otázok o rozvode a novom uzavretí manželstva v kontexte priorít evanjelia a transformovanej vízie spôsobenej príchodom eschatologického veku a očakávania konca. Kapitoly 8-10 zápasia s tým, ako môžu veriaci vplývať na pohanskú kultúru vzhľadom na jedlá obetované modlám. Apoštol Pavol sám dramatickým spôsobom demonštruje, ako v skutočnosti vyzerá radostné a dobrovoľné zdržanie sa kvôli napredovaniu evanjelia – a dokonca ako tento postoj úzko súvisí so správnym pochopením vzťahu medzi novou a starou zmluvou. Vzťahy medzi mužmi a ženami sú spojené v 1K 11:2-16 nielen s Bohom ako hlavou, ale taktiež s tým, čo znamená žiť „v Pánovi“ – a tým v evanjeliu. Ostré odsúdenie korintských praktík pri Pánovej Večeri („ale toto prikazujúc nechválím, že nie na lepšie ale na horšie sa schádzate“ 11:7) nesúvisí iba s barbarskou necitlivosťou niektorých kresťanov voči iným kresťanom, ale tiež s hrubým zlyhaním vnímať kríž vážne a používať tento Kristom ustanovený rituál ako príležitosť pre sebaskúmanie a vyznanie hriechov. Spôsob, akým sa majú používať „charismata“ alebo „pneumatika“ z 1K 12-14, je konečne vyjadrený na základe skutočnosti, že všetci veriaci vyznávajú, že Ježiš je Pán, všetci veriaci boli pokrstení v jednom Duchu do jedného tela a nadovšetko, že najvynikajúcejšia „cesta“ prikázaná všetkým veriacim bez výnimky je cesta lásky. Láska je najdôležitejším prvkom v Pavlovej trojici viery, nádeje a lásky – tejto trojice cností, ktoré sú hlboko prirodzené pre pôsobenie evanjelia Ježiša Krista. Kresťanstvo, kde kresťania nie sú trpezliví a láskaví, kresťanstvo, kde sa prejavuje závisť, kde sú pyšní a vychvaľujúci sa, neslušní, rýchli ku hnevu a nezabúda sa na zlé, nie je vôbec kresťanstvom. Čo nám toto konkrétne svedčí o spoločenstve svätých, o nutnej potrebe vytvárať kresťanské spoločenstvo, ktoré je hlboko proti-kultúrne? Čo nám toto hovorí o medzigeneračných vzťahoch? O rasách? O tom, ako jednáme jedni s druhými v cirkvi? O tom, ako zmýšľame o bratoch a sestrách vo veľmi odlišných kútoch sveta nášho nebeského Otca?

Práve tak ako Pavol považoval za potrebné opakovane prízvukovať výsledky pôsobenia evanjelia v každej oblasti života Korint'anov, aj my dnes musíme robiť to isté. Nedávno nám povedala jedna veľmi múdra pracovníčka na Ivy League campus, na Trinity, čo podľa jej skúseností najviac posúva mladé ženy, ktoré každý týždeň vychováva ako učeníkov. Spomenula tri veci. Po prvé, od rodičov dostávajú stále najvyššie ocenenie. Samozrejme, toto je Ivy League campus! A predsa, dokonca aj na tejto škole sú stupne hodnotenia rozdeľované na základe krivky tvaru zvona. Takže toto očakávanie nabáda študentov k vzájomnej súťaživosti. Po druhé, čiastočne od rodičov a čiastočne od okolitej kultúry stále počujú: „Bud' sám sebou, maj sa rád, ži bohatý a plný život a k tomu pridaj ešte trochu ochoty pomôcť obetiam hurikánu Katrina.“ Po tretie, od vychovávateľov, z Madison avenue a z médií počujú: „Musíš byť na úrovni!“ - a toto je tiež súťaženie a ovplyvňuje obliekanie, vzťahy, očakávania od opačného pohlavia, čo chceš aby oni očakávali od teba. Tieto požiadavky im neustále bubnújú v ušiach. Tu nie je žiadny rámec a priestor pre rast, je len priestor pre zlyhanie. Výsledkom je, že okolo 80% žien počas štúdia trpí poruchami stravovania. Podobné percento žien trpí klinickou depresiou. Svet im stále hovorí, že môžu urobiť niečo. No čoskoro sa to mení na požiadavku, že musia dokázať všetko, lebo inak zlyhajú vo svojich očiach aj v očiach iných. Dokonca aj keď sa stanú kresťankami, onedlho sa budú cítiť pod tlakom, že sa musia stať najlepšími kresťanmi, čo sa hodnotí ich účasťou na Biblickom štúdiu, vedení modlitieb, dôkladnom zapisovaní si svojich denných stíšení.

Avšak kde je prekvitanie človeka, ktoré pramení z evanjelia milosti? Kde sú nositelia Božieho obrazu, ktorí sú šťastne ospravedlnení pred Bohom na základe toho, čo Kristus vykonal a mocne znovuzrodení, takže ich reakciou je viera, radosť a vd'ačnosť? Spôsoby a očakávania tohto sveta sú nákazlivé a zotročujúce. Evanjelium musí pracovať na životoch týchto žien a na živote cirkvi, aby sa prejavilo vo vyslobodení z hrozných pút modlárstva, ktoré sú také chytré, že ich je ťažko aj pomenovať a príliš nákazlivé, aby sa im dalo vyhnúť, na rozdiel od mocného slova kríža.

Samozrejme, vybral som len jednu malú štúdiu. Iste vám nezaberie veľa času, aby ste popremýšľali o tom, aké zmeny prinesie evanjelium do oblasti biznisu a do priorít kresťanov v oblasti obchodu. Ako zmení priority mladých mužov, ktorí upadli do nerozhodného, ale nemilosrdného narcisizmu, agónie samoty a rôznych radovánok slobodného života

s pocitom viny, ktorý prináša potešenia, ale nemôže nájsť šťastie. Ako zmení unavených beznádejných ľudí žijúcich na okraji spoločnosti, a mnoho ďalších oblastí. A toto sa musí diať nie snahou vyňať abstraktné sociálne princípy z evanjelia, ani nekonečným sústredovaním sa na okrajové záležitosti v márnej snahe vyzerat' prorocky, ale precíznym kázaním, vyučovaním a životom slávneho evanjelia požehnaného Spasiteľa v cirkvách.

„A tak, bratia moji milovaní, buďte pevní, neklatíví, rozhojňujte sa stále v diele Pánovom, vediac, že vaša námaha nie je márna v Pánovi“ (1K 15:58).

Originál: *D. A. Carson: The Gospel of Jesus Christ (1 Corinthians 15:1-19)*

article url: <http://www.thegospelcoalition.org/articles.php?a=81>

Preložili: Anna Gajdošová a Ján Henžel

Donald Arthur Carson, PhD. – research professor Novej zmluvy na Trinity Evangelical Divinity School v Deerfield, Illinois, USA.

KOALÍCIA EVANJELIA - Evanjelium pre celý život: Preambula

Sme spoločenstvo evanjelikálnych cirkví, hlboko oddaných k obnove našej viery v evanjelium Krista a k reforme spôsobov našej služby, aby sme sa úplne podobali Písmu. Začali nás hlboko znepokojoval' niektoré hnutia v rámci tradičného evanjelikalizmu, ktoré, zdá sa, oslabujú cirkevný život a odvádzajú nás od našich tradičných presvedčení a praxe. Na jednej strane, trápi nás modlárstvo osobného konzumného spôsobu života a spolitizovanej viery. Na druhej strane, sme znepokojení, keď sa bez námietok prijíma teologický a morálny relativizmus. Tieto hnutia viedli k zanedbaniu biblickej pravdy a premeneného života, ktoré prikazovala naša historická viera. O týchto vplyvoch nielen počujeme, ale vidíme aj ich dôsledky. Zaviazali sme sa povzbudzovať cirkvi k novej nádeji a k presvedčivej radosi založenej na zaslúbeniach prijatých jedine z milosti, jedine vierou a jedine v Kristovi.

Veríme, že v mnohých evanjelikálnych cirkvách existuje hlboká a široká zhoda ohľadom právd evanjelia. A predsa často vidíme, že oslava našej jednoty s Kristom sa nahrádza odvekou príťažlivosťou moci a bohatstva, alebo mníšskymi únikmi k rituálom, liturgii a posvätným obradom. Žiadna náhrada evanjelia nikdy nespôsobí vieru vyvierajúcu z misijne zapáleného srdca, ukotvenú vo večnej pravde a prejavujúcu sa v nepredstieranom učeníctve; vieru túžiacu obstať v skúškach spojených s povolaním do Božieho kráľovstva a obetovať sa. Túžime napredovať po Kráľovskej ceste, majúc stále za cieľ obhajobu evanjelia, povzbudzovanie a vzdelávanie, aby súčasní ako aj budúci cirkevní vodcovia boli lepšie vystrojení k naplneniu svojej služby takými princípmi a spôsobmi práce, ktoré oslávia Spasiteľa a budú konať dobro tým, za ktorých On preliat svoju krv.

Chceme vynaložiť zjednotené úsilie medzi všetkými národmi – úsilie nadšené pre úctu ku Kristovi a pre znásobovanie jeho učeníkov a zjednotené v pravej koalícii za Ježiša. Takéto biblicky založené a zjednotené poslanie predstavuje jedinú trvalú budúcnosť pre cirkev. Táto skutočnosť nás vyzýva k jednote s ostatnými, ktorí sú presvedčení, že Božie milosrdenstvo v Ježišovi Kristovi je našou jedinou nádejou večnej

spásy. Túžime presadzovať toto evanjelium jasne, so súcitom, s odvahou a s radosťou – spájať svoje srdcia s ostatnými veriacimi naprieč všetkými denomináciami, etnikami a spoločenskými triedami.

Našou túžbou je slúžiť cirkvi, ktorú milujeme tým, že budeme pozývať všetkých našich bratov a sestry, aby sa s nami spojili v úsilí obnoviť súčasnú cirkev podľa pôvodného Kristovho evanjelia, aby sme pravdivo hovorili a žili pre neho takým spôsobom, ktorý jasne komunikuje do našej doby. Chceme to robiť prostredníctvom obvyklých prostriedkov jeho milosti: modlitbou, službou Slova, krstom, Večerou Pánovou a spoločenstvom svätých. Túžime pracovať so všetkými, ktorí prijali toto predložené vyznanie a víziu a ktorí hľadajú panstvo Krista nad celým životom s nezahanbenou nádejou v moc Svätého Ducha, ktorý mení jednotlivcov, spoločenstvá a kultúry. V prílohe nájdete naše Vyznanie viery a Teologickú víziu služby – víziu zakorenenú v Písme a sústredenú na evanjelium.

Originál: **The Gospel For All of Life: Preamble**

article url: www.thegospelcoalition.org/preamble.php

Preložila: Anna Gajdošová

KOALÍCIA EVANJELIA - Vyznanie viery

(1) Trojjediný Boh

Veríme v jedného Boha, ktorý existuje v troch rovnako božských Osobách: Otec, Syn a Svätý Duch, ktoré sa navzájom poznajú, milujú a oslavujú. Tento pravý a živý Boh je nekončene dokonalý vo svojej láske a svätosti. On je Stvoriteľom všetkých vecí – viditeľných a neviditeľných – preto je hodný prijímať všetku slávu a vzývanie. Nesmrteľný a večný, on dokonale a vyčerpávajúco pozná koniec pred začiatkom, uchováva a zvrchovane vládne nad všetkými vecami a prozreteľne uskutočňuje svoje večné dobré zámery, ktorými si vykupuje ľudí pre seba a obnovuje svoje padlé stvorenie na chválu svojej slávnej milosti.

(2) Zjavenie

Boh milostivo odhalil svoju existenciu a moc v stvorení a zvrchovane sa zjavil padlým ľudským bytostiam v osobe svojho Syna, vteleného Slova. Navyše je tento Boh hovoriacim Bohom, ktorý sa svojím Duchom milostivo odhalil v ľudských slovách: Veríme, že Boh inšpiroval slová zachované v Písmach, v šesťdesiatich šiestich knihách Starej a Novej zmluvy, ktoré sú záznamom a prostriedkom jeho spásneho diela vo svete. Jediné tieto písmo tvoria slovne inšpirované Slovo Božie, ktoré je plne autoritatívne a bez chyby v pôvodných spisoch, úplné vo svojom zjavení jeho vôle na spasenie, dostatočné pre všetko, čo Boh od nás požaduje veriť a konať, a je konečné vo svojej autorite nad každou oblasťou poznania, do ktorej hovorí. Vyznávame, že naša konečnosť a naša hriešnosť vylučujú možnosť, aby sme poznali Božiu pravdu vyčerpávajúco, ale tvrdíme, že osvietení Božím Duchom môžeme poznať Božiu zjavenú pravdu pravdivo. Bibliu je treba veriť ako Božím inštrukciám vo všetkom, čo učí; poslúchať ako Božiemu príkazu vo všetkom, čo požaduje; dôverovať ako Božiemu záväzku vo všetkom, čo sľubuje. Keď Boží ľudia počúvajú, veria a konajú Slovo, sú vybavovaní ako Kristovi učeníci a svedkovia evanjelia.

(3) Stvorenie ľudstva

Veríme, že Boh stvoril ľudské bytosti ako mužov a ženy na svoju vlastnú podobu. Adam a Eva patrili do stvoreného poriadku, ktorý Boh sám prehlásil za veľmi dobré. Mali slúžiť ako Boží zmocnenci pri starostlivosti, udržovaní a ovládaní stvorenstva, žiť v svätom a oddanom spoločenstve so svojím Tvorcom. Mužovia a ženy rovnako utvorení na Božiu podobu, majú rovnaký prístup k Bohu vierou v Ježiša Krista a sú povolani k niečomu viac ako pasívnemu sebauspokojovaniu, k významnému súkromnému a verejnému angažovaniu v rodine, cirkvi a občianskom živote. Adam a Eva boli stvorení, aby sa navzájom dopĺňali v zjednotení tela, ktoré stanovuje jediný normatívny vzor sexuálnych vzťahov pre mužov a ženy tak, aby manželstvo slúžilo ako prototyp zjednotenia medzi Kristom a jeho cirkvou. V Božím múdрых zámeroch muži a ženy nie sú jednoducho zameniteľní, ale sa dopĺňajú vzájomne obohacujúcim spôsobom. Boh určil, aby prevzali rozličné úlohy, ktoré odrážajú vzťah lásky medzi Kristom a cirkvou; manžel má byť hlavou takým spôsobom, ktorý vyjadruje starostlivú a obetavú lásku Krista. Manželka sa má poddávať svojmu manželovi spôsobom, ktorý napodobňuje lásku cirkvi k jej Pánovi. V cirkevnej službe sú mužovia a ženy povzbudzovaní slúžiť Kristovi a rozvíjať svoj plný potenciál v rôznych službách Božieho ľudu. Vodcovská úloha v cirkvi bola daná kvalifikovaným mužom na základe stvorenia, pádu a vykúpenia a nemá byť potláčaná odvolávkami na kultúrny vývoj.

(4) Pád

Veríme, že Adam, ktorý bol stvorený na Božiu podobu, zdeformoval túto podobu a premárnil svoje pôvodné požehnanie – pre seba a svojich potomkov – tým, že upadol do hriechu cez Satanovo pokušenie. Dôsledkom toho je, že všetci ľudia sú odcudzení od Boha, skazení v každom aspekte svojej bytosti (tj. telesne, mentálne, vôľovo, citovo, duševne) a konečne a neodvolateľné sú odsúdení na smrť – okrem Božej vlastnej milostivej intervencie. Najväčšou potrebou každej ľudskej bytosti je byť zmierený s Bohom, pod ktorého spravodlivým a svätým hnevom stojíme; jedinou nádejou každej ľudskej bytosti je nezaslúžená láska tohto Boha, ktorý jediný nás môže zachrániť a obnoviť nás pre seba.

(5) Boží plán

Veríme, že od večnosti si Boh z milosti zaumienil spasit' veľké množstvo vinných hriešnikov z každého kmeňa a jazyka, ľudu a národa. K tomuto cieľu ich predzvedel a vyvolil. Veríme, že Boh ospravedlňuje a posväcuje tých, ktorí milosťou majú vieru v Ježiša a že ich jedného dňa oslávi – to všetko na chválu svojej slávnej milosti. V láske Boh prikazuje a naliehavo žiada všetkých ľudí kajať sa a veriť, keď upriamil svoju zachraňujúcu lásku na tých ktorých vyvolil a určil, aby Kristus bol ich Vykupiteľom.

(6) Evanjelium

Veríme, že evanjelium je dobrá správa Ježiša Krista – Božia múdrosť. Táto dobrá správa je úplným bláznovstvom pre svet, hoci je Božou mocou tým, ktorí sú spasení. Táto dobrá správa je kristologická, sústredená na kríž a vzkriesenie. Evanjelium sa nehlása, ak sa nehlása Kristus a autentický Kristus sa nehlása, ak jeho smrť a vzkriesenie nie sú ústredné (zvesťou je: „Kristus zomrel za naše hriechy... a bol vzkriesený“). Táto dobrá správa je biblická (jeho smrť a vzkriesenie sú podľa Písem), teologická a zachraňujúca (Kristus zomrel za naše hriechy, aby nás zmieril s Bohom), historická (ak sa zachraňujúce udalosti nestali, naša viera je bezcenná, ešte stále sme vo svojich hriechoch a sme najbiednejší zo všetkých ľudí), apoštolská (zvesť bola zverená a podávaná apoštolmi, ktorí boli svedkami týchto zachraňujúcich udalostí) a nanajvýš osobná (keď ju prijímajú, veria a pevne sa jej držia, individuálne osoby sú zachránené).

(7) Kristovo vykúpenie

Veríme, že poháňaný láskou a poslušnosťou k svojmu Otcovi, večný Syn sa stal človekom: Slovo sa stalo telom, úplný Boh a úplný človek, jedna Osoba v dvoch prirodzenostiach. Človek Ježiš, zasľúbený Mesiáš Izraela, bol počatý zázračným zásahom Svätého Ducha a narodil sa panne Márii. Dokonale poslúchal svojho nebeského otca, žil bezhriešnym životom, konal zázračné znamenia, bol ukrižovaný za Pontského Piláta, na tretí deň vstal telesne z mŕtvych a vstúpil na nebesá. Ako sprostredkujúci Kráľ sedí po pravici Boha Otca a presadzuje Božiu zvrchovanosť na nebi aj na zemi. On je naším Veľkňazom a spravodlivým Advokátom. Veríme, že svojím vtelením, životom, smrťou, vzkriesením a vstúpením Ježiš Kristus

konal ako náš reprezentant a zástupca. Toto urobil, aby sme sa v ňom my stali Božou spravodlivosťou: na kríži zrušil hriech, uzmieril Boha a tým, že zniesol úplný trest za naše hriechy, zmieril s Bohom všetkých, ktorí veria. Vzkriesením potvrdil Otec Ježiša Krista, zlomil moc smrti a porazil Satana, ktorý mal nad ňou moc a priniesol večný život svojim ľuďom. Svojím vstúpením bol navždy vyvýšený ako Pán a pripravuje miesto pre nás, aby sme boli s ním. Veríme, že v nikom inom niet spásy, lebo niet iného mena pod nebom, v ktorom by sme boli spasení. Pretože Boh si zvolil nízke veci tohto sveta, opovrhované, veci, ktoré nie sú ničím, aby zrušil veci, ktoré sú, žiaden človek sa nemôže pýšiť pred ním – Ježiš Kristus sa stal pre nás múdrosťou od Boha – našou spravodlivosťou, svätosťou a vykúpením.

(8) Ospravedlnenie hriešnikov

Veríme, že Kristus svojou poslušnosťou a smrťou plne uspokojil dlh všetkých, ktorí sú ospravedlnení. Svojou obeťou zniesol trest namiesto nás tým, že správne, reálne a plne uspokojil Božiu spravodlivosť v našom záujme. Svojou dokonalou poslušnosťou uspokojil spravodlivé požiadavky Boha na nás, keďže jedine vierou je táto dokonalá poslušnosť zarátaná každému, kto dúfa jedine v Krista pre svoje prijatie u Boha. Nakoľko bol Kristus daný nám Otcom a jeho poslušnosť a trest boli prijaté namiesto našej vlastnej, slobodne a nie pre čokoľvek v nás, je toto ospravedlnenie jedine z milosti, aby presná spravodlivosť a bohatá milosť Božia boli oslávnené v spravodlivosti hriešnikov. Veríme, že z tohto ospravedlnenia vyplýva horlivosť k osobnej a verejnej poslušnosti.

(9) Moc Svätého Ducha

Veríme, že táto spása dosvedčená v celom Písme a zabezpečená Ježišom Kristom sa uplatňuje na jeho ľud Svätým Duchom. Svätý Duch poslaný Otcom a Synom oslavuje Pána Ježiša Krista a ako „iný“ Paraklét je prítomný „s“ a „vo“ veriacich. On usvedčuje svet z hriechu, spravodlivosti a súdu a svojím mocným a tajomným pôsobením znovuzrodzuje duchovne mŕtvych hriešnikov, prebúdajúc ich k pokániu a viere, krstiac ich k zjednoteniu s Pánom Ježišom tak, že sú ospravedlnení pred Bohom jedine milosťou jedine skrze vieru v Ježiša Krista jediného. Pôsobením Ducha sú veriaci obnovení, posvätení a adoptovaní do Božej rodiny, majú účasť na božej prirodzenosti a prijímajú jeho zvrchované rozdeľované dary. Svätý Duch sám je zálohou sľúbeného dedičstva a v tomto veku prebýva, vedie,

vyučuje, vystrojuje, obživuje a zmocňuje veriacich ku Kristovskému životu a službe.

(10) Kráľovstvo Božie

Veríme, že tí, ktorí boli spasení Božou milosťou skrze zjednotenie s Kristom vierou a skrze znovuzrodenie Svätým Duchom, vstupujú do Božieho kráľovstva a tešia sa z požehnaní novej zmluvy: odpusteniu hriechom, vnútornej premene, ktorá vzbudzuje túžbu oslavovať, dôverovať a poslúchať Boha a z výhľadu na slávu, ktorá sa ešte má zjaviť. Dobré skutky tvoria nevyhnutný dôkaz spasiteľnej milosti. Veriaci žijú ako soľ vo svete, ktorý sa rozkladá a ako svetlo vo svete tmy, a preto by sa nemali ani stiahnuť zo sveta ani stať sa neodlíšiteľnými od neho. Radšej by sme mali robiť dobre mestu, lebo všetka sláva a česť národov má smerovať k živému Bohu. Uznávame, čie je toto stvorenie a pretože sme občanmi Božieho kráľovstva, máme milovať svojich blížnych ako samých seba, robiť dobre všetkým, najmä tým, ktorí patria do Božej rodiny. Kráľovstvo Božie, ktoré je už prítomné, ale ešte nie plne uskutočnené, je uskutočňovaním Božej zvrchovanosti vo svete, ktorý smeruje k vykúpeniu celého stvorenia. Kráľovstvo Božie je prenikajúcou mocou, ktorá ničí Satanovo tmavé kráľovstvo a obnovuje skrze pokánie a vieru životy jednotlivcov, ktorí boli zachránení zo Satanovho kráľovstva. Kráľovstvo Božie nevyhnutne ustanovuje nové spoločenstvo ľudí pod dohľadom Boha.

(11) Boží nový ľud

Veríme, že ľud novej Božej zmluvy už prišiel do nebeského Jeruzalema. Už sa posadili s Kristom na nebesiach. Táto všeobecná cirkev sa prejavuje v miestnych cirkvách, ktorých jedinou Hlavou je Kristus. Takže každá „miestna cirkev“ je v skutočnosti cirkvou, Božou domácnosťou, zrenicou jeho oka, vyrytou na jeho rukách a on sa jej zasnúbil naveky. Cirkev sa vyznačuje svojou zvesťou evanjelia, sviatosťami, disciplínou, veľkou misiou, a nado všetko svojou láskou k Bohu, ako aj láskou svojich členov k sebe navzájom aj k svetu. Rozhodne toto evanjelium, ktoré si ctíme, má osobné aj spoločenské rozmery, z ktorých ani jeden sa nesmie prehliadať. Ježiš Kristus je naším pokojom: on nielen priniesol pokoj s Bohom, ale aj pokoj medzi odcudzenými ľuďmi. Jeho zámerom bolo vytvoriť si jedno nové ľudstvo, nastoľujúc pokoj. V jednom tele zmieril židov a pohanov s Bohom skrze kríž, keď na ňom

usmrtil nepriateľstvo. Cirkev slúži ako znamenie Božieho nového sveta, keď jej členovia žijú v službe jeden druhému a svojim blížnym, nie pre seba samých. Cirkev je korporatívnym miestom, kde prebýva Boží Duch a pokračuje svedectvo o Bohu vo svete.

(12) Krst a Večera Pánova

Veríme, že krst a Večera Pánova sú ustanovené samým Pánom Ježišom. Krst je spojený so vstupom do spoločenstva novej zmluvy. Večera Pánova je spojená s pokračujúcou obnovou zmluvy. Spolu sú obe Božím záväzkom pre nás, Bohom ustanovenými prostriedkami milosti, našimi verejnými sľubmi podriadenosti raz ukrižovanému a teraz vzkriesenému Kristovi a anticipáciou jeho návratu a naplnenia všetkých vecí.

(13) Obnovenie všetkých vecí

Veríme v osobný, slávny a telesný návrat nášho Pána Ježiša Krista s jeho svätými anjelmi, keď bude vykonávať svoju úlohu končeného Sudcu a jeho kráľovstvo bude dovŕšené. Veríme v telesné vzkriesenie spravodlivých aj nespravodlivých – nespravodlivých k súdu a večnému vedomému trestu v pekle, ako učil sám náš Pán, a spravodlivých k večnej blaženosti v prítomnosti toho, ktorý sedí na tróne Baránka v novom nebi a novej zemi, domove spravodlivosti. V ten deň bude cirkev predstavená Bohu bez poškvŕny pre poslušnosť, utrpenie a triumf Krista. Bude navždy odstránený všetok hriech a jeho účinky. Boh bude všetkým vo všetkom a jeho ľud bude uchvátený jeho neopísateľnou svätosťou a všetko bude na chválu jeho slávnej milosti.

Originál: **Confesional Statement**

article url: www.thegospelcoalition.org/confessionalstatement.php

Preložil: Ján Henžel

KOALÍCIA EVANJELIA – Teologická vízia služby

Toto nie je prehľad nášho učenia viery (pozri Vyznanie viery, ďalej len VV), ale stanovisko o tom, ako zamýšľame vykonávať kresťanskú službu a interagovať s našou kultúrou s biblickou a teologickou vernosťou.

(1) Ako reagovať na kultúrnu krízu pravdy? (Epistemologická otázka)

Od úsvitu osvietenstva vládol počas niekoľkých storočí všeobecný súhlas, že pravda – vyjadrená slovami, ktorá podstatne korešponduje so skutočnosťou – skutočne existuje a môže byť poznaná. Myslelo sa, že samotné ľudské myslenie dokáže objektívne poznať pravdu. V poslednej dobe postmodernizmus kritizoval takéto predpoklady a tvrdí, že pri svojom hľadaní pravdy nie sme skutočne objektívni, ale interpretujeme informácie cez svoje osobné skúsenosti, záujmy, city, kultúrne predsudky, jazykové obmedzenia a vzťahy. Postmodernizmus nám hovorí, že nárok na objektivitu je arogantný a nevyhnutne vedie ku konfliktom medzi spoločnosťami s odlišnými názormi na to, kde pravda je. Tvrdia, že taká arogancia aspoň zčasti vysvetľuje mnohé nespravodlivosti a vojny modernej éry. Reakcia postmodernizmu je však nebezpečná iným spôsobom: Jej najnaliehavejšie hlasy tvrdia, že nárok na objektívnu pravdu je treba nahradiť pokornejším „tolerantným“ a inkluzívne rôznorodým subjektívnym pluralizmom – pluralizmom, ktorý sa často utápa v močarisku, ktoré neposkytuje žiadny pevný základ pre „vieru raz navždy odovzdanú svätým.“ Taký postoj nemá miesto pre pravdu, ktorá korešponduje so skutočnosťou, ale iba pre súbor subjektívne formovaných právd. Ako reagovať na túto kultúrnu krízu pravdy?

a. Tvrdíme, že pravda je súlad so skutočnosťou. Veríme, že Svätý Duch, ktorý inšpiroval slová apoštolov a prorokov, prebýva v nás, takže my, ktorí sme boli stvorení na Boží obraz, môžeme prijímať a rozumieť slová Písma, ktoré Boh zjavil a pochopiť, že pravdy Písma sú v súlade s realitou. Výroky Písma sú pravdivé práve preto, že sú Božími výrokmi a korešpondujú s realitou, hoci naše poznanie tých právd (a naša schopnosť dokázať ich iným) je nevyhnutne neúplná. Viera osvietenstva v úplne objektívne poznanie urobila z ľudského myslenia modlu. Ale popierať možnosť čistého objektívneho poznania neznamená stratu pravdy, ktorá korešponduje s objektívnou realitou,

aj keď nikdy nemôžeme poznať takú pravdu bez prvku subjektivity. Pozri VV-(2).

b. Tvrdíme, že pravda je vyjadrená pravda. Veríme, že Písmo je prenikavo výrokové a že všetky výroky Písma sú plne pravdivé a autoritatívne. Pravda Písma sa však nedá plne vyjadriť sériou výrokov. Existuje v žánroch príbehov, metafor a poézie, ktoré sa nedajú vyčerpávajúco vyjadriť vo vieroučných výrokochoch. Tlmočia nám však Božiu vôľu a myslieť tak, aby nás menili na svoju podobu.

c. Tvrdíme, že pravda je súlad života s Bohom. Pravda nie je len teoretickým súladom, ale aj zmluvným vzťahom. Biblické zjavenie je treba nielen poznať, ale ho aj žiť (Dt 29:29). Zámerom Biblie je vytvoriť v nás múdrosť – život, ktorý je celkom podriadený Božej realite. Pravda je teda súladom medzi celým naším životom a Božím srdcom, slovami a činmi skrze Slovo a Ducha. Odstránením výrokovkej podstaty biblickej pravdy sa závažne oslabuje naša schopnosť zachovávať, brániť a vysvetľovať evanjelium. Ale hovoriť o pravde len ako o výrokochoch oslabuje naše porozumenie vtelenému Synovi ako Ceste, Pravde a Životu a komunikatívnej sile príbehu a dôležitosti pravdy ako životu v skutočnom súlade s Bohom.

Ako nás táto vízia pravdy formuje. (1) Osvojujeme si „zdržanlivú“ teóriu pravdy, ktorá je menej triumfalistická ako bývala v niektorých starších evanjelikálnych kruhoch. Odmietame však aj taký pohľad na pravdu, ktorý v nej vidí iba vnútorne súdržný jazyk konkrétnej komunity viery. Takže sa držíme toho, čo je podľa patrickej pokory princípom sola Scriptura. (2) Hoci pravda je výroková, nie je to však iba niečo, čo je treba veriť, ale aj prijímať v bohoslužbe a praktizovať v múdrosti. Táto rovnováha formuje naše porozumenie učeníctva a kázania. Chceme povzbudzovať vášeň pre zdravé učenie, ale vieme, že kresťanský rast nie je len záležitosťou prenosu kognitívnych informácií. Ku kresťanskému rastu dochádza len keď sa celý život formuje kresťanskými praktikami v spoločenstve – vrátane modlitby, krstu, Večere Pánovej, spoločenstva a verejnej služby Slova. (3) Naše teoretické poznanie Božej pravdy je len čiastočné, aj keď je správne. Ale napriek tomu môžeme mať istotu, že čo nám Slovo hovorí, je pravda (Lk 1:4). Skrze moc Svätého Ducha prijímame slová evanjelia v plnej istote a presvedčení (1Tes 1:5).

(2) Ako by sme mali čítať Bibliu? (Hermeneutická otázka)

a. Čítať „pozdĺž“ celej Biblie. Čítať pozdĺž celej Biblie znamená objavovať jednu základnú dejovú líniu Biblie ako Božieho príbehu vykúpenia (napr. Lk 24:44), ako aj témy Biblie (napr. zmluva, kráľovstvo, chrám), ktoré sa objavujú v každom štádiu histórie a v každej časti kánonu a vrcholia v Ježišovi Kristovi. V tejto perspektíve vyzerá evanjelium ako stvorenie, pád, vykúpenie, obnova. Vynáša zámer spásy, tj. obnovené stvorenie. Ako vyznávame vo VV-(1): [Boh] prozreteľne uskutočňuje svoje večné dobré zámery, ktorými si vykupuje ľudí pre seba a obnovuje svoje padlé stvorenie na chválu svojej slávnej milosti.

b. Čítať „naprieč“ celou Bibliou. Čítať naprieč celou Bibliou znamená zhromažďovať jej vyhlásenia, výzvy, sľúby a výroky pravdy do kategórií myšlienok (napr. teológia, kristológia, eschatológia) a dôjsť k súvislému porozumeniu toho, čo zhrňujúco učí (napr. Lk 24:46-47). V tejto perspektíve vyzerá evanjelium ako Boh, hriech, Kristus, viera. Vynáša prostriedky spásy, tj. zástupné dielo Krista a našu zodpovednosť chytiť sa ho vierou. Ako vyznávame vo VV-(7): Ježiš Kristus konal ako náš reprezentant a zástupca. Toto urobil, aby sme sa v ňom my stali Božou spravodlivosťou.

Ako nás takéto čítanie Biblie formuje. Dnes mnohí (nie všetci), ktorí sa sústreďujú na prvý spôsob čítania Biblie – tj. pozdĺž celej Biblie – zdôrazňujú skôr korporatívnu stránku hriechu a spásy. Kríž vidia skôr ako vzor obetavej služby a porážku svetských mocností, ako substitúciu a uzmierenie za naše hriechy. Tento prístup môže byť ironicky veľmi zákonnický. Namiesto pozývania ľudí k obráteniu zvesťou milosti, ľudia sú pozývaní pripojiť sa ku kresťanskej komunite a programu kráľovstva, v ktorom Boh oslobodzuje svet. Dôraz sa kladie na kresťanstvo ako spôsob života a stráca sa postavenie v Kristovi, ktoré bolo vykúpené krvou. S touto nerovnováhou sa spája slabý dôraz na evanjelizáciu a apologetiku, ako aj na dôležité znaky obrátenia/znovuzrodenia. (2) Na druhej strane starší evanjelikalizmus (nie vždy) mal tendenciu čítať Bibliu naprieč. Výsledkom bolo to, že bol individualistickejší a sústreďoval sa takmer výlučne na osobné obrátenie a bezpečný prechod do neba. Aj jeho kázanie, hoci výkladové, bolo niekedy moralistické a nez dôrazňovalo, ako všetky biblické témy vrcholia v Kristovi a jeho diele. V tejto nerovnováhe je málo dôrazu na dôležitosť skutkov spravodlivosti a milosrdenstva voči utláčaným a chudobným a na kultúrnu produkciu, ktorá oslavuje Boha v umení, obchode atď. (3) Nemyslíme si, že

keď sa tieto dva spôsoby čítania Biblie praktizujú správne, tak si navzájom protirečia, hoci dnes ich mnohí stavajú proti sebe. Naopak, veríme, že oba sú potrebné pre pochopenie významu biblického evanjelia. Evanjelium je deklaráciou, že skrze smrť a vzkriesenie Ježiša Krista Boh prišiel zmieriť jednotlivcov svojou milosťou a obnoviť celý svet na svoju slávu.

(3) Ako reagovať na kultúru okolo nás? (Otázka kontextualizácie)

a. Byť alternatívnou kultúrou. Chceme byť cirkvou, ktorá nielen poskytuje oporu individuálnym kresťanom v ich osobnom vzťahu s Bohom, ale ktorá ich formuje do alternatívnej ľudskej spoločnosti, ktorú Boh tvorí svojím Slovom a Duchom. (Pozri nižšie bod 5c)

b. Pre obecné dobro. Nestačí, aby sa cirkev vzoprela hodnotám prevládajúcej kultúry. Musíme byť alternatívnou kultúrou pre všeobecné dobro. Chceme byť radikálne odlišní od okolitej kultúry, a predsa z tej odlišnej identity by sme mali obetavo slúžiť blížnym, dokonca aj nepriateľom, pracovať pre rozkvet ľudí aj teraz a tu, aj vo večnosti. Preto nepovažujeme svoje spoločné bohoslužby za prvoradý bod prepojenia s tými, ktorí sú vonku. Očakávame, že sa stretieme s ľuďmi pri práci pre ich pokoj, bezpečnosť a blaho, keď ich budeme milovať slovom aj činom. Keď toto budeme robiť, budeme „solou“ a „svetlom“ vo svete (uchovávať a zlepšovať podmienky života, demonštrovať svetu Božiu slávu našim spôsobom života; Mt 5:13-16). Ako boli židovskí vyhnanci povolaní milovať a pracovať pre šalóm Babylona (Jer 29:7), tak sú aj kresťania Božím ľudom „v exile“ (1Pt 1:1; Jk 1:1). Občania Božieho mesta by mali byť tými najlepšími občanmi svojho pozemského mesta (Jer 29:4-7). Nie sme ani príliš optimistickí, ani pesimistickí o našom kultúrnom vplyve, lebo vieme, že ak kráčame v stopách Toho, ktorý položil svoj život za svojich oponentov, aj nám sa dostane prenasledovania aj počas spoločenského vplyvu (1Pt 2:12).

Ako nás tento vzťah ku kultúre formuje. (1) Veríme, že každé vyjadrenie kresťanstva je nevyhnutne a oprávnené kontextualizované do určitej miery do konkrétnej ľudskej kultúry. Neexistuje univerzálne ne-historické vyjadrenie kresťanstva. Nikdy však nechceme byť natoľko ovplyvnení našou kultúrou, aby sme kompromitovali pravdy evanjelia. Ako si teda zachováme rovnováhu? (2) Odpoveď je, že nemôžeme „kontextualizovať“ evanjelium abstraktne ako myšlienkový experiment. Ak sa cirkev usiluje byť alternatívnou kultúrou pre dočasné a večné dobro ľudí, bude sa chrániť proti zákonníctvu, ktoré môže

sprevádzať kultúrnu utiahnutosť, aj proti kompromisu, ktorý ide s prílišným prispôsobovaním. Ak nám pôjde viacej o službu ako o moc, môžeme mať významný kultúrny vplyv. Ale ak budeme hľadať priamu moc a sociálnu kontrolu, budeme asimilovaní do každého modlárstva bohatstva, postavenia a moci, ktoré sme chceli zmeniť. (3) Evanjelium samo má kľúče k správnej kontextualizácii. Ak príliš kontextualizujeme, to naznačuje, že chceme príliš veľa uznania prijímajúcej kultúry. To prezrádza nedostatočnú dôveru v evanjelium. Ak nedostatočne kontextualizujeme, to naznačuje, že sme v pasci našej vlastnej subkultúry. To prezrádza nedostatok evanjelijnej pokory a lásky voči našim blížnym.

(4) Akými spôsobmi je evanjelium jedinečné?

Toto evanjelium naplňa kresťanov pokorou a nádejou, miernosťou a smelosťou jedinečným spôsobom. Biblické evanjelium sa výrazne odlišuje od tradičných náboženstiev ako aj od sekularizmu. Náboženstvá fungujú na princípe: „Poslúcham, preto som prijatý.“ Ale princípom evanjelia je: „Som prijatý skrze Krista, preto poslúcham.“ Takže evanjelium sa odlišuje aj od nenáboženstva aj od náboženstva. Môžeš sa snažiť byť svojím vlastným „pánom a spasiteľom“ tým, že budeš porušovať Boží zákon, ale aj tým, že budeš zachovávať zákon, aby si zaslúžil svoju spácu.

Nenáboženstvo a sekularizmus sú náchylné zveličiť nekritickú „sebadôveru“; náboženstvo a moralizmus drvia ľudí pod vinou z etických noriem, ktoré je nemožné dodržať. Avšak evanjelium nás pokoruje a uisťuje zároveň, lebo v Kristovi je každý z nás zároveň spravodlivým aj hriešnikom. Súčasne sme nedostatočnejší a hriešnejší, ako sme sa vôbec odvážili myslieť, ale sme milovanejší a akceptovanejší, ako sme sa vôbec odvážili dúfať.

Sekularizmus má tendenciu robiť ľudí sebeckými a individualistickými. Náboženstvo a morálka vo všeobecnosti robí ľudí samospravodlivými voči iným skupinám (keďže si myslia, že svoju spácu si zaslúžili svojím úsilím). Ale evanjelium milosti, ktoré sa sústreďuje na človeka, ktorý zomrel za nás, kým sme boli jeho nepriateľmi, odstraňuje samospravodlivosť a sebeckosť a obracia svojich členov slúžiť iným pre časné blaho všetkých ľudí, najmä chudobných, a pre ich spácu. Vedie nás k službe iným bez ohľadu na ich zásluhy, tak ako aj Kristus slúžil nám (Mk 10:45).

Sekularizmus a náboženstvo prispôsobujú ľudí k normám správania skrze strach (z dôsledkov) a pýchu (túžbu po zvýšení svojho postavenia). Evanjelium

vedie ľudí k svätosti a službe z vďačnej radosti za milosť a z lásky k Božej sláve za to, kým on sám je.

(5) Čo je služba sústredená na evanjelium?

Charakterizuje ju:

a) Zmocnená spoločná bohoslužba. Evanjelium mení náš vzťah s Bohom od nepriateľstva alebo otrockého súhlasu ku vzťahu intimity a radosti. Jadrom dynamickej služby sústredenej na evanjelium je preto bohoslužba a vrúcna modlitba. Boží ľud v bohoslužbe prijíma zvláštny život premieňajúci výhľad na hodnotu a nádheru Boha, a potom vracia Bohu náležité vyjadrenia jeho hodnoty. V srdci spoločných bohoslužieb je služba Slova. Kázanie má byť výkladové (vysvetľujúce text Písma) a kristo-centrické (vysvetľujúce všetky biblické témy ako vrcholiace v Kristovi a jeho diele spásy). Ich konečným cieľom však nie je jednoducho učiť, ale viesť poslucháčov k bohoslužbe – individuálnej a spoločnej –, ktorá posilňuje ich vnútornú bytosť konat' Božiu vôľu.

b) Evanjelizačná účinnosť. Pretože evanjelium (na rozdiel od náboženského moralizmu) produkuje ľudí, ktorí nepohrdajú tými, ktorí s nimi nesúhlasia, cirkev skutočne sústredená na evanjelium by mala byť plná členov, ktorí príťažlivo oslovujú nádeje a túžby ľudí Kristom a jeho spásnym dielom. Máme víziu cirkvi, kde sa obracajú ľudia bohatí a chudobní, vzdelaní aj nevzdelaní, muži a ženy, starí a mladí, ženatí a slobodní, všetky rasy. Chceme oslovovať veľmi sekularizovaných a postmoderných, ako aj nábožných a tradičných ľudí. Príťažlivosťou svojho spoločenstva a pokorou svojich ľudí by cirkev sústredená na evanjelium mala mať medzi sebou ľudí, ktorí objavujú a snažia sa pochopiť kresťanstvo. Musí ich vítať stovkami spôsobov. Málo pomôže, ak sa títo budú cítiť „pohodlne,“ ale nebudú rozumieť jej zvesti. K tomuto všetkému cirkvi sústredenej na evanjelium budú klásť dôraz na zakladanie zborov ako na jednu z najefektívnejších prostriedkov evanjelizácie aká existuje.

c) Spoločenstvo alternatívnej kultúry. Pretože evanjelium odstraňuje strach aj pýchu, ľudia by mali spolu vychádzať v cirkvi tak dobre, akoby to nikdy nedokázali ľudia mimo nej. Pretože nám ukazuje na človeka, ktorý zomrel za svojich nepriateľov, evanjelium vytvára vzťahy služby a nie sebecka. Pretože evanjelium nás volá k svätosti, Boží ľud žije v milujúcich

zvážkoch vzájomnej zodpovednosti a disciplíny. Takže evanjelium vytvára ľudskú komunitu, ktorá je radikálne odlišná od okolitej spoločnosti.

Ohľadne sexu by sa cirkev mala vyhýbať aj sexuálnemu modloslužobníctvu sekulárnej spoločnosti aj strachu tradičnej spoločnosti pred ním. Je to komunita, ktorá tak miluje a prakticky sa stará o svojich členov, že biblická čistota im je zmysluplná. Učí svojich členov prispôbovať svoje telesné bytie evanjeliu – abstinencii mimo heterosexuálneho manželstva a vernosti a radosti v ňom.

Ohľadne rodiny by cirkev mala potvrdzovať dobrotu manželstva medzi mužom a ženou, požívajúc ich slúžiť Bohu tým, že budú odzrkadľovať jeho celoživotnú zmluvu lásky a učiť svoje deti Božím cestám. Cirkev však potvrdzuje aj dobro v službe Kristovi ako slobodný/á, či už dočasne, alebo po celý život. Cirkev by mala svojím súcitným spoločenstvom a rodinou obklopiť všetkých ľudí, ktorí trpia padlosťou ľudskej sexuality.

Ohľadne peňazí by sa členovia cirkvi mali radikálne ekonomicky zdieľať jedni s druhými – aby „nikto medzi nimi netrel biedu“ (Sk 4:34). Také zdieľanie tiež podporuje štedré dávanie času, peňazí, vzťahov a životného priestoru sociálnej spravodlivosti, potrebám chudobných, utláčaných, prisťahovalcov, ekonomicky a telesne slabých

Ohľadne moci je viditeľne oddaná zdieľaniu moci a budovaniu vzťahov medzi rasami, triedami a generáciami, ktoré sú odcudzené mimo Tela Kristovho. Praktickým dôkazom tohto je, že naše miestne cirkvi vítajú a prijímajú ľudí všetkých rás a kultúr. Každý cirkevný zbor by sa mal usilovať odzrkadľovať rôznosť svojho geografického spoločenstva, a to v zhromaždení ako aj v jeho vedení.

d) Integrácia viery a práce. Dobrou správou Biblie je nielen individuálne odpustenie, ale aj obnova celého stvorenstva. Boh postavil ľudí do záhrady, aby kultivovali materiálny svet pre jeho slávu, pre rozkvet prírody a ľudského spoločenstva. Boží Duch nielen obracia jednotlivcov (napr. Jn 16:8), ale aj obnovuje a kultivuje tvár zeme (napr. Gn 1:2; Ž 104:30). Kresťania preto oslavujú Boha nielen službou Slova, ale aj svojím povoláním v poľnohospodárstve, umení, obchode, riadení a vede – to všetko pre Božiu slávu a rozvoj verejného blaha. Príliš veľa kresťanov sa naučilo uzatvoriť svoju vieru pred svojou prácou v povolání. Evanjelium považujú za prostriedok na získanie individuálneho pokoja a nie za základ svetonázoru – ucelenú

interpretáciu reality, ktorá ovplyvňuje všetko, čo robíme. My však máme víziu pre cirkev, ktorá vystrojuje svojich ľudí, aby domýšľali dôsledky evanjelia aj na tesárstvo, inštalatérstvo, spracovanie dát, ošetrovatelstvo, umenie, obchod, vládu, novinárstvo, zábavu a vedu. Taká cirkev bude nielen podporovať angažovanosť kresťanov v kultúre, ale im bude aj pomáhať pracovať odlišne, vynikajúco a zodpovedne v ich povolaniach. Rozvoj humánneho a predsa tvorivého a vynikajúceho obchodného prostredia, ktoré vyplýva z porozumenia evanjeliu, je súčasťou práce, ktorá prináša uzdravenie Božieho stvorenia v moci Ducha. Súčasťou tejto práce je aj vnášanie kresťanskej radosti, nádeje a pravdy do umeleckých diel. Toto všetko robíme preto, lebo Božie evanjelium nás k tomu vedie, aj keď si uvedomujeme, že konečná obnova všetkých vecí čaká až na osobný a telesný návrat nášho Pána Ježiša Krista (Pozri VV-(13)).

e) Konanie spravodlivosti a milosrdenstva. Boh stvoril dušu aj telo a vzkriesenie Ježiša ukazuje, že on vykúpi duchovné aj hmotné. Boh sa preto stará nielen o spásu duše, ale aj o odstránenie chudoby, hladu a nespravodlivosti. Evanjelium otvára naše oči pre skutočnosť, že všetko naše bohatstvo (aj bohatstvo, za ktoré sme usilovne pracovali) je nakoniec nezaslúženým darom od Boha. Preto človeku, ktorý nedáva svoj majetok štedro iným, chýba nielen súcitiť, ale je aj nespravodlivý. Kristus získal našu spásu stratou, dosiahol moc slabosťou a službou, a dosiahol bohatstvo tým, že všetko dal. Jeho spásu dostávajú nie silní a úspešní, ale tí, ktorí pripúšťajú, že sú slabí a stratení. Nemôžeme sa dívať na chudobných a utláčaných a bezcitne ich vyzývať, aby sa sami vyprostili zo svojich ťažkostí. Ježiš s nami nie tak zaobchádzal. Evanjelium nahrádza nadradenosť voči chudobným za milosrdenstvo a súcitiť. Kresťanské cirkvi musia pracovať za spravodlivosť a pokoj vo svojom prostredí službou aj keď volajú jednotlivcom k obráteniu a znovuzrozeniu. Musíme pracovať pre večné a obecné dobro a preukazovať svojim blízkym, že ich obetavo milujeme, či už veria tak ako my, alebo nie. Nevšímavosť voči chudobným a znevýhodneným znamená, že sme dobre nepochopili svoje spasenie z čistej milosti.

Záver

Služba, ktorú sme tu popísali, je relatívne ojedinelá. Existuje veľa cirkví, ktoré sú zamerané na hľadajúcich, ktoré pomáhajú mnohým nájsť Krista. Existuje veľa cirkví, ktoré sa zapájajú do kultúry politickým aktivizmom. Existuje rastúce charizmatické hnutie s dôrazom na slávnú, nadšenú, korporatívnu bohoslužbu. Existuje veľa zborov so silným záujmom

o vieroučnú čistotu a ktoré sa veľmi usilujú uchovať sa oddelenými od sveta. Existuje mnoho cirkví s radikálnou oddanosťou chudobným a marginalizovaným.

Nevidíme však dost' cirkví, ktoré stelesňujú plnú, ucelenú rovnováhu evanjelia, ktorú sme tu popísali. Hoci z Božej milosti existuje povzbudivý počet svetlých miest v cirkvi, nevidíme zatiaľ široké hnutie takejto služby sústredenej na evanjelium. Veríme, že taká rovnováha prinesie cirkvi s prít'azlivým a teologicky fundovaným kázaním, dynamickou evanjelizáciou a apologetikou, rastom cirkvi a zakladaním nových zborov. Tie budú zdôrazňovať pokánie, osobnú obnovu a svätosť života. Zároveň a v tých istých zboroch bude angažovanosť v spoločenských štruktúrach bežných ľudí a kultúrna angažovanosť v umení, obchode, vede a spravovaní. Budú výzvy k radikálnym kresťanským spoločenstvám, v ktorých sa všetci členovia budú zdieľať s bohatstvom a zdrojmi a vytvárať priestor pre chudobných a okrajových. Všetky tieto priority budú kombinované a budú sa navzájom posilňovať v každom miestnom zbore.

Čo by mohlo viesť k rastúcemu hnutiu cirkví sústredených na evanjelium? Definitívnu odpoveďou je, že Boh musí pre svoju vlastnú slávu poslať prebudenie ako odpoveď na vrúcne, mimoriadne a premáhajúce modlitby svojho ľudu. No veríme, že existujú ešte predtým kroky, ktoré by sme mali urobiť. Existuje tu veľká nádej, ak sa dokážeme zjednotiť na podstate pravdy, ako čo najlepšie čítať Bibliu, na našom vzťahu ku kultúre, na obsahu evanjelia a na podstate služby sústredenej na evanjelium. Veríme, že taká oddanosť nás nanovo poženie k Písmu, ku Kristovi Pisma, k evanjeliu Krista a my začneme rásť v našej schopnosti, aby sme s Božou milosťou ako cirkvi išli „priamo za pravdou evanjelia“ (G 2:14). Hanbíme sa za naše hriechy a zlyhania. Sme nesmierne vďační za odpustenie. Túžime vidieť Božiu slávu a stelesňovať súlad s jeho Synom.

Originál: **Theological Vision for Ministry**

article url: www.thegospelcoalition.org/vision.php

Preložil: Ján Henzel

Zástupce v teologii Dietricha Bonhoeffera

Noemi Bravená

STELLVERTRETER IN DIETRICH BONHOEFFERS THEOLOGIE

Die vorgelegte Untersuchung beschäftigt sich mit dem systematisch-theologischem Thema „Stellvertreter in Dietrich Bonhoeffers Theologie“. Es wird in nachfolgenden Absätzen von vier Gesichtspunkten behandelt: 1. Der menschliche Stellvertreter in der Bibel – hier werden die Reflexionen Bonhoeffers über Abraham, Mose und Apostel Paulus besprochen. 2. Jesus Christus als Stellvertreter des Menschen vor Gott, wo ich seine Inkarnation, Mitgliedschaft in dem Volk Gottes, Kreuzigung und Auferstehung im Zusammenhang mit der Stellvertretung darstelle. Von hier aus, versuche ich 3. die Beziehung der Stellvertretung Christi zu der Gemeinschaft der Kirche zu reflektieren. Es geht hier um theologische Explikation der Begriffe, auf denen das Prinzip der Stellvertretung aufgebaut wird: Miteinander, Füreinander, Opfer, Fürbittegebet und Absolution. Der Stellvertreter handelt hier zu Gunsten der Brüder oder des Feindes. 4. Zum Schluss wird der Stellvertreter in dem Zusammenhang mit dem verantwortlichen Leben zusammen gebracht.

0. Úvod

Zástupce je v běžném životě člověk, který zařizuje záležitosti za někoho jiného, kdo nemůže být přítomen na určitém místě v běžných občansko-právních situacích - na úradě, ve škole, v práci. Dále je zástupcem také člověk, který vstupuje morálně nebo fyzicky na místo jednotlivce nebo uskupení lidí v těch situacích, které se dotýkají cti člověka, společného jmění, hodnot nebo ideologie – např. voják ve válce. Bonhoeffer zmiňuje nejen tyto nám z běžného života známé situace zástupného jednání, ale nahlíží na význam pojmu zástupce i starozákonně, rozvíjí ho christologicky a jeho teologický význam dotahuje do ekleziologického i etického závěru.

Zástupcem je pro Bonhoeffera také někdo, kdo se staví dobrovolně na místo jiného člověka nebo společenství lidí. Je hlavním vykonavatelem aktu zastoupení, prokazuje tím službu někomu jinému, a tím vstupuje do určité situace, konkrétního času a na konkrétní místo, které může i v případě lidského zástupce dokonce souviset se soteriologickou otázkou.

1. Lidský zástupce v Bibli

Bonhoeffer zmiňuje dva názorné příklady ze Starého zákona. Jsou jimi Abraham a Mojžíš, kteří svými přímluvnými modlitbami jednají zástupně před Bohem za celý Boží lid. V Novém zákoně je podobným příkladem apoštol Pavel.

1.1. Abraham

Bonhoeffer si všímá Abrahama jako zástupce, který se ještě před uzavřením smlouvy na Sinaji přimlouvá u Boha za záchranu lidí v městě Sodoma (Gn 18, 32).¹ Obsahem i záměrem jeho přímluvné modlitby je záchrana hříšných obyvatel města Sodomy, nad nimiž již vyřkl Hospodin svůj soud. Praotec víry – Abraham prosí Boha, aby přihlédl k malému počtu spravedlivých v odsouzeném městě a kvůli nim tak zachránil celé toto město. V této souvislosti Bonhoeffer zdůrazňuje, že „On (Bůh-N.B.) může vidět v malém počtu celý národ, tak jako viděl v jednom (člověku) celé lidstvo a smířil je.“ Analogicky se to dá říci, že i k malému počtu spravedlivých – činících pokání v Sodomě „Bůh může přihlédnout tak, jakoby celý národ činil pokání.“² V tomto případě by malý počet spravedlivých zastupoval před Bohem celé hříšné město. Na tomto místě je zřejmé, že praotec víry – Abraham neprosí ani za Izrael, ani za církev, ale svými přímluvnými modlitbami zastupuje před Bohem všechny obyvatele Sodomy, tj. zápasí o jejich duchovní i tělesnou záchranu.

Bonhoeffer si zcela určitě uvědomuje teologickou složitost tohoto biblického vyprávění, když v této souvislosti poznamenává, že „se na toto místo váže problém zástupnosti, o němž lze pojednat podrobněji teprve

¹ DBW 1, s. 75. - Srov. Gn 18, 16-33.

² DBW 1, s. 75.

později.“³ Z toho, co bylo výše řečeno vyplývá i to, že nespecifikuje podrobněji osobnost zástupce, který se přimlouvá za nevěřící celek.

1.2. Mojžiš

Vydání Zákona na Sinaji je velmi důležitou událostí pro život celého izraelského lidu. Ale právě i v rámci této slavné skutečnosti se ukazuje nezbytnost zástupného jednání ve společenství Božího lidu, protože ani tu, kde je mu Bůh nejbližší není imunní vůči hříchu. A na tuto skutečnost nás upozorňuje Bonhoeffer, který si všímá Mojžišova zástupného jednání za celý izraelský lid.

Mojžiš vystoupil na horu, aby zde převzal od Pána Boha desky smlouvy, jejichž obsahem je Dekalog (Ex 20). Zatímco Mojžiš setrvává na Sinaji, Bůh mu sděluje, že se jeho vyvolený a z egyptského otroctví vysvobozený izraelský lid dopustil těžkého hříchu pod horou Sinaj. K svému zděšení Mojžiš musí slyšet z Božích úst slova: „brzy uhnuli z cesty, kterou jsem jim přikázal. Odlili si sochu býčka a klanějí se mu, obětují mu ...Teď mě nech, ať proti nim vzplane můj hněv a skončuji s nimi; z tebe však udělám veliký národ.“ (Ex 32,7-10). Bonhoeffer si jako jeden z mála teologů všímá Mojžišova zástupného jednání v činu hluboké přímělné modlitby před Bohem za celý zhřešivší národ, i když sám osobně nic neztrácí a nic neriskuje. Leží mu však na srdci budoucnost Božího lidu a jeho přímělné modlitby jdou tak daleko, že se osobně vydává riziku Božího zavržení kvůli ostatním. To se potvrzuje v následující Mojžišově přímělné modlitbě: „Můžeš jim ten hřích ještě odpustit? Ne-li, vymaž mě ze své knihy, kterou píšeš! (Ex 32, 32)“ V tomto zástupném sebeobětujícím se jednání Mojžiše Bonhoeffer vidí nejhlubší výraz bratrské lásky, „která se dobrovolně chce odebrat pod Boží hněv kvůli svým bratrům a která si přeje Boží hněv, jen, když bratři budou mít společenství s Bohem...“⁴ Na tomto činu lásky, která miluje hříšníka tak, že se dokonce dobrovolně vydává pod Boží hněv, spatřuje Bonhoeffer teologickou hloubku lidského zástupného jednání před Bohem ve společenství starozákonního Božího lidu. Jinak řečeno, opravdová láska k Bohu a

³ DBW 1, s. 75.

⁴ DBW 1, s. 122.

k bližnímu nasazuje i své vlastní spasení pro záchranu svých bratří.⁵ V tomto smyslu teologický pojem zástupce ukazuje současně k hloubce poimenické činnosti věřících vůči sobě navzájem v rámci společenství Božího lidu. Ostatní souvislosti zmíněné události jsou mimo rámec Bonhoefferovy teologické reflexe.

Nyní obrátíme pozornost k jiné starozákonní události, která se vztahuje ad hoc. Je jí Den smíření ve Starém zákoně. Teologicko-liturgicky souvisel tento den s izraelskými náboženskými slavnostmi (Jom Kipur), které byly taktéž spojeny se zástupným jednáním. V Den smíření velekněz vložil zástupně hříchy lidu na obětní zvíře, a tím viditelně demonstroval skutečnost, že všechny hříchy Božího lidu byly i Bohem odpuštěny.⁶

1.3. Apoštol Pavel

Je také skvělým příkladem zástupného jednání v prospěch společenství Božího lidu v Novém zákoně. V této souvislosti si Bonhoeffer všímá přímluvné modlitby apoštola Pavla, který duchovně zápasí o Boží odpuštění pro svůj Izraelský národ, který se dopustil hříchu i tím, že se zřekl svého Mesiáše – Pána Ježíše Krista. Apoštol Pavel zástupně jedná před Bohem k dobru svého lidu přímluvnými modlitbami, kterými mu vyprošuje Boží odpuštění. Apoštolův čin zástupnosti je činem příslušníka nového lidstva – církve Ježíše Krista za Izrael. V jeho přímluvných modlitbách Bonhoeffer spatřuje čin křesťanské lásky, která je ochotná pro záchranu druhého obětovat své pozemské jmění, své já a dokonce svou soteriologickou budoucnost za ty, kteří nejsou součástí Kristovy církve.⁷

V apoštolovu činu zástupnosti za Izrael nejde podle Bonhoeffera jen o akt solidarity s vinou druhých, nýbrž dokonce o nasazení své vlastní spásy: „Pavel si přeje být proklet a odloučen od Krista ne proto, že by chtěl jít s bratry do zahynutí, nýbrž proto, aby jím vybojoval společenství s Bohem.

⁵ DBW 1 s. 122: „Moses Haltung war heroisch, er will mit seinem Volk von Gott angenommen oder verworfen werden, das ist rational noch faßbar.“

⁶ Laczkowski, G.: Stellvertretung, in RGG Bd 6 (1986), s. 357.

⁷ DBW 1, s. 122 srov. s Řím 9,1n: „Mluví pravdu v Kristu, nelžu, a dosvědčuje mi to mé svědomí v Duchu svatém, že mám velký zármutek a neustálou bolest ve svém srdci. Přál bych si sám být proklet a odloučen od Krista Ježíše za své bratry, za lid, z něhož pocházím. Jsou to Izraelci, jim patří synovství i sláva i smlouvy s Bohem, jim je svěřen zákon i bohoslužba i zaslíbení, jejich jsou praotcové, z nich rodem pochází Kristus. Bůh, který je nade všemi, buď pochválen na věky, amen.

Na jejich místě chce být proklet.“⁸ Je to tedy paradox, v němž na jedné straně stojí „láska k Bohu“, na druhé straně láska k vlastnímu lidu podle těla, i když Boha miluje nade vše.“⁹ Pavlův postoj je výmluvným svědectvím toho, do jakých důsledků jde opravdová bratrská láska v zástupném jednání, a to nejen za ty kteří jsou mi ve víře blízcí, nýbrž i ve prospěch těch, kteří se k mé víře staví nepřátelsky. Na tomto místě má zástupnost i podobu lásky k těm, kteří se zatvrzují proti Bohu, včetně nepřátel.

2. Ježíš Kristus zástupce člověka před Bohem

Kromě zástupného jednání u Abrahama, Mojžíše a Pavla reflektuje Bonhoeffer zástupnost v rámci kontrastního srovnání: Adam-Kristus. Tato dvojice pojmů se explicitně a implicitně vyskytuje ve většině Bonhoefferových děl. Adam je první člověk, který svým hříchem ztratil společenství s Bohem i se svým bližním. Bůh se pro svou nejhlubší lásku k člověku rozhodne jednat zástupně v prospěch hříšného člověka a činí tak ve svém Synu Pánu Ježíši Kristu.¹⁰ V zástupném jednání věčného bezhříšného Božího Syna vyúsťuje jednak Boží dílo spásy, které v Kristu stále pokračuje až do parusie, jednak se ukazuje Kristova jedinečnost jako nejhlubší Boží zjevení. Společně s tím se současně ukazuje radikální rozdílnost Krista jako druhého Adama od toho prvního. V této souvislosti Bonhoeffer o Kristu říká: „Neboť v něm, který je jako základ stavby a tělo své církve, se uskutečňuje a dokonává Boží dílo a sice jednáním, které staví do nejjasnějšího světla zásadní odlišnost Adama od Krista, a tou je funkce Krista jako Zástupce...“^{11,12}

⁸ DBW 1, s. 122.

⁹ DBW 1, s. 122: „Paulus aber will dem Volk, das er liebt, die Gottesgemeinschaft erringen, die er über alles liebt, und verflucht sich fort von der Gottesgemeinschaft und seinem Volk an die Stelle der Verdammung, in der seine Brüder stehen, gerade weil er die Gottesgemeinschaft und sein Volk wirklich liebt, d. h. weil er gehorsam ist dem Gebot der restlosen Hingabe an den Nächsten;“

¹⁰ DBW 1, 91: „Der Faden, den der erste Adam zwischen Gott und Mensch zerschnitt, wird von Gott aus neu geknüpft, und zwar indem er in Christus seine Liebe offenbart, nun nicht mehr als in Forderung und Anruf, als reines Du an den Menschen herantretend, sondern sich als Ich schenkend, sein Herz öffnend.“

¹¹ DBW 1, s. 91.

Bonhoeffer si všímá života i působení Pána Ježíše Krista jako zástupce v různých životních souvislostech. Jde mu o Boží dílo jako celek, které vyúsťuje v Kristově smrti na kříži, v jeho zmrtvýchvstání a oslavení, sub specie kterých nabývá na teologické relevanci a významu i Ježíšova předešlá činnost. A tím nám Bonhoeffer poodkrývá funkci zástupce Ježíše Krista mnohem kompaktněji, než je tomu v Anselmově satisfakční teorii. Především tím, že Kristovo zastupování věřících před Bohem není jednorázovou událostí, která se spojuje s jeho smrtí na kříži, ale je to kontinuální Ježíšovo jednání. K tomu směřují apoštolova slova: „Kdo vznese žalobu proti vyvoleným Božím? Vždyť Bůh ospravedlňuje! Kdo je odsoudí? Vždyť Kristus Ježíš, který zemřel, který byl vzkříšen, je na pravici Boží a přimlouvá se za nás!“ (Ř 8,33-34). Kristovo zástupné jednání na pravici Boží trvá již dva tisíce let a bude pokračovat až do eschatologické budoucnosti. A díky tomu má církev i svět naději v budoucnost své existence.

2.1. Zástupce člověka jako odpověď na pád

Podle Bonhoeffera Ježíš Kristus zastupuje člověka již tím, že vstoupil do lidského těla. Inkarnace věčného Božího Syna je Boží odpovědí na pád prvního člověka do hříchu. Bůh ve své neskonalé lásce k člověku viděl, že si člověk sám nemůže z hříchu pomoci a ze sebe sama nemůže učinit vše potřebné k tomu, aby odstranil svou vinu před Bohem. Z Boží strany platí, upozorňuje Bonhoeffer, že „neexistuje žádné přehlížení hříchu...“ani bezprostřední zničení člověka kvůli jeho vzpouře, protože by mu tím nebyla dána žádná možnost k nápravě.¹³ Nemá-li Bůh své stvoření zničit, a to ve své lásce nechce, potom musí být hřích odstraněn jiným způsobem. Adamův hřích, co do svého charakteru, není jen etickým přestupkem nebo morálním selháním člověka, ale i otevřenou vzpourou vůči svému Stvořiteli, která svými důsledky zasáhla veškerenstvo a důsledky toho se projevují až do současnosti (srov. Ř 8, 22-25). Tím Bonhoeffer nepřímou upozorňuje i na to, že Adamova neposlušnost vůči Bohu vnesl „rozdvojenost“ mezi Boha a člověka, člověka a jeho bližního a posléze

¹² DBW 1, s. 77. - Pokud jde o vztah Adama a Krista jako zástupce, Bonhoeffer mimo jiné vychází z Pavlova slova (1 Kor 15,21-22: A jako vešla do světa smrt skrze člověka, tak i zmrtvýchvstání: (22) jako v Adamovi všichni umírají, tak v Kristu všichni dojdou života.

¹³ DBW 1, 98.

mezi člověka a veškeré stvoření.¹⁴ Z rozdvojenosti nejsou vyřaty ani mezilidské vztahy tam, kde člověk přistupuje k druhému bez víry v Pána Ježíše Krista.¹⁵

Z toho také nepřímou rezultuje zjištění, že v zástupném jednání Pána Ježíše Krista se názorně demonstruje Boží vůle umožnit člověku žít, a to tím, že se sám stává člověkem, aby zničil to, co bylo v člověku nenapravitelné, ve smyslu Pavlových slov „Způsobem bytí byl roven Bohu, a přece na své rovnosti nelpěl, nýbrž sám sebe zmařil...“ (F 2,6-7) Jinými slovy řečeno „je člověk odsouzen ve své etické vlastní odpovědnosti.“

Z inkarnace Božího Syna vyplývá, že Bůh ve své lásce ani nevyhladil staré stvoření úplně, ani lhostejně nepřesl lidskou vinu jakoby se nic nestalo mezi ním a člověkem, ale vtělením svého Syna ničí to, co bylo v člověku porušené. Tím je jeho absolutní zodpovědnost dána do přímého vztahu k Bohu a řečeno Bonhoefferovými slovy: „...zde (inkarancí – N.B.) je člověk ve své vlastní etické zodpovědnosti odsouzen.“¹⁶ Ve vtělení Ježíše Krista Bonhoeffer spatřuje zástupné jednání i jako paradoxní čin Boží spravedlnosti, v němž ve své lásce Bůh stojí sám proti sobě (Deus contra Deum). To viditelně potvrzuje i událost Božího ponížení v chudém dítěti v jeslích, v němž Bůh zjevuje své panství nad člověkem tím, že mu slouží a kvalitativně mění vztahy mezi sebou a člověkem.

2.2. Ježíšova zástupnost a Izrael

Projevuje se už tím, že Ježíš Kristus se narodil, rostl, pracoval, žil a dokonce i umřel jako pospolitý člen izraelského národa. V tom je zahrnut hluboký teologický smysl zástupnosti, ke které Bonhoeffer poznamenává, že „Kristus vstupuje do společenství izraelského národa“, aby „zástupně naplnil Zákon.“¹⁷ Ten byl součástí starozákonní smlouvy mezi Bohem a

¹⁴ DBW 3, s. 112: „Und es ist eben in all dem nicht einfach ein *ethischer Fehltritt*, sondern es ist die Zerstörung der Schöpfung durch das Geschöpf. D. h. das Ausmaß dieses Falles ergriff die ganze geschaffene Welt, der nunmehr die Geschöpflichkeit geraubt ist, indem sie wie ein Meteor, der sich vom Kern losgerissen | hat, in den unendlichen Raum blindlings hineinstürzt.“

¹⁵ Adam je rozdvojen (Entzweiung). viz DBW 3, s. 115n.

¹⁶ DBW 11, s. 267. – celý citát zní: „Gott wird Mensch. Um Menschen zu vernichten, wird Gott Mensch. Hier ist der Mensch in seiner ethischen Selbstverantwortlichkeit gerichtet.“ - srov. pozn. 191 tamtéž „Einbruch in *selbständige* Personosphäre des Menschen, um den Menschen selbst zu vernichten.“

¹⁷ DBW 11, s. 267.

jeho lidem. Z toho vyplývalo, že měl Izrael zachovávat požadavky smlouvy, jenže tak se nestalo pro lidskou slabost a neposlušnost Izraele vůči Bohu. Ta se také projevovala i v horizontální rovině v mezilidských vztazích v tom smyslu, že byl člověk od člověka izolován, uzavřený sám do sebe a netečný k potřebám a nouzi svých bližních, a to navzdory každodennímu životu s lidmi. Izolovanost člověka od Boha nese s sebou i lidské osamocení, které souvisí vždy s lidskou vinou a neposlušností.¹⁸ Pán Ježíš zastupuje Izrael před Bohem tím, že „zástupně za všechny naplňuje Zákona, a tím překonává židovské pojetí Zákona.“¹⁹

2.3. Jedinečnost oběti Ježíše Krista

Oběť Pána Ježíše Krista je kvalitativně i kvantitativně odlišná od lidské oběti, která se vyskytuje v běžném občanském životě. Kvantitativní charakter je vztažen k univerzalitě Ježíšova činu, který je ku prospěchu a k spáse celého lidstva. Pojem kvality v sobě zahrnuje jednak obětování celého těla, jednak Ježíšovu vnitřní identifikaci s touto obětí. K doložení tohoto tvrzení směřují Bonhoefferova následující slova: „Jeho (Kristova – N.B.) zástupná oběť je obětí osoby! (stellvertretendes Personopfer)“.

Ježíšova oběť má ve vztahu k člověku etický význam. Bonhoeffer zdůrazňuje, že „v Kristu člověk musí utrpět smrt svého etického svědomí,“ které se orientuje na to, že před Bohem nezáleží na tom, jak člověk žije. Bonhoeffer k tomu poznamenává: „Je to právě (Kristovo-N.B.) jednání, které neguje etickou samostatnost...“ a které si uvědomuje závažnost zástupného Kristova jednání. Na tomto místě Kristus zástupně vykonal pro člověka to, co sám nedokázal a to tím, že vstoupil „na místo, na kterém měl stát hříšný člověk“. To jen potvrzuje skutečnost, že nikdo sám nemůže obstát „autonomně před Bohem,“ nýbrž jenom ve víře v Krista. Z toho plyne i to, že „jsme v něm a s ním odsouzení na kříži“ a také Bohem omilostněni.²⁰ Svou zástupností před Bohem se Kristovo jednání liší ode všech analogických lidských činů.

Lidské etické jednání zná situace, kdy se člověk obětuje pro druhého. Takové lidské jednání však nese jen důsledky jednání určitého člověka, ale neprožívá vinu za činy druhého jako svou vlastní. A právě toto nesl na sobě

¹⁸ DBW 11, s. 267: „[Die] Übertretung bringt die Isolierung des Einzelnen.“

¹⁹ DBW 1, s. 93.

²⁰ DBW 11, 268.

Pán Ježíš, že totiž prožíval tíhu lidských vin, jakoby to byly před Bohem jeho vlastní viny.²¹ Kristus neobětoval pro druhé pouze něco, například část svého jmění, své tělo a svou čest²², ale, jak výstižně píše apoštol, „sám sebe zmařil, vzal na sebe způsob služebníka, stal se jedním z lidí. V podobě člověka se ponížil, v poslušnosti podstoupil i smrt, a to smrt na kříži“ a prožíval přitom vinu všech před Bohem, jakoby to byla jeho vlastní (Fp 2, 7-8). Ve smrti kříže Syn prožívá Boží hněv a soud nad lidstvem, který měl následovat po pádu člověka do hříchu. Kristův kříž se tu ukazuje jako místo vítězství a překonání viny, a to Boží láskou. Bonhoeffer říká: „na zločineckém kříži však triumfuje zástupná láska, poslušnost vůči Bohu nad vinou, a tím je vina skutečně potrestána a přemožena.“²³

2.4. Zástupce a ospravedlnění

Nejen inkarnace a smrt na kříži, ale také zmrtvýchvstání Ježíše Krista souvisí se zástupným jednáním. K tomu Bonhoeffer poznamenává: „Kristus je vzkříšen. Lidstvo je v Kristu ospravedlněno.“²⁴ Obojí: vzkříšení i smrt Ježíše Krista na kříži spolu úzce souvisí. Podle Bonhoeffera to znamená, že se vzkříšením Ježíše Krista uzavírá Boží soud nad člověkem, který vyvrcholil na kříži. Kromě toho Kristovo vzkříšení se vztahuje k našemu ospravedlnění. Kristus jako zástupce byl bez viny, a přesto byl nad ním vynesena Boží soud na kříži, ale smrt byla vzkříšením přemožena. To ukazuje zároveň k překonání hříchu a omilostnění člověka v Kristu. Kromě toho vzkříšení potvrzuje, že jeho zástupné jednání i dnes stále pokračuje a jeho zástupnost se také projevuje podobným jednáním i mezi příslušníky církevního společenství.

²¹ Více k etickému pojmu zastoupení – viz DBW 11, 267: „Strafe“ als solche kann der Andere nicht auf sich nehmen für mich, ohne mich zu entwürdigenden, nur die Straffolge. Strafe ist stellvertretend nur auf sich zu nehmen, wenn man auch das Böse des Anderen hinnimmt.“ – srov. DBW 1, s. 99: „Als Unschuldiger nimmt Jesus Schuld und Strafe der Anderen auf sich, und indem er selbst als Verbrecher (zločinec) stirbt, ist er verflucht, denn er trägt die Sünder der Welt und ist für sie gestraft; am Verbrecherskreuz aber triumphiert die **stellvertretende Liebe, der Gehorsam gegen Gott über Schuld**, und damit ist Schuld tatsächlich gestraft und überwunden. Dies die knappe Anschauung von **Stellvertretung Christi**. Sie birgt tiefe (zachranovat) sozial-philosophische Probleme.

²² srov. DBW 11, s. 267.

²³ DBW 1, s. 99.

²⁴ DBW 11, s. 269.

3. Lidské zástupné jednání v církvi

Nejde v něm o napodobování Kristova jednání, protože jen jeho činy mají smířčí charakter před Bohem. Ale jde tu o službu druhým která je analogická, ale nikdy není identická se službou zástupnosti Ježíše Krista.

3.1. Věřící bratr jako zástupce

V církvi je zástupcem druhého člověka před Bohem člen církve.²⁵ Kristova církev se dá charakterizovat jako nové lidstvo, které vytvořil Kristus svým dílem spásy, je to společenství věřících v Boží milost v Kristu, v němž vládne jiné způsoby jednání, než kdekoli jinde. Jde o jednání všech věřících vůči sobě navzájem, které se projevuje hlubokou bratrskou láskou, kterou vytváří sám Duch Svätý.

Lidský zástupce je součástí dvou sociálních dimenzí, které utvářejí společenství uvnitř církve. První rovina se týká vnitřního propojení jednotlivce a celku; druhá dimenze směřuje od bratra-sestry k druhému. Na obou výše uvedených sociálně-antropologických rovinách může působit lidský zástupce.²⁶

Pokud jde o propojení jednotlivého věřícího s celkem církevního společenství explikuje ho Bonhoeffer na základě Pavlova pojetí církve jako Kristova těla (1K 12-14) a poznamenává: „Celek křesťanského sboru se myslí jako jeden život, od něhož si nedovedeme odmyslet žádného jeho člena.“²⁷ Bratr zde vnímá druhého jako Ty, pro kterého chce to nejlepší.²⁸ Tomu Bonhoeffer říká „sounáležitost jednotlivce s celkem (Miteinander)“. V praxi to znamená, že se členové sdílejí jeden s druhým a ve všech situacích stojí při sobě a vzájemně si pomáhají. Na základě Ga 6,2 Bonhoeffer říká, že věřící naplněný Boží láskou „má jednat s druhým jako

²⁵ Této skutečnosti si všímá v díle *Sanctorum communio* a ve zkrácené verzi také v přednášce *Wesen der Kirche*, která je ale jasněji strukturovaná.)

²⁶ DBW 1, 128: „In dem strukturellen Miteinander von Gemeinde und Gemeindeglied und dem tätigen Füreinander in Stellvertretung und in Kraft der Gemeinde besteht der soziologisch spezifische Charakter der Liebesgemeinschaft.“

²⁷ DBW 1, s. 117: Bonhoeffer v této souvislosti interpretuje Lutherova slova „durch Liebe ineinander verwandelt werden.““

²⁸ DBW 1, 118: „dass ich nun nichts anderes mehr will als das Du, und dass der mich Liebende nichts anderes will als mich...“

Kristus. Má nosit břemena i utrpení svého bližního.²⁹ Být připraven pomáhat druhému a nechat si pomoci je možné jedině ve společenství, kde se druhý cítí do prožitků druhého jako do svých vlastních.³⁰ Takové jednání ve společenství církve souvisí s vědomím, že patříme k sobě v Kristu. Vzájemné mezilidské vztahy jsou možné v církvi jen proto, že je v ní vytváří přítomný Ježíš Kristus.³¹

Vedle prožívání duchovní a vnitřní sounáležitostí jednotlivce s celým společenstvím církve, má zástupce sílu být zde pro druhého v činech konkrétní pomoci (Füreinander). Bonhoeffer tím míní, že věřící jsou k pomoci svým bližním. Tato pomoc v sobě zahrnuje: oběti, přímluvné modlitby a absoluci.

Co se týče oběti Bonhoeffer poznamenává: „Ten, kdo vlastním jménem vstupuje na místo toho, který nic nevlastní, ten, kdo požívá úcty, vstupuje na místo toho, kdo je beze cti. Vlastní život, čest jsou také majetkem, kterým má sloužit slabým!“³² Zástupce obětuje pro druhého čest, majetek nebo vlastní prospěch.

Do této služby lze per analogiam zařadit i mimořádná zastupování Mojžíše a Pavla, kteří pro záchranu druhých nasazují dokonce „společenství s Bohem“. Bonhoeffer jejich zastoupení kvalifikuje jako paradoxnost,³³ neboť svou prosbou nejsou v posledu zbaveni společenství s Bohem, „protože svou bezvýhradnou odevzdaností bližním poslouchají příkázání; právě proto, že jsou nejvnitřněji spojeni s Bohem, si přejí zapuzení kvůli těm, kteří ztrácí vztah k Bohu.“³⁴ Tyto případy se blíží náboženské praxi imitatio Christi.³⁵

Jako třetí čin zástupnosti druhých před Bohem uvádí Bonhoeffer přímluvné modlitby, o kterých mimo jiné říká: „Přímluvnými modlitbami

²⁹ DBW 1, s. 118.

³⁰ DBW 1, s. 118: „Meine Last tragen die anderen, ihre Kraft ist meine Kraft, meinem Zittern und Zagen kommt der Glaube der Kirche zuhulfe“

³¹ DBW 11, s.292: „Christus läßt den Einen die Tat des Anderen genießen. Des Anderen Fürbitte, Enthaltensamkeit an sich können wir nicht tun, aber Christus macht dies Tun des Anderen für mich groß!“

³² DBW 11, s. 293.

³³ DBW 1, s. 122.

³⁴ DBW 1, s. 123. volněji citováno.

³⁵ „Die Nachahmung Christi ist hier fast versucht.“, DBW 12, s. 293.

skutečně stojím na místě druhého. Nejde tu o nějaké zvláštní nadání citu..., nýbrž o zastupující bytí jednoho pro druhého.“³⁶ Toto zástupné duchovní jednání k dobru druhého před Bohem není totožné podle Bonhoeffera s lidskou empatií. Přímluvné modlitby neslouží k vcítění se do druhého, neboť by jím byla zástupnost „omezena psychologicky“. „Přímluvná modlitba je založena v poznání, že je to křesťanský sbor, který nese vinu jednotlivce, že každý má podíl viny na Kristově smrti. V tomto smyslu každý křesťan může být druhému Kristem, i když ho nezná.“³⁷

Moc přímluvné modlitby souvisí se společenstvím církve, které může nést hřích druhého zástupně před Bohem, jak to činil Kristus. Na tomto místě Bonhoeffer hovoří o „zástupném nesení druhého“³⁸ K této poněkud ožehavé Bonhoefferově myšlence se vyjadřují i jiní teologové (Liguš, Gestrich aj.), kteří upozorňují na skutečnost, že mezi přímluvnou modlitbou jako činem člověka a dílem Ježíše Krista je ve vztahu k hamartologickému problému kvantitativní i kvalitativní rozdíl. Proto je třeba zde konstatovat, že modlitbou činí zástupce dvoji: pomáhá bratru a zprostředkovává mu společenství. Jinak řečeno: „Přímluvnou modlitbou je jednotlivec přiváděn stále blíže ke sboru.“³⁹ Tím modlitebník, bratr nebo sestra, nenutí Boha k jednání, ale prokazuje svému bližnímu bratrskou lásku. In puncto však Bonhoeffer jde ještě dál a odvážně o přímluvné modlitbě tvrdí: „Je-li to Bůh, který činí to poslední, může potom bratr vykoupit druhého mocí sboru.“⁴⁰ A je to právě tato Bonhoefferova výpověď, která je podrobována teologické kritice.

Poněkud jiný aspekt lidského zástupce se ukazuje v činnosti absoluce. V tomto případě zástupce nejedná za člověka, ale vstupuje víceméně na místo Pána Ježíše Krista ve smyslu slov: „Komu odpustíte hříchy, tomu jsou odpuštěny, komu je neodpustíte, tomu odpuštěny nejsou“ (J 20,23). Bonhoeffer cítí složitost tohoto problému, a proto zmiňuje několik důležitých skutečností, které musí být naplněny, aby se toto zástupné jednání mohlo uskutečnit. Tato myšlenka o absoluci je v Bonhoefferově pojetí spojena s pochopením Krista. Jednou identifikuje církev jako

³⁶ DBW 11, s. 294.

³⁷ DBW 11, s. 294.

³⁸ DBW 11, s. 294.

³⁹ DBW 11, s. 294.

⁴⁰ DBW 1, s. 125.

společenství svatých s Kristem samotným, jindy klade důraz na Kristovu přítomnost v církvi. Kristus je přítomen své církvi, jedná v i skrze ní a je zároveň Pánem církve. Jeho přítomnost v církvi umožňuje absoluci.

Na základě identifikace sboru a Krista, má sbor duchovní pravomoc „jako přítomný Kristus činit to, co kdysi činil Ježíš.“ V tomto smyslu odpuštění hříchů lze považovat podle mínění Bonhoeffera za zázrak, protože v něm „člověk sám sebe vykupuje skrze druhého“.⁴¹ Toto jednání v církvi je jako „každodenní nekrvavé opakování obětí!“⁴² Ježíše Krista. Absoluci lze udílet jen ve společenství svatých a jenom na základě Božího slova: „My (jako jednotlivci – N.B.) neneseme slovo svou vírou, ale křesťanský sbor (jako společenství věřících – N.B.) nese slovo i nás.“⁴³ Z toho vyplývá, že lze absoluci jako čin všeobecného kněžství udílet pouze tam, kde se zvěstuje Boží slovo, protože „odpuštění hříchů ve sboru je možné jenom skrze kázání evangelia.“⁴⁴

3.2. Zástupce nepřítel

Ještě odlišný pohled na zástupnost nám nabízí Bonhoefferovo dílo *Následování*. Jde tu o zástupné jednání v prospěch toho, kdo je protibožsky zaměřen a stojí vedle nás jako náš nepřítel pro víru v Boha. Také tato zástupnost za nepřítel se může uskutečňovat přímluvnou modlitbou. K tomu se vztahují následující slova: „Modlitbou přistupujeme k nepříteli na jeho stranu, jsme s ním, u něho a pro něho před Bohem.“ Modlitba za nepřítel není jenom činem lidské solidarity, ale zástupné jednání pramenící z víry. V modlitbě se vždycky jedná o Boží působení, kterým podle Bonhoeffera „bereme na sebe jeho nouzi a chudobu, jeho vinu a ztracenost, předstupujeme před Boha za něho. Tedy zástupně činíme v prospěch nepřítel to, co sám za sebe nedokáže.“⁴⁵

Přímluvná modlitba za nepřítel nemusí nutně vést ke změně jeho chování nebo postoje k tomu, kdo ho zastupuje. Jestliže se nám nepřítel i přes tuto službu vysmívá a dává najevo pohrdání, pak nás to ještě více přitahuje k Bohu, a tím neviditelně i k nepříteli. I tam, kde druhý ignoruje a

⁴¹ DBW 11, s. 295.

⁴² DBW 11, s. 295.

⁴³ DBW 11, s. 295.

⁴⁴ DBW 11, s. 296.

⁴⁵ DBW 4, 143.

pronásleduje nás, může dojít k jeho smíření s Bohem. Řeceno s Bonhoefferem: „Každé nepřítelovo ubližování nás bude ještě více přibližovat Bohu a spojovat s ním. Každé pronásledování může sloužit i k tomu, že bude nepřítel přiveden blíž ke smíření s Bohem“ a ukáže se, „že láska je nepřemožitelná.“⁴⁶

I ona má své hranice. Ty jsou obsaženy v Ježíšově trojím přikázání lásky: „Miluj Hospodina Boha svého, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí... Druhé je mu podobné: Miluj svého bližního jako sám sebe“ (Mt 22, 37-38). Hranicí pro lásku k nepříteli je můj vztah k sobě samému.

Bonhoeffer ukázal těmito myšlenkami na hloubku a moc modlitby, její důležitost před Bohem v tom, že vtaňuje do svého vztahu k Bohu třetího a působí i tehdy, i když tomu člověk nerozumí a nevidí kladné výsledky.

4. Zodpovědný zástupce

Ještě jiný teologický aspekt má zástupnost v Bonhoefferově Etice. V ní spojuje činnost zástupce se strukturou zodpovědného života. V tomto rámci je zástupcem každý člověk. Cituji: „Zodpovědnost je skutečností, která je dána s lidským bytím ve společnosti. Přitom není žádný rozdíl, v jakém rozsahu se zodpovědnost uskutečňuje, zda jde o jednotlivého člověka, nebo o společenství, nebo o zodpovědnost za pospolitost či skupiny ve společnosti. Žádný člověk, který má zodpovědnost nemůže vůbec uniknout zástupnosti.“⁴⁷ Tak tomu je v pracovním procesu, kde je člověk pověřen určitými úkoly i odpovědností nebo v jiných životních situacích, kdy je nucen zastoupit druhého na jeho místě. Funkce zástupce je dána termínem zodpovědnosti, která je neoddělitelná od lidského života.

Také charakter této zástupnosti Bonhoeffer odvozuje christologicky s upozorněním na to, že celý Ježíšův život byl zástupným jednáním a dodává: „Protože Ježíš... jako vtělený Boží Syn položil svůj život zástupně za nás, je tudíž všechen lidský život skrze něho určen zastupováním.“⁴⁸

⁴⁶ DBW 4, 144.

⁴⁷ DBW 6, s. 257

⁴⁸ DBW 6, s. 257; dále k zástupnosti ve smyslu přejímat viny druhého na sebe Bonhoeffer píše: „Es gibt also für das verantwortliche Handeln so etwas wie eine relative Sündlosigkeit, die sich gerade im verantwortlichen Aufnehmen fremder Schuld erweist. (DBW 6, s. 280)

Mimo teologickou oblast se Bonhoeffer dotýká zástupnosti v občansko-právním a sociálním smyslu. Vyplývá to z následujících slov: „Otec zástupně jedná na místě svých dětí tím, že pro ně pracuje, pečuje o ně, zastupuje je, zápasí. Otec skutečně vstupuje na jejich místo.“⁴⁹ Bonhoeffer v této souvislosti vyzdvihuje širší charakter pojmu zodpovědného života, který v každém konkrétním jednání domýšlí důsledky nejen pro danou chvíli a místo, ale i pro budoucnost celého stvoření. Cítuji: „Ačkoli zajišťuji praktickou službu na svém konkrétním místě, například u nemocničního lůžka pacientů, přece jen mám na zřeteli odpovědnost za celek a pouze tak naplňuji své povolání.“⁵⁰

Závěr

Z toho, co jsme výše naznačili vyplývá, že pojem zástupce zahrnuje v Bonhoefferově teologii více důrazů. Jsou to: antropologicko-etický, christologicko-ekleziologický, sociální, občansko-právní a individuálně spirituální odpovědnost za druhého. V tom je zahrnuto více oblastí lidského života, ale nade vše vyniká skutečnost, že v Pánu Ježíši Kristu má každý člověk láskyplného zástupce před Bohem a v nedokonalé podobě smíme prožívat zástupnost i ve společenství Božích dětí tam, kde si vzájemně slouží bratrskou láskou, konkrétní pomocí a přimluvnými modlitbami.

ThDr. et Mgr. Noemi Bravená - učitelka na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

⁴⁹ DBW 6, s. 257.

⁵⁰ DBW 6, 294.

Pátá Mojžíšova jako dokument smlouvy

Jiří Beneš

THE FIFTH BOOK OF MOSES AS A DOCUMENT OF THE COVENANT

Deuteronomy, based on clear analogies between its structure (it contains elements of a contractual template) and the structure of Hittite contracts from the second millennium B.C. or that of New Assyrian contracts dating back to the first millennium B.C., is considered a contractual template meant to remind the listeners of the Lord's Covenant during worship. The frequent references to the Lord's Covenant, partial contractual forms (Deut 4.8.11.29), analogies with the Book of the Covenant (Ex 21-23, which Deuteronomy develops and comments upon), the instruction to ensure the public reminding thereof and its (liturgical) updating during worship, combined with the festive and suggestive nature of the text, altogether represent indirect evidence that Deuteronomy is a text formally closely related to contractual protocols. If Deuteronomy was edited in the period of a developed kingdom of Judah, then the formal appearance (structure) of Deuteronomy as a document of the Covenant might have been polemically a confession text facing a religious influence of the Assyrian environment and, at the same time, updating old Israeli traditions based on the Lord's Covenant. The narrator of King Josiah's story (the king renewed the Covenant with the Lord based on a scroll he had found) refers to it as the Book of the Covenant.

Český název smlouva, odvozený od slovesa smlouvat, asociuje domluvu. Pro dohody mezi lidmi je to výraz přiměřený, ale pro dění mezi Bohem a člověkem, které je popisováno hebrejským slovem *b-rít*, je český výraz smlouva zcela nepřiměřený¹. To už je lepší odvozovat slovo *b-rít* od

¹ Že překlad výrazem smlouva je pro pochopení této události ve Starém zákoně téměř nepatřičný, vyjadřují i synonyma hebr. výrazu *b-rít*: milosrdenství (Dt 7,12. Ž 89,34-35. 106,45. Iz 54,10. 55,3. 1 Kr 8,23); kletba (Dt 29,11.13.20); zákon (*tóra* Oz 8,1. Ž 78,10); nařízení (*choq* 1 Kr 11,11); svědectví (*edot* Ž 25,10); tajemství (*sód* Ž 25,14); příkaz (*micva*;

akadského birít („mezi“²), nebo birítu („pouto“; neboť smlouva patrně souvisela s poutáním). Ani řecký překlad Tenaku Septuaginta nám porozumění hebr. výrazu b-rít neusnadní. Překládá jej výrazem diathéké („závěť, testament, dohoda, nařízení“) od slovesa diathémi („zřizují“) a smlouvu tak považuje za pořízení, odkaz. V hebrejštině mohou být v pozadí výrazu b-rít buď sloveso b-r-h vybirat, volit, jíst, posilnit se; nebo sloveso b-r-r tříbit, přecišťovat, zašpicatit. Pak by substantivum b-rít vyjadřovalo buď volbu (Hospodinovu) a pokrm (obětní) hostinu (hebr. birjáh) jako posilu pro člověka, nebo skutečnost, že účastníci smlouvy jsou Hospodinem uváděni do nového stavu, jímž jsou poznamenáni. Jistým vodítkem nám může být fakt, že od slovesa b-r-r je odvozeno substantivum borít (louh, louhová sůl, mýdlo jen Jr 2,22 a Mal 3,2), které je graficky (v nevokalizované podobě) s výrazem b-rít zcela totožné. Uzavření smlouvy se tím dostává do souvislosti s očištěním (mýdlem), resp. poleptáním (louhem) s trvalými následky³. A to je obsahu dění mezi Bohem a člověkem, které je nazýváno „smlouva“ velmi blízké. Však se také uzavírání smlouvy popisuje hebr. slovesem k-r-t řezat⁴, čímž se naznačuje, jakoby člověk, s nímž Bůh uzavřel smlouvu, byl Bohem pořezán, resp. poznamenán⁵ možná na znamení příslušnosti Hospodinu (řezanou smlouvou Bůh svého vyznavače značuje). Výrazem b-rít vyhlašuje tedy Bůh nad člověkem svou vládu – přivlastňuje si jej⁶. Slovesem k-r-t („řezat“) se tento efekt ještě vyostří: smlouvou je člověk řezán – rozřat a

Mal 2,4-5). Přiměřenější snad je používat výraz aliance (spojenecká úmluva), nebo zaslíbení (slib zdůrazňuje jednostrannost aktu).

² také smlouva Hospodinova je mezi (hebr. *bejn*) Bohem a člověkem.

³ co nevydrží nápor louhu, je rozleptáno a co vydrží, je pročištěno (proměněno – viz změna jména jako doklad uzavření smlouvy s Hospodinem a proměny stavu člověka v příběhu Abrahamově).

⁴ Pro ustavení smlouvy se v hebrejském textu Starého zákona užívá nejčastěji sloveso k-r-t, pak také q-v-m („povstat“); n-t-n („darovat“), š-b-a („odpřísáhnout“), c-v-h („přikázat“); Zřídka slovesa b-v-a („přijít“), s-j-m („položít“), a-m-d („postavit“), a-b-r („překročit“), g-b-r („upevnit“). Pro dodržování smlouvy jsou užívána slovesa: š-m-a („slyšet“), š-m-r („střežit“), n-c-r („chránit“), z-k-r („pamatovat“). Pro porušení smlouvy: a-b-r („přestoupit“), š-k-ch („zapomenout“), lo š-m-a („nenaslouchat“), p-r-r („porušit“), ch-l-l („znesvětit“), š-ch-t („znehodnotit“), m-a-s („pohrdat“).

⁵ má znamení (cejch na sobě) příslušnosti Bohu.

⁶ Ez 16,8; jak je patrné i z formule smlouvy (viz níže): „Já jsem vám Bohem a vy pro mě lidem“ Jr 31,33. 32,28. Ez 36,28. 37,27. Oz 1,9. 2,25. Ex 6,4-7. 19,5. Dt 29,12. Jr 11,3-4.

tak vystaven smrti⁷. Proto se v Hospodinově smlouvě popisované v Tenaku nepočítá a ani nemůže počítat s lidskými nároky. Hospodinova smlouva v Izraeli a s Izraelem je totiž v podstatě vyhlášením suverénního nároku Hospodina, jímž je vyznavač vtažen do jednání, dění Hospodina, které se vlomilo do jeho života tak podstatně, že onu smlouvu přímo zosobňuje (Iz 42,6. 49,8). Výraz „smlouva“ se tak stal specifickým vyjádřením zvláštního vztahu Hospodina ke svému vyznavači. Smluvní vztah – paradigma pro definování vztahu mezi Bohem jako suverénním Pánem a Izraelem (jako vazalem) – však umožňuje či otevírá výhled do budoucnosti, čímž se stává zaslíbením. Tuto charakteristiku (soustředěnost na budoucnost) má pak celá Pátá kniha Mojžíšova.

Pátou knihu Mojžíšovu považují někteří badatelé⁸ na základě nápadných analogií mezi její strukturou a strukturou chetitských smluv z 2. tisíciletí př.o.l. či novoasyrských smluv z 1. tisíciletí př.o.l. za smluvní formulář určený k bohoslužebnému připomínání Hospodinovy smlouvy⁹. To potvrzuje i vypravěčova poznámka v závěru Dt 28: „Toto jsou slova smlouvy, o které Hospodin přikázal Mojžíšovi, aby ji uzavřel se syny Izraele v moábské zemi, kromě té smlouvy, kterou s nimi uzavřel na Chorébu“ (28,68). Podle vypravěče by tedy oddíl Dt 1-28 mohl mít charakter smluvního formuláře (na to pak navazuje další smluvní formulář v Dt 29-30)¹⁰. Možná proto je svitek nalezený za krále Jóšijáše a blízký Páté knize Mojžíšově nazýván Kniha smlouvy (2 Kr 23,2.21. 2 Pa 34,10). To koreluje s předpokladem, na základě kterého Pátá kniha Mojžíšova dokumentem smlouvy je. Zřetelné prvky formuláře smlouvy¹¹ patrně inspirovaly krále Jóšijáše k obnovení (uzavření) smlouvy před Hospodinem (2 Kr 23,3).

⁷ „Řežu dům Izraelský smlouvou novou“ (Jr 34,31); „toto je smlouva, kterou rozetnu dům Izraelský“ (Jr 31,34).

⁸ M.Kline: *Treaty of the Great King* (Erdmans 1963). Také: G.Mendenhall: *Biblical Archeology* 17 (1954). U.Struppe. W.Kirchschlager: *Jak porozumět bibli*; Praha 2000, str. 59.

⁹ Nejde o novou, ani obnovenou smlouvu a patrně ani o obnovování smlouvy, nýbrž o připomínání již existující smlouvy Hospodinovy (kterou Hospodin uzavírá s lidem vycházením z Egypta) pomocí smluvního formuláře.

¹⁰ Někteří vykladači (včetně našeho ČEPu) však mají zato, že 28,68 je úvodem smluvního formuláře v Dt 29-30, nikoli závěrem rozsáhlého smluvního formuláře v Dt 1-28.

¹¹ Podle atributů 4,29. 10,12. 11,13. 13,4. 26,16. 30,2.6.10. Zejména však Dt 29, ale také Dt 4-8. 10,12-11,32 a zřejmě i celá Pátá Mojžíšova + Joz 24 (viz Joz 24,25). O smlouvě již 4,23.31. 5,2-3. 7,9.12. 9,9.

Kromě těchto formálních období svědčí o tom, že Pátá kniha Mojžíšova by mohla být smluvním formulářem i pokyn k jejímu liturgickému užívání (31,10-13), jakož i mnoho liturgických pasáží v textu. Smluvní charakter textu totiž předpokládá časté veřejné připomínání (opakování), aktualizaci, resp. zpřítomňování při bohoslužbě, což by liturgické rysy¹² Páté knihy Mojžíšovy¹³, které často přecházejí v liturgické formule¹⁴, vysvětlovalo. Liturgičnost textu ovšem souvisí jak se smluvním charakterem Páté knihy Mojžíšovy¹⁵, tak s nasměrováním do budoucnosti: liturgie je řeč a chování v místě, které si Hospodin v zemi zaslíbené vyvolil – tuto řeč a chování určuje Hospodin. Předepsané a očekávané řeči naznačují, že si ten, kdo mluví, nemůže říkat, co chce – zejména to platí pro řeč před Hospodinem (26,5-15), při soudním řízení (22,16-17), při bohoslužbě (21,6-9), před bitvou (20,3-8) a k nové generaci (6,21-25). To je omezení, které vyplývá z pozice účastníka smlouvy, který je smlouvě podřízen a jí určován. Pak ví, že na určitých místech a v určitých situacích musí zaznít slova k tomu určená. To, co je třeba vyslovit, určuje Tóra, resp. Bůh jako dárce smlouvy. Celou Pátou knihu Mojžíšovu je proto možno vnímat jako slavnostní řeč (báseň), která byla a má být v Izraeli recitována (zpívána, resp. předzpěvována) za doprovodu hudebních nástrojů (obřadní slavnostnost a umělecká rétorika má imponovat, kultivovat a inspirovat). Řeč Páté knihy Mojžíšovy – „vysoce rétorická umělá próza“ - je blízká „staroorientálním právním, ale především smluvním textům. Má v oblibě vlnivý rytmus rozsáhlých větných period, působí slavnostním dojmem a má sugestivní sílu“¹⁶. Doklady pro pravděpodobně její veřejnou (liturgickou) četbu

¹² např. časté upozorňování na dodržování Hospodinových přikázání s formulí o neuchylování se od nich napravo ani nalevo 5v, 32. 17,11.20. 28,14. Joz 1,7. 23,6.

¹³ podle K.Nandrásky: *Teológia Starej zmluvy*. Bratislava 1994, str.33 a v. Rada (Theologie des AT I. Muenchen 1957, str. 233) i samotná stavba knihy odráží liturgický postup svátku obnovení smlouvy, jak je patrné z 4,44-30,20, které obsahuje: výzvy k poslušnosti, přikázání, smluvní povinnosti, požehnání a klatby.

¹⁴ 2,2-7. 5,30. 6,4-9.20-25. 20,3-8. 21,6-9. 22,16-17. 25,7-10. 26,1-15. 27,15-26. Dt 28. 29. 32-33 (+ formule vysvobození). Liturgické formule jsou ostatním textem zdůvodňovány.

¹⁵ Úkol připomínat smlouvu a to nejen obsahem, ale i formou vnímám jako základní sdělení Páté knihy Mojžíšovy a tomu podřizuji i dělení této studie. Předpokládám, že Pátá kniha Mojžíšova je strukturována jako smlouva s řadou dílčích smluvních formulářů podobně strukturovaných a k liturgickému užívání upravených, které tuto strukturu a smluvní charakter Páté knihy Mojžíšovy zvýrazňují.

¹⁶ Struppe, op.cit.59.

(Mojžíšem nařízenou 31,11) máme z doby krále Jósijáše (2 Kr 22,10. 23,2. 2 Pa 34,18.30) a pravděpodobně i z působení Ezdrášova (Neh 8,3).

Neméně závažným dokladem opravňujícím nás uvažovat o Páté knize Mojžíšově jako o dokumentu smluvního rázu je skutečnost, že Pátá kniha Mojžíšova, zejména její těžiště, tzv. Deuteronomní kodex (Dt 12-16,15) má určitou spojitost s Knihou smlouvy (Ex 20,22-23,33)¹⁷. Nechce ji nahradit, ale provádí její korekturu, tj. doplnění (rozšíření), aktualizaci a tím zdůraznění v nové situaci¹⁸ (Kniha smlouvy a Deuteronomní kodex začínají shodně předpisy o místě bohoslužby). Je-li Pátá kniha Mojžíšova dokumentem verifikujícím smlouvu (smluvním formulářem s platností ústavy), pak nejen definuje, ale také trvale akcentuje sociální řád Izraele, kodifikaci jeho zákonných zásad a právních postupů, jakož i chápání Hospodinových přikázání¹⁹. Srovnáním obou textů lze zjistit, jak se právní předpisy v Izraeli vyvíjely či přizpůsobovaly změnám poměrů (Kniha smlouvy mluví totiž především a pouze do agrárního prostředí) - velmi nápadné jsou rozdíly, které signalizují závažné obsahové změny. V Páté knize Mojžíšově se proto nachází asi jen polovina ustanovení Knihy smlouvy, a sice jen ta, která a) bylo třeba v nové politicko-ekonomické situaci přeznačit a rozvést; b) mohla být v nové politicko-ekonomické situaci v určité úpravě ještě použita. Jednotlivé zákony Deuteronomního kodexu jsou (oproti Knize smlouvy) „často pareneticky rozšířeny a teologicky interpretovány. Především je tato sbírka zasazena do širokého dějinně-teologického rámce, který rozvíjí svou vlastní teologickou

¹⁷ Takto vymezuje Knihu smlouvy Struppe, op.cit. 59. Naproti tomu Rendtorff, op.cit. 200-201 vymezuje Knihu smlouvy takto: Ex 20,22-23-19. Období mezi Pátou knihou Mojžíšovou a Knihou smlouvy popisuje Rendtorff, op.cit. 200-201 poměrně podrobně. Zmiňuje je také Jeruzalémská Bible. Praha 1992, str.401. J.Bándy: Teológia Starej zmluvy. Bratislava 2003, str. 92 a Struppe (59). Označení „Kniha smlouvy“ je převzato z Ex 24,7. Alternativou výrazu „kniha smlouvy“ je výraz „kniha Tóry“, což lze považovat za dřívější označení Páté knihy Mojžíšovy. Ve zprávě o Jósijášově reformě jsou pro nalezený svitek však použity oba výrazy: kniha Tóry (2 Kr 22,8.11) a Kniha smlouvy (2 Kr 23,2.21. 2 Pa 34,30). Dvoji označení nalezeného svitku verifikuje a) úvahy o souvislosti Páté knihy Mojžíšovy a Knihy smlouvy; b) předpoklad, že Pátá kniha Mojžíšova může být smluvní formulář. Pátá kniha Mojžíšova (alternativa Knihy smlouvy?) je jiná vývojová fáze, dokonalejší a důkladnější zpracování Knihy smlouvy.

¹⁸ Patrná je také inspirace textem Lv 19. Uskutečňování, resp. aktualizace je popisována hebr. slovesy š-m-r (střežit); z-k-r (připomínat Ex 20,6. Nu 15,40. Dt 7,9); š-m-a (slyšet Dt 11,27); a-s-h (uskutečňovat, jednat Nu 15,40).

¹⁹ Dillard, Longman: Úvod do Starého zákona, Praha 2003, str. 91.

koncepti“. Tento poklus Páté knihy Mojžíšovy „o systematické shrnutí celé, široce rozvětvené a mnohvrstevné náboženské tradice Izraele do rozsáhlého celkového nárysu“ nemá v Tenaku obdobu²⁰. Jde o jednu z prvních teologických syntéz v Izraeli. Zřídka je jedno ustanovení v obou sbírkách stejné²¹, někdy „je formulace Páté knihy Mojžíšovy kratší a působí jako extrakt²², anebo se nějaký úsek z Knihy smlouvy objevuje v Páté knize Mojžíšově rozdělený na jednotlivá ustanovení a v jiných souvislostech²³. Ve většině případů je ale znění Páté knihy Mojžíšovy obsírnější a rozvinuto z různých hledisek, takže by se tu dalo mluvit o prováděcích předpisech“ (komentáři).

Zdůvodnění toho, proč má Pátá kniha Mojžíšova strukturu smluvního formuláře, nám poskytuje reflexe prostředí, v němž patrně vznikala jedna z posledních redakcí tohoto textu. Masivní expanze asyrské kultury a náboženství v době judského království po zániku severního Izraele vyžadovala vyvinout úsilí o zachování národní identity, která úzce souvisela s Hospodinovou smlouvou. Receptem na postupně slábnoucí vliv a vážnost Hospodinova kultu se ukázal být teologický přístup prezentovaný Pátou knihou Mojžíšovou. V ní Jošijášova doba objevila nástroj, jak čelit sílícímu baalismu a jak učinit uctívání Hospodina žádoucím (atraktivním): a) „krátkými věroučnými formulami se podařilo ozřejmit jádro víry v mnohotvárnosti tradic“ (srov. dějinná kréda v 6,20-25. 26,5-10)²⁴; b) staré tradice vztahu Izraele k jeho Bohu se podařilo systemizovat a ujednotit aktualizováním Hospodinovy smlouvy. V Páté knize Mojžíšově vzniklá tzv. Teologie smlouvy je výkladem vztahu Boha k jeho vyznavači. To nalezlo v asyriзованém Judsku mohutnou odezvu proto, že „novoasyrskou říši drželo pohromadě množství smluv, které imponovaly svou obradností a svou uměleckou rétorikou“²⁵. Je proto pravděpodobné, že vypravěč, který Pátou Mojžíšovu uspořádal do dnešní podoby, žil v této době, v poslední fázi judského království a inspiroval se asyrskou náboženskou kulturou, pomocí které se pokusil vyjádřit nově a aktuálně (byť polemicky) obsah

²⁰ R.Rendtorff: Hebrejská bible a dějiny. Praha, Vyšehrad 1996. str.168-169.

²¹ např. Ex 23,19b – Dt 14,21b v kombinaci s Ex 22,30.

²² Viz tzv. „soudcovské zrcadlo“ Dt 16,19 ve srovnání s Ex 23,2-3.6-8.

²³ Např. Ex 22,20-26 – Dt 24,17-18. 23,20. 24,10-13.

²⁴ Struppe, op.cit. 59.

²⁵ Struppe, op.cit. 60.

Izraelského vyznání. G.Braulik mluví přímo o vlití staromódních tradic do nových forem, což tyto tradice aktualizovalo a učinilo je srozumitelnými²⁶. Pak by Pátá kniha Mojžíšova uspořádána do podoby smluvního formuláře mohla být vyznavačský text čelící náboženskému vlivu Asýrie (např. 2 Kr 18,4-6.22)²⁷. Struktura Páté knihy Mojžíšovy coby smluvního protokolu svou formou totiž trvale evokuje posluchači smlouvu a připomíná mu věrnost smlouvě (vydatně k témuž napomáhají i dílčí smluvního formuláře²⁸). Pátou knihou Mojžíšovou má mít posluchač Hospodinovu smlouvu stále před očima jako prevenci před podlehnutím asyrským náboženským vlivům.

Pokusná struktura Páté knihy Mojžíšovy coby formuláře smlouvy je založena na tom, že Pátá kniha Mojžíšova zachovává smluvní formu příznačnou pro starověký Blízký východ:

I. Preambule (1,1-5) identifikuje smluvní strany (v asyrských smlouvách obsahuje sebestředstavení panovníka);

II. Historický prolog (1,6-3,29)²⁹

III. Podmínky (Dt 4-26) (výhradní poddanost vazala)

A. Základní (Dt 4-11) – dílčí smluvní formuláře

B. Jednotlivé (Dt 12-26) – Těžiště smlouvy (podstata závazného prohlášení)³⁰

²⁶ G.Braulik: Deuteronomium 1-16,17. (Neue Echter Bible. Kommentar zum AT ... Lieferung 15), Wuerzburg 1986, str. 5-17.

²⁷ O tomto asyrském vlivu na Izrael se lze dočíst ve Druhé knize královské, např. 2 Kr 14,4. 15,4. 17,29nn. 18,4.6.22. 21,3-7.11.20-22. 2 Kr 23.

²⁸ napočítal jsem jich sedm: Dt 4-8. Dt 10,12-11,31. Dt 29-30 a Joz 24.

²⁹ v chetitských smlouvách je zde minulý vztah mezi vládcem a vazalem, zdůrazněno dobrodiní krále vůči služebníkovi, které má služebníka motivovat k věrnosti smluvnímu ustanovení. V asyrských smlouvách je také výčet dobrodiní panovníka vůči vazalovi poddanému smluvnímu ustanovení. Tento rys je rozpoznatelný i ve smluvních formulářích Páté knihy Mojžíšovy.

³⁰ V asyrských smlouvách je hlavní přikázání rozvíjeno v jednotlivých ustanoveních, které jsou konkretizacemi tohoto hlavního přikázání (viz Struppe, op.cit. 60). Ve smluvních formulářích Páté knihy Mojžíšovy je hlavním přikázáním zákaz uctívat jiné bohy (vyplývající z druhého přikázání Desatera), který je také následnými instrukcemi zdůvodňován, komentován, rozvíjen a konkretizován.

IV. Následky (zlořečení, sankce, požehnání, potvrzení³¹ Dt 27-30)³²

V. Závěrečná nařízení; kontinuita smlouvy (Dt 31-34)

A. Uložení³³

B. Dovolávání se svědků³⁴

C. Opatření pro veřejné čtení (31,9-22) + opatření pro syny vazalů (31,1-8)

U chetitských smluv byly vytvořeny dvě kopie smluvního dokumentu. „Dvě kamenné desky“ (10,1-5. 17,8-9. 31,24-26) mohou být ohlasem této praxe.

Mgr. Jiří Beneš, Th.D. – učitel na Husitskej teologickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe

³¹ Do následků může být zahrnuto i preventivní opatření, jímž v Páté knize Mojžíšově je stále opakovaná formulace o dodržování Hospodinových ustanovení

³² Dt 29 může být rekapitulace celé Páté knihy Mojžíšovy, budeme-li ji chápat jako smluvní protokol (formulář). Jinak je ovšem Dt 29 samostatný příklad smluvního formuláře, stejně jako Dt 4.8.10,12nn.

³³ V knize (31,9. 17,18); v lidech (31,10-13. Dt 32 v podobě písně); v synech (31,13. 6,20-25); v ústech (31,19. 30,14); v truhle smlouvy (31,24-26); v uších (31,30).

³⁴ v roli svědků jsou „nebesa a země“ 4,26. 30,19. 31,28. 32,1. Podle 31,26 je v roli svědka kniha zákona. Podle 31,19.21 je v roli svědka píseň (Dt 32). Uzavření smlouvy bylo ratifikováno přísahou a obřadem.

VÍRA VE VYZNÁNÍ „slyš Izraeli“ (Dt 6,4-9)

Jiří Beneš

SHEMA YISRAEL – DEUT 6:4-9

It gives an image of a listening confessor of the Lord using verbs in the indicative. The confessor learns about himself that he acts and what and why he does, what spontaneously and naturally happens with him while and after listening to God. The confessor is informed that the words he has heard and been instructed, which influence him, constitute marks of two kinds: inner (love the Lord; words in heart – Deut 6:5-6) and outer, which can be observed with the confessor (as they are audible and visible). The confession formula (6:4-9) captures the process how the words heard and instructed impact on their recipient, with the process peaking as the words are being captured in writing. The words that have been visibly written (6:9) must have had an external effect on the confessor himself before that. He becomes influenced if, under the power of the heard and instructed words, he himself becomes part of the oral tradition (if he passes the words on to his sons). Yet the confessor is only capable of doing so if he has absorbed the words. And he has the words in his heart (6:6) if he loves the Lord. And he loves the Lord if he listens to the core of the confession, to the formula “the Lord is our God”, on which Deut 6:4-9 is based. And so a description of the way from listening to writing may explain the origin of sacred (liturgical) texts in the TeNaK that were powerful enough to form the faith.

V odpovědi na žádost jednoho zákoníka určit veliké (podle Markovy verše „první“ ve smyslu hlavní a tedy nejdůležitější M 12,28-29) přikázání v zákoně, necituje Ježíš jeden, ale dva texty ze dvou míst Tóry (Mat 22,36-40). Jim určí klíčové postavení v celém Tenaku (Starém zákoně), když řekne doslova: „na nich visí Tóra a proroci“¹. Na prvním místě jako hlavní

¹ Není to ovšem jediné, ani první formulování toho, co je podstatou Tóry, resp. Tenaku (čti Mat 7,12; srov. Řím 10,4). Rabín Bar Kappara za trest' zákona označuje zase Př 3,6 – in M.Limbeck: Evangelium sv. Matouše. Kostelní Vydří 1996; str. 225.

uvádí, v souladu s tehdejší (i dnešní) židovskou tradicí a rabínskou praxí², text Dt 6,4-9, ovšem jeho druhou větu „Milovati budeš“. Společně s druhým nejvýznamnějším textem Tenaku tak klade důraz na lásku³.

Ježíšova odpověď pomáhá žadateli i dnešnímu posluchači zorientovat se v Tenaku a objevit vyznání 6,4-9 jako kořen, jádro, krystalizační bod, svorník textů ostatních, či prizma pro četbu Tenaku. Jakkoli Ježíšova odpověď, resp. židovská tradice napověděla, který text je v Tenaku nejzávažnější, tak mimořádný význam Dt 6,4-9 je patrný také: a) z kontextu tohoto oddílu: Mojžíš jej označí za nejpříkazovitější příkaz (6,1); b) z dvojího zopakování v Páté knize Mojžíšově (byť nikoli v celku a nikoli se stejným pořadím vět - 10,12 + 11,18-20); c) z obsahu vyznání (6,4-9): jde o popis moci zaslechnutého příkazu (6,1-2) a vyznání „Hospodin je náš Bůh“ (6,4), jak se projevuje na Hospodinově vyznavači (Izraeli), který naslouchá (rozkaz „Slyš“!), tj. věří. Bůh, který přikazuje, je v trvalém spojení a v souladu s tím, který naslouchá: naslouchající (věřící) vyznavač po zaslechnutí Hospodinova příkazu odráží jednání Boha. Příkazem totiž Bůh určuje (formuje) chování (jednání i mluvení, tj. víru) svého vyznavače. Subjektem vyznavačova jednání je tedy přikazující Hospodin. Skrytě (uvnitř) působící (přikazující) Bůh jeho aktivitu (víru) vyvolává, takže v posledu je vyznání v 6,4-9 výpovědí o Bohu. Hospodinův příkaz působí ve vyznavači a následky jsou popisovány dvěma slovesy „miluješ ... jsou na srdci“ (6,5-6). Toto působení se navenek, tedy víra se na Hospodinově vyznavači projevuje nejprve mluvením (popisují jej opět dvě slovesa v 6,7), pak jednáním (popisují jej opět dvě slovesa v 6,8-9). Jednotlivé vyznavačovy činy („uvazuješ ... píšeš“) jsou od sebe odděleny popisem vizuálního poznamenání („jsou mezi očima“ 6,8).

První věta zní doslova: „Slyš Izraeli Hospodin Bůh náš Hospodin Jeden“ (6,4). Pozornost posluchače je soustředěna nejprve na posluchače. První slovo, rozkaz „slyš“! (hebr. „š-ma“), je totiž oslovením posluchače. Je to jediný rozkaz celého oddílu, jehož účinek pozice, v níž ve větě stojí (první slovo), ještě násobí. Rozkazem „slyš!“ se Mojžíš (či vypravěč, mluvčí je nejistý) obrací na posluchače (vyznavče – adresát je jistý) s nárokem (podobně 4,1. 5,1. 9,1. 20,3. 27,9) na vnímání, otevřenost, či

² D.Flusser: Ježíš. Praha Oikumene 2002; str. 74-77

³ což Lukáš zdůrazňuje tím, že Ježíšovu odpověď na zákoníkovu otázku klade před podobenství o Samaritánovi Lk 10,25nn

soustředění se. Oslovený je nazván Izrael (zde patrně kolektiv), tj. Hospodinem poznamenaný (proměněný) a Hospodinu náležející, tedy duchovně zralý vyznavač (nikoli kdokoli), který je s Bohem v úzkém vztahu⁴. Jde o zprávu Božímu lidu o něm samém. Právě a jen jemu je rozkazováno „slyš!“ a od něj je naslouchání očekáváno. Naslouchání se tak stává počátkem veškeré další v oddílu popisované vyznavačovy aktivity (milovat, opakovat, mluvit, uvázat, psát a přeneseně věřit)⁵.

Hospodinovo jméno je v 6,4 nejprve jako předmět ve větě (koho je třeba slyšet: „slyš Hospodina“) a potom jako podmět (co je třeba slyšet: „Hospodin je náš Bůh“). Tak je zřetel naslouchajícího dvojím uvedením Hospodinova jména zaměřen výhradně na Hospodina: na něj se má Izrael soustředit, jej má vnímat, slyšet, jemu věřit, nasloucháním se mu vystavit a zakusit jeho slovo: „slyš Izraeli Hospodina, Boha našeho“. Hospodin, jemuž má být nasloucháno, je označen „Bůh náš“⁶. Přivlastňovací zájmeno „náš“ uvádí Boha do těsného vztahu k pospolitosti Božího lidu Izraele (nikoli pouze k jedinci).

Obsahem toho, co má být slyšet, je jádro celého vyznání: „Hospodin je Bůh náš“. Toto vyznání víry je zástupné (stejně v Dějinném krédu 6,21-25) a je základem jak první věty (6,4)⁷, tak patrně i základní zvěsti Tenaku. To, čemu má být o Bohu nasloucháno, resp. čemu má být věřeno, lze formulovat čtyřmi způsoby:

- a) „slyš Izraeli Hospodina, Boha našeho: Hospodina jediného“;
- b) „Hospodin je Bůh náš“;
- c) „Bůh náš je Hospodin“;
- d) Bůh náš – Hospodin – je Jeden“.

⁴ Pozadím a podkladem termínu Izrael je příběh přejmenování praotce Jákoba v Gn 32,4nn. Podle tohoto příběhu je Izraelem označen člověk, který má s Bohem co dočinění, je Bohem dotčen, poznamenaný a tím bytostně proměněn (srov. Řím 2,28-29. 9,6nn).

⁵ Ohlas priority a významu naslouchání pro lidský život slyšíme později i z Pavlova „víra ze slyšení, slyšení pak skrze slovo Boží“ v Řím 10,17.

⁶ Podobně jako v Dějinném krédu 6,24-25. Naproti tomu v prvním přikázání Desatera označuje Hospodin ve formulí sebezjevení sám sebe „Bůh tvůj“ (5,6).

⁷ Stejnou roli má v prvním přikázání Desatera (5,6) formule sebezjevení. Lze předpokládat, že vyznání v 6,4 je Mojžíšovou (vypravěčovou) recepcí přímého Hospodinova výroku (sebeředstavení) v prvním přikázání.

Je pravděpodobné, že první celého vyznání věta (6,4) zachycuje a shrnuje proces postupné reflexe (uvědomování si) Boha, tj. proces vzniku víry⁸. Ve čtyřech podstatných jménech vypovídajících o Hospodinu („Hospodin, Bůh náš, Hospodin, Jeden“) přechází důraz postupně z jednoho jména na druhé. Sdělení „Hospodin je Bůh“ v sobě obsahuje moment překvapení ze zjištění, že Hospodin je skutečně Bohem⁹. Takové vyznání předpokládá konkrétní a osobní zkušenost s Bohem, která je základem poznání Hospodinova božství. Toto poznání Boha (víra) nebylo v době, kdy vyznání vznikalo, samozřejmé. Ale jakmile nastalo, dochází k uvědomění si toho, že zkušenost s Bohem je kolektivní¹⁰: „Hospodin je Bůh náš“. Vědomí kolektivní zkušenosti s Bohem svědčící o určité duchovní zralosti (víře) vyznavače. Současně je v tomto kolektivním poznání Boha také obsažena recepce vazby k Bohu: Bůh se rozhodl nám patřit. A s tím pak souvisí uvědomování si Boha (víra) v jeho konkrétnosti, jak je vyjádřena propriem Hospodin, resp. jeho spojením s apelativem Bůh: „Bůh náš je Hospodin“. Vrcholnou fází toho, co má být o Bohu nasloucháno, poznáno, vyznáno a věřeno, je vyjádřeno číslovkou: „Jeden“, ovšem nikoli jen v její numerické hodnotě.

Číslovka totiž pouze doplňuje výpověď o Hospodinu formulovanou čtyřmi jmény („Hospodin Bůh náš Hospodin Jeden“) a vyjadřuje:

a) kvantitativní hodnocení: Jeden Bůh je stále Jeden a tentýž¹¹. Jen Hospodin je Bůh, jediný Bůh. „Jeden“ ve významu „sám“ samozřejmě jedinstvo Boha ještě podtrhuje, ale současně vypovídá o Hospodinově osamocení. K tomu nepřimo odkazuje i druhá věta (6,5) o milování Hospodina Izraelem: Bůh stojí o lásku svého vyznavače.

⁸ tedy cestu od henoteismu (uctívání jediného Boha v prostředí, kde existují bohové jiní) k monoteismu (uctívání jediného Boha v prostředí, kde existuje je jeden Bůh). Do procesu uvědomování si Boha zasvěčuje následující generaci Dějinné krédo (6,20-25).

⁹ nikoli bohem, představou, člověkem, předmětem – podobně 7,9.

¹⁰ Tedy nikoli subjektivní, ale objektivní a identická se zkušeností druhých (např. vysvobození z Egypta, nebo darování zákona). Jedinec se vnímá jen jako část širšího společenství Hospodinových vyznavačů.

¹¹ Nu 23,19. Mal 3,6 podobně Ef 4,5-6. Žid 13,8. Vyjadřuje-li se číslovka ke kvantitě Boží existence, je možno interpretovat jako zásadní vyjádření monotheismu. Reflexi číslovky *echad* podávají dva články: V.Tydliťatová: *Echad*; J.Kouba: *Izrael a křesťané vyznávají jednoho a jediného Boha (oba in Zpravodaj společnosti Židů a křesťanů 57/2007/str. 12-13.26-29.*

b) kvalitativní hodnocení akcentuje Hospodinovu výlučnost: Bůh je jedinečný (nejlepší), tj. s nikým a ničím nesouměřitelný a vše vysoce přesahující.

c) jméno Boží, které je 6,4 vyjádřeno dvojným, paralelním spojením:

Hospodin Bůh náš

Hospodin Jeden.

Číslovka „Jeden“ může být ve větě přívlastkem, ale zejména je synonymem apelativa „Bůh náš“ v hebr. doslova „Bohové naši“. Tím jsou dvě gramaticky zcela nesourodá¹² jména postavena do tak silného kontrastu, že se obojí výpověď navzájem téměř popírá a vzniká nonsens: Bohové Jeden. Je-li Bůh popisován paradoxem (nonsensem), má být patrně řečeno, že transcendentního a s člověkem nesouměřitelného Boha nelze popsat, postihnout, pojmenovat. Nesouměřitelnost lidské představy Boha a výpovědi o Bohu se skutečností Boha je zde vyjádřena kombinací jednotného a množného čísla tak, jako např. fráze „Hospodin Bůh (dosl. bohové)“, nebo „a řekl Bůh (dosl. bohové)“. Bůh je samozřejmě Jeden, ale jinak, než v numerickém počtu; jinak, než je jeden člověk. To znamená, že Boha do kategorií filozofického monoteizmu lze sotva vměstnat. Nechtěl však vypravěč (Mojžíš) vyjádřit tímto kontrastem Hospodinovu naprostou jinakost, v níž člověka nekonečně přesahuje? A nemá toto vyjádření iracionality sdělení (svědectví, výpovědi) o Bohu naznačit, na čem je založena víra?

Číslovku „Jeden“ označuje výslovně jako jméno Hospodinovo prorok Zacharjáš ve větě: „Hospodin je králem nad celou zemí; v onen den je Hospodin Jeden a jeho jméno je Jeden“ (Za 14,9), byť se to překládá: „jeho jméno bude jediné“. Je to vedle Dt 6,4 jediný text, kde je číslovka „Jeden“ jednak spojena s vlastním jménem Hospodin, jednak označuje Hospodinovo jméno, nejen početní výraz.

d) Boží činnost. „Jeden“ (hebr. echad) je v souhláskové podobě (v nevoikalizovaném textu) první osobou jednotného čísla imperfekta slovesa j-ch-d sjednotit s významem (být poněkud šroubovaným): „sjednotím, sjednocuji“¹³. Tím by věta v 6,4 získala statut věty uvozující Hospodinovu

¹² tj. protikladná: číslovka vyjadřující jedinnost versus gramatický plurál apelativa „Bůh“.

¹³ v této osobě však není v Tenaku nikde toto imperfektum doloženo.

přímou řeč o sobě i o svých vyznavačích: „naslouchej Izraeli! Hospodin, náš Bůh, Hospodin (říká): já sjednocuji. A miluješ Hospodina...“¹⁴. Hospodin uvádí do souladu své vyznavače se sebou samým, resp. sjednocuje navzájem ty, kdo mu naslouchají (a věří). Toto Hospodinovo jednání je předmětem víry a očekávání Hospodinových vyznavačů¹⁵.

Vyznání víry v 6,4 je následováno výčtem důsledků vyznání¹⁶ „Hospodin je Bůh náš“, neboli výčtem znamení¹⁷ víry Hospodinova vyznavače. Konstatování těchto následků závažnost vyznání (6,4) ještě umocňuje. Adresátem je Hospodinu naslouchající Hospodinův vyznavač nazvaný zde Izrael, který se o sobě nejprve dozvídá, že jedná a co a proč dělá, co se s ním při a po naslouchání Bohu děje: „miluješ Hospodina Boha svého z celého srdce svého, ze vši duše své a ze všeho velmi svého“ (6,5). Oznamuje se dvojí: a) že automaticky (přirozeně, spontánně) Boha miluje, čímž je k Bohu připoutáván¹⁸; b) jak, odkud (čím) Boha miluje: celým srdcem, celou duší (to jest svou podstatou) a zejména celým svým „velmi“, to jest vším, čeho je schopen, čím může (naprosto, naplno, zcela „na plné pecky“) - vším svým. Tři popisy způsobu lásky k Bohu stupňovaně vypovídají o tom, že Hospodinův vyznavač miluje Boha ze své nejhlubší hlubiny (srdce), celou svou bytostí (duší) a poté, co Bohu naslouchá, Boha si uvědomuje a je (s) Bohem sjednocován. Naslouchání (vnímání) totiž Hospodinova vyznavače otevírá a to, čemu naslouchá (Boží Slovo - Bůh sám) v něm spouští, aktivuje lásku k Bohu. Protože subjektem vyznavačova milování Boha je Hospodin¹⁹, není a ani nemůže být milování Boha

¹⁴ V určité parafrázi by tato věta mohla znít: naslouchejte mi, jsem to jen já sám, kdo sjednocuje.

¹⁵ Ohlas tohoto zjištění lze spatřovat v Novém zákoně (J 17,11.21.23. Sk 17,28. Ř 12,5. 1 K 12. Ga 2,20. 3,27-28. Ef 1,10. 2,14.16. 4,3-5. Ko 3,1.15). Bůh je zdrojem jednoty. Tvoří také jednotu osobnosti vyznavače, jeho vnitřní konzistenci. Sjednocuje zevnitř a pak slova, činy, myšlenky i pocity nejsou v rozporu.

¹⁶ resp. důsledků Hospodinova sjednocování či projevů víry

¹⁷ podle Dt 6,8 „a uvážeš je na znamení“

¹⁸ Pozitivní konstatování o připoutanosti k Hospodinu („miluješ Hospodina“) je ve druhém přikázání i ve druhém „slově“ Kultického dekalogu (Ex 34,12-17) vyjádřeno negativně („neexistují jiní bohové, ty se jim neklaníš ani jim nesloužíš“ – tedy odpoutání se od cizích bohů). Obě sdělení jsou rubem a lícem připoutanosti k Bohu a obě jsou prvním důsledkem výpovědi o Hospodinu.

¹⁹ to dokládá Hospodinův výrok v následující větě (Dt 6,6). Zde Hospodin výslovně uvádí: „slova jsou na tvém srdci“ proto, že „je přikazují tobě“.

přikazováno. Je jen konstatováno, Bohem očekáváno²⁰ a vyznavač svým chováním (jednáním) o Hospodinově skrytém působení vypovídá.

Dalším následkem naslouchání, resp. vyznání „Hospodin je Bůh náš“, neboli druhým znamením Hospodinova sjednocování je konstatování o přikazovaných slovech na srdci²¹ vyznavače: „a jsou tato slova, která já přikazuji tobě dnes, na tvém srdci“ (6,6). Ani zde není pokyn k jednání²². Z předchozího vyznání vyplývá, že nasloucháním Bohu (a milováním Boha) se slova Božího přikazování (tedy slova, jímž vyznavač naslouchá) přirozeně dostávají na srdce²³, aby vyznavače ovlivňovala zevnitř (jak se následně konstatuje dalšími slovesy: opakuješ, mluvíš, uvazuješ je). Tak vyznavač Hospodinovy příkazy, které má v sobě, ztělesňuje. To je závažná výpověď o víře vyznavače. Srdce je zde místo pro Hospodinova (přesněji pro zaslechnutá a přikazovaná) slova a současně nejvnitřnější nitro jímž Izrael miluje Boha. Výpověď o slovech na srdci je pravděpodobně pozadím pozdějšího Hospodinova výroku v Jr 31,32-34, kde a) je uložení těchto slov na srdce dílem Hospodinovým; b) jsou „tato slova“ na srdci ztotožněna s Tórou, tj. zákonem Hospodinovým; c) slova, tj. Tóra je nejen Bohem psána na srdce, ale ještě je ukládána do nitra člověka; d) je stav, kdy Hospodinův vyznavač má slova Hospodinova ve svém nitru a napsaná na srdci, nazván termínem „nová smlouva“.

Vedle poznamenání vnitřního (miluješ; slova na srdci – Dt 6,5-6) konstatují další čtyři věty (6,7-9) znamení, která jako následek naslouchání

²⁰ nebo žádáno: Hospodin od tebe, Izraeli žádá „milovat jej a sloužit Hospodinu, Bohu tvému celým srdcem a celou duší“ (10,12). Že Hospodinu na milování jej celým srdcem a celou duší záleží, je zřejmé z Mojžíšova svědectví o Hospodinu, který působením falešných proroků tuto lásku u svých vyznavačů zkouší (13,4).

²¹ Slova na srdci jsou v určité souvislosti s nesením Hospodinova jména, což je obsahem třetího přikázání Desatera (5,11). Nést Hospodinovo jméno (napovrch – podobně Dt 6,8) a mít jeho slova na srdci (uvnitř) je líc a rub jedné skutečnosti, tj. poznamenání Bohem a sounáležitosti s ním. Zájmeno „já“ (hebr. *anóki*) evokuje první přikázání a sloveso „přikazuji“ evokuje zase přikázání čtvrté a páté (5,6.12-16).

²² Tedy aby si snad vyznavač sám Hospodinova slova na srdce vkládal. Naproti tomu Hospodin ve svém výroku „a kladete tato moje slova na své srdce a na svou duši ...“ (11,18) předpokládá (ale nepřikazuje), že si Izrael slova na srdce (a na duši) sám klade, tj., že se na ukládání slov na srdce podílí. Pro posluchače to znamená, že vyznavač vůči Hospodinovým slovům na svém srdci není zcela pasivní.

²³ a nyní, tedy v čase naslouchání tomuto vyznání přikazovaná slova již na srdci jsou a budou – větě lze totiž rozumět také jako zaslíbení.

příkazovaným slovům jsou již na vyznavači registrovatelná (slyšitelná a viditelná) zvenčí. Ale až poté, co vyznavač Boha miluje (Dt 6,5) a má v sobě jeho slova (Dt 6,6). Teprve pak se vyznavač o sobě dozvídá, že je zaslechnutými (příkázanými) slovy tak naplněn (přeplněn - poznamenán), že z něj vychází ven a to zcela přirozeně, samovolně: „A opakuješ je svému synu a mluvíš v nich když sedíš ve svém domě, a když chodíš po cestě, a když uléháš i vstáváš“ (6,7). Zaslechnutá slova, která jsou uvnitř vyznavače tam nemohou zůstat. Jsou takové povahy a tak mocná, že je vyznavač v sobě nemůže udržet. Tato slova na srdci tíhnou ke sdělení – musí být vyznána, předána, musí být slyšet („opakuješ a mluvíš“). Jakoby sama slova v srdci otvírala vyznavači ústa, činila jej schopným vypovídat o těchto slovech věrohodně a se vši vážností jej motivovala dosvědčovat tato slova. Tak vypadá víra Izraele a na tom je založen princip izraelské misie. Opakování (podle Dt 11,19 učení) jako forma zajišťování (připomínání a střežení) zaslechnutých a příkázaných slov patří synu, jsou určena následující generaci²⁴. Mluvení naslouchajícího Izraelce (výpověď víry otce k synovi) se popisuje velmi plasticky. Konstatuje se, že vyznavač (Izrael) mluví doslova „v nich“, tedy ve slovech (nikoli o nich). Více než o obsahu jeho mluvení (ten je rozveden v Dějinném krédu 6,20-25) se zde popisuje vyznavačova pozice: je do zaslechnutých a příkázaných slov ponořen, jimi zcela pohlcen, prostoupen a prosycen tak, že z něj samovolně a přirozeně zní, neboť určují veškerý jeho život. Není třeba se tato slova učit, není třeba se učit způsobu jejich předávání a není chvíle, kdy by z Hospodinova vyznavače (Izraele) nezněla. I v těch nejobyčejnějších i nejneobvyklejších chvílích, které text vyjmenovává, pak je vyznavač říká. Tak vypadá to, když Izrael věří. Způsob mluvení v Hospodinových slovech je rozvíjen stejně košatě, jako způsob milování Hospodina (6,5 podobně 11,19). Jinak řečeno: Řeč Hospodinova vyznavače (Izraele) je zaslechnutými

²⁴ Což je zdůrazněno, rozveden a konkretizován v Dějinném krédu (6,20-25). To má určitou analogii se čtvrtým příkázáním Desatera, kde je připomínání a střežení (Hospodinem příkázaného *šabatu*) očekáváno a kde se také jako v jediném příkázání Desatera mluví o synu, který je vystaven působení svého otce, Hospodinova vyznavače (5,12.14). Důraz na výchovu následující generace je příznačný pro Pátou knihu Mojžíšovu, viz 4,9-10. 6,7.9.20-25. 11,19-20. 31,12-13.19.21. 32,46.

(příkázanými) slovy podstatně (naprosto) ovlivněna²⁵ a protože jimi vyznavač žije, jsou na něm i vidět²⁶, jak bude konstatováno vzápětí.

Tři viditelná znamení následují až po dvou znameních slyšitelných („opakuješ a mluvíš“), tedy po proměně řeči: „A uvazuješ je na znamení na svou ruku a jsou páskem na čele mezi tvýma očima a píšeš je na futra (mezuzot) svého domu a na své brány“ (6,8-9; 11,18.20). Vyznavač se zde o sobě dozvídá, že zaslechnutá a přikázaná slova, která má na srdci a která z něj zní na svou ruku opět přirozeně, spontánně uvazuje a mezi svými očima má a to i přesto, že toho není fyzicky schopen. Je to další nonsense: slova jsou uvázána na ruce, přestože svou podstatou mohou být buď sdělena nebo napsána. Ale to text neřeší. Slova uvázaná na ruce a jako pásek mezi očima jsou na vyznavači vidět coby viditelná a vyznavačská znamení příslušnosti k Hospodinu (svědectvím o Jeho slovech) odlišující jej od ctitelů jiných bohů. Uvazuje-li si slova na ruku, pak si je přisvojuje, je jimi označen, slova na něm lpí a viditelně jej poznamenávají²⁷. Z Ex 13 konkrétně víme, jaká slova má vyznavač na ruce a mezi očima. Je to zpráva o Hospodinově činu²⁸, jíž je vyznavač (Izrael) viditelně poznamenán. Má ji na srdci, tj. věří. Kromě toho, že vyznavač je poznamenán sám, ještě aktivně poznamenává (zaslechnutými a přikázanými slovy, či svým vyznáním víry) své okolí: nejen svůj příbytek, ale také prostředí, v němž žije. Tak se toho slovo, resp. zpráva o Hospodinově činu stává zjevnou.

Vyznavačský text (6,4-9) zachycuje proces působení zaslechnutých a přikázaných slov, který psaním vrcholí. To, co je spontánně a viditelně na futra domů napsáno (6,9), muselo být předtím mezi očima a uvázané na ruce (6,8). Před tím, než píše na futra dveří a brány města, musí být slovy vyznavač sám vnějšně poznamenán. Poznamenaným se stává tehdy, je-li

²⁵ Podobný vliv Hospodinova jednání na řeč svého vyznavače konstatuje deváté přikázání: „neodpovídáš bližnímu křivé svědectví“ (5,20).

²⁶ Tak je tomu i v paralelním textu (11,19), kde je podobnými slovy celá instrukce zopakována: „učíte je (tj. Hospodinova slova) své syny mluvit v nich když sedíš ve svém domě, když chodíš na cestě, když ležíš a když vstáváš“ (srov. Ex 12,26-27. 13,8.14-15 a Dějinné kredo v Dt 6,20-25).

²⁷ stejně jako nesení jména podle třetího přikázání Desatera (5,11).

²⁸ o vyvedení z Egypta ale i o pobití prvorozených a z toho plynoucí obřad obětování prvorozených Hospodinu (Ex 13,8-9.14.16). Obsah zaslechnutých, přikázaných a synovi opakovaných slov sděluje také Dějinné kredo (Dt 6,20-25), které na oddíl 6,4-9 navazuje, rozvíjí a interpretuje jej.

pod mocí zaslechnutých a přikázaných slov sám součástí ústní tradice. To znamená: slyší-li Hospodinova slova a opakovaně je sám svým synům předává a dosvědčuje a to kdekoli (6,7). Toho je však zase schopen jen má-li je v sobě. A na srdci (6,6) je má, miluje-li Hospodina. Do sebe je však nedostane četbou, ani memorováním či mudrováním, nýbrž právě jen milováním Hospodina, resp. nasloucháním přikázaným slovům a tím i „Bohu našemu“ (6,4). Tak popis cesty od naslouchání po napsání vysvětluje proces vzniku, růstu a projevů víry. Může však také vysvětlovat vznik posvátných (liturgických) textů Tenaku schopných víru formovat.

Mgr. Jiří Beneš, Th.D. – učitel na Husitskej teologickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe

REFLEXIA

PURPOSE DRIVEN...

(Desať rád k štúdiu kníh Ricka Warrena pre študentov teológie)

Popularita Ricka WARRENA a jeho evanjelizačných metód je fenomenálna. Jeho knihy obsahujú mnoho cenných rád a skúseností, ktoré môžu byť pre prácu cirkvi užitočné. Sú však tiež nekriticky pretkané zásadami prevzatými z biznisu, marketingu a ego-psychológie, ktoré spochybňujú biblickú oprávnenosť WARRENOM odporúčaných metód. Nasledovné upozornenia sú určené pre študentov teológie ako pomôcka pri kritickej teologickej analýze *Purpose Driven*¹ metód Ricka WARRENA v živote jednotlivca a cirkvi.

1. Biblia - Čítaj Bibliu ako celok, nielen ako súbor selektovaných citátov, ktoré nájdeš vo WARRENOVÝCH knihách. Daj si tú námahu a citát uvedený vo WARRENOVEJ knihe si *vždy* vyhľadaj priamo v Biblii a prečítaj v jeho súvislosti. Ak jeho použitie "nesedí" s biblickým kontextom, ide pravdepodobne o zneužitie biblického textu. (Preklady Biblie, ktoré WARREN často používa, text neprekladajú, ale vykladajú tak, aby vyhovoval plauzibilitu súčasného človeka.) Dokazovanie "veršíkmi" je vždy veľmi náročný postup, ktorý musí byť verný exegéze biblického textu v jeho kontexte. Augustinovská zásada *analogia fidei* a reformačná zásada *vykladať Písmo Písmom* musí byť bezpodmienečne dodržaná, ak nemá vzniknúť na základe šikovne povyberaných a poskladaných veršíkov nejaká iná, ako kresťanská teológia.

Preto rozmyšľaj samostatne a skúmaj nielen pri štúdiu WARRENOVÝCH kníh, ale aj každej inej literatúry, či je to podľa Biblie "naozaj tak".

2. Teológia - Nezabúdaj na systematickú teológiu. WARREN vynecháva podstatné články kresťanskej dogmatiky, ktoré sa nehodia k jeho obrazu Boha ako akéhosi "nebeského Smajlíka". Takýto Boh je na prvý pohľad priťažlivý, otázkou ostáva, či je skutočný. (Např. tvrdiť, že Boh sa pri narodení každého človeka usmieva je len ťažko možné zmieriť s Ježišovým výrokom o Judášovi, o ktorom povedal, že by mu bolo lepšie, keby sa nebol narodil. Mk 14:21). Vyhýbať sa ťažkým otázkam je príjemné, ale nebýva to cesta k dobrej teológii. Prirodzene, noví návštevníci cirkvi nie sú pripravení na náročné teologické vysvetľovanie, nemali by sme sa však tváriť, akoby ťažké otázky neexistovali. Aj moderný človek potrebuje to, čo sa tradične nazýva *pokora* a je len málo vecí, ktoré tak pokorujú intelekt, ako Božia transcendencia. O tomto sa však u WARRENA nedozvieš takmer nič.

3. Antropocentrizmus - Oboznám sa so základnými tézami filozofického humanizmu,² ktorý má človeka a jeho pozemské blaho v centre pozornosti. WARREN sa prirodzene nehľadá k humanistickému ateizmu, naturalizmu, či sekularizmu, ale humanistický antropocentrizmus patrí k základným metódam jeho práce. Knihu *The Purpose Driven Life* začína oslobodzujúcim "It's not about you",³ ale celá kniha je postavená na ego-teológii *Boh pre mňa*. Všimni si, že motiváciou a argumentáciou pre uctievanie Boha aj službu iným je tu vždy uspokojovanie *mojich*

¹ zámerom/cieľom riadených/ poháňaných

² např.: http://www.humanists.org/hum_lamont.htm

³ "Nie je to o tebe" alebo volnejšie "Nejde tu o teba".

potrieb. Jednou z kritických otázok na každé zvestovanie evanjelia je, či je v centre Kristus a jeho ukrižovanie (1Kor 2:1-2). Kristovo dielo je tu *pre* človeka, ale nie *podľa* vôle človeka, ale podľa vôle Boha (Gal 1:4). Predstaviť evanjelium ako naplnenie túžob človeka prostredníctvom objavu pravého ja je antropocentrické zneužitie evanjelia na budovanie ega.

4. Eklesiocentrizmus - Kritické sa zamysli nad tým, prečo je v centre WARRENOVEJ pozornosti cirkevný zbor, kvalita spoločenstva, stále sa zvyšujúce nároky na cirkevných pracovníkov a inovácia evanjelizačných metód. Ježiš Kristus je tu len akýmsi dokonalým príkladom použitia techník *church growth*, a nie živým Pánom cirkvi, ktorá si môže "on-line" zisťovať jeho vôľu. Organizácia zborového života podľa zásad *purpose driven* povedie ľudí skôr k hrdosti na firemnú značku ako k načúvaniu hlasu Ducha Svätého. Vysoké postavenie cirkvi v Božom pláne je úžasným prejavom Božej milosti. Kristus vydal za cirkev sám seba. Z toho však nevyplýva, že *cirkev* sama seba postaví do centra pozornosti v akomsi eklesiálnom narcizme. V centre pozornosti cirkvi musí byť vždy Kristus, jeho dielo a jeho pôsobenie vo veriacich.

5. Psychológia - Preštuduj si aspoň podstatné ciele a metódy sekulárnej self-help psychológie, aby si ich dokázal odlíšiť od biblických myšlienok vo WARRENOVÝCH metódach a argumentoch. Napriek tomu, že WARREN výslovne popiera, že by využíval zásady súčasnej populárnej psychológie, jeho knihy sú nimi dosť nasiaknuté. Ak si prečítaš len niečo málo o význame poznania zmyslu života v logoterapii,⁴ zistíš, že reči o *purpose* ľudského života majú obrovskú motivačnú silu aj bez ich kresťanského obsahu.⁵ Teológ sa musí preto pýtať, nakoľko je poslanstvo o *purpose* motiváciou k pokániu a znovuzrodeniu, a nielen k výmene starých zvykov za nové v novom, veľmi príjemnom a ústretovom prostredí, ktoré na mňa nekladie žiadne naozaj ťažké požiadavky. Poznanie psychológie je pre pracovníka cirkvi dôležité (obzvlášť v pastorálnej starostlivosti) a teológ ju nesmie ignorovať. Problém vzniká tam, kde psychologické postupy majú nahradiť pôsobenie Ducha Svätého.

6. Evanjelizácia marketingom - Budeš potrebovať vedieť niečo o motivačných technikách Petra DRUCKERA (1909-2005),⁶ u ktorého WARREN, podľa jeho vlastných slov, dvadsať rokov pravidelne konzultoval. Niet sa čo diviť, že jeden z odborníkov na zásady podnikania o WARRENOVEJ knihe vyhlásil: "Toto je jedna z najveľkolepejších podnikateľských kníh, aké som kedy čítal. Ak si nahradíte slovo "cirkev" slovom "business", je to návod, ktorý môžete použiť pre sekulárnych podnikateľov."⁷ Metódy, ktoré prispôbujú cirkevný zbor úzko definovanej cieľovej skupine, na ktorú sa chce zbor pri evanjelizácii zamerať, sú v rozpore s Ježišovými podobenstvami o rozsievачovi alebo o rybárskej sieti. Prispôbovať sa potrebám evanjelizácie (1Kor 9:20nn) neznamená, že ľudí mimo cirkvi urobíme najvyššou normou pre život v cirkvi.

Teória manažmentu a marketingu obsahuje mnoho poznatkov, ktoré je v cirkvi dobre možné uplatniť. Určite však nie tak, že sa *vyrobí taká zvesť, ktorá je zakorenená v citoch našich zákazníkov*.⁸ Evanjelium túžbu po spravodlivosti najprv vyvolá a až potom ju naplní, pretože nemôže stavať na ľudských prirodzených túžbach, ako by to chcel DRUCKER.

7. Kalifornská kultúra - Nepostav bez ďalšieho rozmyšľania kvalitu cirkevného prostredia, či jeho technickej výbavy, do stredu pozornosti, akoby to bola najvyššia požiadavka

⁴ Veľký význam poznania zmyslu života v psychoterapii objavil Viktor E. FRANKL (1905-1997).

⁵ FRANKL povedal, že "človek môže nájsť zmysel nezávisle na tom, či je religiózny, alebo nie..."

⁶ Nájdeš na internete aj na slovenských stránkach o manažmente..

⁷ http://aarontay90.blogspot.com/2007_01_01_archive.html

⁸ Marketingová rada Petra DRUCKERA: "Create a brand that is rooted in the feelings of ones customers".

úspešnej evanjelizácie. Ak nežiješ v Kalifornii a nie si "Sam zo Saddlebacku", pravdepodobne nebude tvojím najväčším problémom, čo si počať so svojím životom aby mal konečne nejaký cieľ (*purpose*). FRANKL upozornil, že "keď utíchne *boj o prežitie*, vtedy prichádza otázka: *Prežitie kvôli čomu?*" Boj o fyzické prežitie v USA v porovnaní s ostatným svetom možno utíchol, ale zďaleka to neplatí o iných častiach sveta...

Požiadavka vytvoriť kultúrne prostredie, ktoré je ústretové pre nového návštevníka zboru, je viac ako dôležitá. Nesmie to však byť za cenu teologického vyprázdnenia zvesti a straty kresťanskej slobody.

8. Totalita alebo Kráľovstvo Božie? - Daj pozor, aby WARRENOVE pravidlá a cirkevní vodcovia nenahradili osobné vedenie Duchom Svätým pri výchove nových kresťanov. *Purpose driven* cirkevný zbor vyžaduje zviazanosť každého člena piatim arbitrálne zvoleným poslaniam. Podobne totalitné účinky má požiadavka, aby každý člen *purpose driven* zboru podpísal záväzok, že bude chrániť jednotu spoločenstva svojho cirkevného zboru. Keď sa jednota stáva nedotknuteľnou, býva potlačená pravda.

Študuj pôsobenie Svätého Ducha v dejinách evanjelikálnych prebudení, a zistíš, že Kráľovstvo Božie sa nedá vtiesnať do uplatňovania nejakého konkrétneho počtu zásad. Nevzdaj sa túžby po skutočnom duchovnom prebudení kvôli úspešnému marketingu evanjelia pomocou totálne zmanažovaného cirkevného zboru.

9. Úspech - Porovnaj typ prítlačivosti u Ježiša a novozmluvnej cirkvi s prítlačivosťou *purpose driven* cirkvi. Ježiš naozaj priťahoval davy, ale len kým ľudí uzdravoval a dával im jesť. Keď však začal vyučovať o podmienkach nasledovania a o rozchode s hriechom, jeho popularita klesla na nulu. Všetky tzv. *seeker-sensitive* cirkevné zbory zdôrazňujú atraktivitu cirkvi a numerický úspech na úkor chápania kresťanstva ako "vône smrti" (2Kor 2:16). WARREN tvrdí, že kritika na jeho adresu je prejavom žiarlivosti na jeho úspech. Ak za evanjelizačný úspech považujeme schopnosť priťahovať davy, potom je WARREN veľmi úspešný. Netreba však dlho vysvetľovať, že úspech pri nasledovaní Krista má aj iný rozmer, ako je kvantita získaných členov, čo nakoniec zdôrazňuje aj sám WARREN.

10. Jasný cieľ - Pamätaj, že každý jasný cieľ môže nadchnúť a veľký cieľ nadchýna veľmi. Nie je však hneď isté, či je to nadšenie z Ducha Svätého,⁹ alebo z populistickej teológie, ktorá priťahuje dav a plní prázdne lavice cirkvi. Boží jasný cieľ bol pred človeka postavený v Dekalógu, ale list Rimanom konštatuje, že tento cieľ je bez Ducha Svätého jednoducho nenaplniteľný. Ak budeš hnaný jasným cieľom (*purpose driven*) bez poznania, kde na to vziať silu, môžeš skončiť výkrikom talai,pwroj evgw. a;nqrwpoj (Rim 7:24).

Ešte jedna poznámka: hoci každému, kto verí Biblii, "je jasné", že človek bol stvorený na uctievanie Stvoriteľa, neznamená to, že kresťanovi je vždy "jasné", aký cieľ má Boh konkrétne v jeho živote. Život s jasným cieľom často ide po veľmi nejasne osvetlených chodníkoch.

"Priekopníci sa nikdy nevyhli útokom" sťažuje sa WARREN. Treba však dodať, že ani populistu nikdy nemali núdzu o nasledovníkov. Takže študuj a rozmýšľaj.

Pavel Hanes

⁹ Stojí za povšimnutie, ako málo WARRENOVE knihy hovoria o skúsenosti kresťanov so Svätým Duchom.

Ponuka z posledných publikácií KETM

Autor	Názov	Form.	Poč. strán	Cena (Sk)
	ZBORNÍKY			
Kolektív	<i>Principiálne východiská evanjelikálnej teológie</i>	A5	124	110,-
Kolektív	<i>Teologické východiská evanjelikálnej katechézy</i>	A5	126	75,-
Kolektív	<i>Transformácia Kristovej moci na človeka a spoločnosť</i>	A5	155	90,-
Kolektív	<i>Významní evanjelikálni teológovia druhej polovice 20. storočia</i>	A5	74	26,-
Kolektív	<i>Úlohy cirkvi v ohrozenom svete</i>	A5	134	25,-
	UČEBNICE			
Liguš Ján	<i>Propedeutické systematicko-teologické reflexie o kresťanskej viere v Boha – Dogmatika 1</i>	A5	192	100,-
Procházka Pavel	<i>Kapitoly z ekumeniky</i>	A5	111	120,-
Masarik Albín	<i>Spoznávanie Božej vôle v pavlovských listoch</i>	A5	157	167,-
Hanesová Dana	<i>Náboženská výchova v školách</i>	B5	211	286,-
Brádnanská Noema, Hanesová Dana	<i>Výbrané katechetické metódy</i>	A5	158	96,-

Uvedené publikácie si môžete objednať v redakcii (casopis@pdf.umb.sk).

K cene sa pripočítava poštovné podľa aktuálneho sadzovníka Slovenskej pošty.